

POETAE
LATINI
MINORES,

EX EDITIONE
PETRI BURMANNI
FIDELITER EXPRESSI.

GLASGUAE,
IN AEDIBUS ACADEMICIS
EXCUDERANT ROBERTUS ET ANDREAS FOULIS
M. DCC. LII.

~~106 d 8~~

POETAE LATINI MINORES

GLASGOW
IN ARCADES ACADEMICIS
OF HONORARY ROBERTSON & SONS
N. 100. 11.

GRATIUS FALISCUS,	Pag. 1
M. AURELIUS OLYMPIUS NEMESIANUS,	29
T. CALPURNIUS SICULUS,	43
CLAUDIUS RUTILIUS,	71
Q. SERENUS SAMONICUS,	93
MARCELLUS,	140
Q. RHEMNIUS FANNIUS,	143
SULPICIA,	149

128. 1. G. A. T. L. A. S. T. U. S.
 129. 2. M. A. N. D. E. L. I. U. S. O. L. I. M. P. I. U. S. N. E. M. I. S. S. I. O. N. I. S.
 130. 3. T. C. A. P. T. I. U. S.
 131. 4. C. A. U. D. I. T. I. U. S.
 132. 5. O. S. E. R. V. I. U. S.
 133. 6. M. A. R. C. H. I. T. I. U. S.
 134. 7. O. P. E. R. A. T. I. O. N. I. S.
 135. 8. S. U. B. S. I. D. I. A.

I
 I
 C
 A
 P
 I
 I
 T
 P

GRATII FALISCI CYNEGETICON.

DONA cano divom, lactas venantibus artis,
Auspicio, Diana, tuo; prius omnis in armis
Spes fuit, et nuda silvas virtute movebant
Inconsulti homines, vitæque erat error in omni;
Post alia propiore viâ, meliusque profecti,
Te sociam, Ratio, rebus sumpsere gerendis.
Hinc omne auxilium vitæ, rectusque reluxit
Ordo: et contiguas didicere ex artibus artes
Proferere; hinc demens cecidit violentia retro.
Sed primum auspiciu Deu artibus, altaque circum 10
Firmamenta dedit; tum partes quisque secutus
Exegere suas, tetigitque industria finem.
Tu trepidam bello vitam, Diana, ferino,
Qua primam quærebat opem, dignata repertis
Protegere auxiliis, orbemque hac solvere noxa.
Adscivere tuo comites sub nomine divæ
Centum omnes nemorum, centum de fontibus, omnes
Naiades, et Latii cultor qui Faunus amoeni,
Maenaliusque puer, domitrixque Idaea leonum
Mater, et inculto Silvanus termitè gaudens. 20
His ego præsidibus nostram defendere sortem
Contra mille feras, et non sine carmine; nifus
Carminè, et arma dabo venanti, et persequar artes
Armorum; cassesque, plagarumque ordiar astus.
Prima jubent tenui nascentem jungere filo
Limbū, et quadruplici tormento adstringere limbos.
Illa operum patiens, illa usus linea longi.
Tunc ipsum medio cassē qui nascitur ore,
Per senos circum usque sinus laqueabis, ut omnem

Concipiat tergo, si quisquam est plurimus, hostem. 30
 Et bis vicanos spatium praetendere passus
 Rete velim, plenisque decem consurgere nodis.
 Ingrati majora sinis impendia sumunt.
 Optima Cinyphiae, ne quid contere, paludes
 Lina dabunt; bonus Aeoliae de valle Sibyllae
 Foetus, et aprico Tuscorum stupea campo
 Messis, contiguum sorbens de flumine rorem,
 Qua cultor Latii per opaca silentia Thybris
 Labitur, inque sinus magno venit ore marinos.
 At contra nostris imbellia lina Faliscis: 40
 Hispanaeque alio spectantur Saetabis usu.
 Vix operata suo sacra ad Bubastia lino
 Velatur sonipes aestivi turba Canopi.
 Ipse in materia damnosus candor inertii
 Ostendit longe fraudem, atque exterruit hostes.
 At pauper rigui custos Alabandicus horti
 Cannabias nutrit silvas, quam commoda nostro
 Armamenta operi: gravis est tutela sed illis,
 Tu licet Haemonios includas sentibus urfos.
 Tantum ne subeat vitiorum pessimus humor, 50
 Ante cave: non est humentibus usus in armis;
 Nulla fides. ergo, sen pressa flumina valle
 Inter opus, crassaeque malum fecere paludes:
 Sive improvisus coelo perfuderit imber:
 Illa vel ad flatus Helices oppande serенаe,
 Vel caligineo laxanda reponito fumo.
 Idcirco et primas linorum tangere menses
 Ante vetant, quam maturis adcenderit annum
 Ignibus, et claro Plejas se prompserit ortu.
 Imbiberit, tanto despondet longius usu, 60
 Magnum opus, et tangi, nisi cura vincitur, impar.
 Nonne vides, veterum quos prodit fabula rerum,
 Semideos? illi aggeribus tentare superbis
 Ire freta; et matres ausi tractare deorum,

CYNEGETICON.

Quam magna mercede meo sine munere silvas
Impulerint. flet adhuc et porro sēbit Adonim
Viſta Venus, ceciditque ſuis Ancaeus in arvis,
Ut praedexter erat geminiſque ſecuribus ingens.
Ipſe deus, cultorque feri Tyrinthius orbis,
Quem mare, quem tellus, quem praeceps janua Ditis, 70
Omnia tentantem, qua laus erat obvia, paſſi,
Hinc decus et ſamae primum patravit honorem.
Exige, ſi qua meis reſpondet ab artibus ergo
Gratia, quae vires fallat collata ferinas.

Sunt, quibus immundo decerptae vulture plumae
Inſtrumentum operis fuit, et non parva facultas.
Tantum inter nivei jungantur vellera cygni:
Et ſatis armorum eſt. haec clara luce coruſcant
Terribiles ſpecies: ab vulture dirus avaro
Turbat odor ſilvas, meliuſque alterna valet res. 80
Sed quam clara tuis et pinguis pluma ſub armis,
Tam mollis tactu, et non ſit creberrima nexu,
Ne repreſſa ſuis properantem linea pinnis
Implicet, atque ipſo mendosa coarguat uſu.
Hic magis in cervos valuit metus. aſt ubi lentae
Interdum Libyco fucantur ſandyce pinnae,
Lineaque exſtructis lucent anconibus arma,
Rarum, ſi qua metus eludat bellua falſos.
Nam fuit et laqueis aliquis curracibus uſus:
Cervino juſſere magis contexere nervo; 90
Fraus teget inſidias, habitu mentita ferino.
Quid, qui dentatas iligno robore clauſit
Venator pedicas? quum diſſimulantibus armis
Saepe habet imprudens alieni lucra laboris.
O felix, tantis quem primum induſtria rebus
Prodidiſt auctorem! Deus ille, an proxima Divos
Mens fuit, in caecas aciem quae magna tenebras
Egit, et ignarum perfudit lumine vulgus?
Dic age Pierio, (ſas eſt) Diana, miniſtro.

GRATII FALISCI

Arcadium stat fama senem, quem Maenalus altor
Et Lacedaemoniae primum vidistis Amyclae,
Per non adfuetas metantem retia valles,
Dercylon. haud illo quisquam se justior egit,
Aut fuit in terris divom observantior alter.
Ergo illum primis nemorum Dea finxit in annis,
Auctoremque operi dignata inscribere magno,
Iussit adire suas et pandere gentibus artes.

100

Ille etiam valido primus venabula dente
Induit : et proni moderatus vulneris iram
Omne moris exceptit onus. tum stricta verutis
Dentibus, et geminas subiêre hastilia furcas.
Et quidam totos clausurunt ensibus orbes,
Ne cessaret iners in vulnere massa ferino.
Blandimenta vagae fugies novitatis ; ibidem
Exiguo nimiove nocent. sed lubricus errat
Mos, et ab expertis festinant usibus omnes.
Quid, Macetum immensos libeat si dicere contos,
Quam longa exigui spicant hastilia dentes?
Aut contra ut tenero districtas cortice virgas
Praegravat ingenti pernix Lucania cultro?
Omnia tela modi melius finxere salubris.

110

120

Quocirca et jaculisabilem perpendimus usum :
Neu leve vulnus eat, neu sit brevis impetus illi.
Ipsa arcu Lyciaque suas Diana pharetra
Armavit comites ; ne tela relinquit Divae,
Magnum opus et volucres quondam fecere sagittae.

Disce agendum et validis delectum hastilibus omnem.
Plurima Threicii nutritur vallibus Hebrī
Cornus, et umbrosae Veneris per litora myrtus,
Taxique, pinusque, Altinateque genistae,
Et magis incomptus operae Lutofer agrestis
Termes, ab Eois descendet virga Sabaeis,
Mater odorati multum pulcherrima thuris.
Illa suos usus intraetatumque decorem

130

CYNEGETICON.

(Sic nemorum jussere Deae) natalibus haurit
Arbitriis, at enim multo sunt ficta labore
Cetera, quae silvis errant hastilia nostris.
Numquam sponte sua procerus ad aëra termes
Exiit, inque ipsa curvantur stirpe genistae.
Ergo age, luxuriam primo foetusque nocentes
Detrahe : frondosas gravat indulgentia silvas.
Post ubi proceris generosa stirpibus arbor
Se dederit, teretesque ferent ad sidera virgae,
Stringe notas circum, et gemmantes exige versus.
His, si quis vitium nociturus sufficit humor,
Ulceribus fluet, et venas durabit inertes.
In quinos sublata pedes hastilia plena
Caede manu, dum pomiferis advertitur annus
Frondebis, et tepidos autumnus continet imbres.

140

Sed cur exiguis tantos in partibus orbis
Lustramus? prima illa canum, non ulla per artes
Cura prior, sive indomitos vehementior hostes
Nudo Marte premas, seu bellum ex arte ministros.
Mille canum patriae, ductique ab origine mores
Cuique sua. magna indocilis dat proelia Medus,
Magnaque diversos extollit gloria Celtas.
Arma negant contra, Martemque odere Geloni,
Sed natura sagax: Perses in utroque paratus.
Sunt qui Seras alant, genus intractabilis irae.
At contra faciles, magnique Lycaones armis.
Sed non Hyrcanae satis est vehementia genti
Tanta: suis petiere ultro fera semina silvis.
Dat Venus adcessus, et blando foedere jungit.
Tunc et mansuetis tuto ferus errat adulter
In stabulis, ultroque gravis succedere Tigrim
Ausu canis, majore tulit de sanguine foetum.
Sed praeceps virtus ipsa venabitur aula.
Ille tibi et pecudum multo cum sanguine crescet:
Pasce tamen, quaecumque domi sibi crimina fecit.

150

160

Excutiet silva magnus pugnator adepta. 170
 At fugit adversos idem quos reperit hostes
 Uंबर. quanta fides, utinam, et sollertia naris,
 Tanta foret virtus, et tantum vellet in armis!
 Quid freta si Morinū, dubio ressuientia ponto,
 Veneris, atque ipsos libeat penetrare Britannos?
 O quanta est merces, et quantum impendia supra!
 Si non ad speciem mentiturosque decores
 Protinus; (haec una est catulis iactura Britannis.)
 At magnum cum venit opus, promendaque virtus, 180
 Et vocat extremo praeceps discrimine Mavors,
 Non tunc egregios tantum admirare Molossos,
 Comparat his versuta suas Athamania fraudes,
 Acyrusque, Phieraeque, et clandestinus Acarnan.
 Sicut Acarnanes subierunt proelia furto:
 Sic canis illa suos taciturna supervenit hostes.
 At clangore citat, quos nondum conspicit, apros
 Aetola quaecumque canis de stirpe, (malignum
 Officium) sive illa metus convicia rupit,
 Seu frustra nimius properat furor. et tamen illud
 Ne vanum totas genus adspernere per artes, 190
 Mirum quam celeres, et quantum nare merentur:
 Tum non est victi cui concessere labori.
 Idcirco variis miscebo gentibus usum.
 Quondam inconsultis mater dabit Umbrica Gallis
 Sensem agilem: traxere animos de patre Gelonae
 Hyrcano, et vanae tantum Calydonia linguae
 Exhibit vitium patre emendata Molosso.
 Scilicet ex omni florem virtute capeffunt,
 Et sequitur natura favens. at te leve si qua
 Tangit opus, pavidosque juvat compellere dorcas, 200
 Aut versuta sequi leporis vestigia parvi:
 Petronios (scit fama) canes, volucresque Sugambros,
 Et pictam macula Vertraham delige falsa.
 Ociior adfectu mentis pinnaeque cucurrit,

Sed premit inventas, non inventura latentes
 Illa feras; quae Petroniis bene gloria constat.
 Quod si maturo pressantes gaudia lusu
 Dissimulare feras, tacitique adcedere possent:
 Illis omne decus, quod nunc, Metagontes, habetis,
 Constaret silvis: sed virtus irrita damno est. 210
 At vestrum non vile genus, non patria vulgo,
 Sparta suos et Creta suos promittit alumnos.
 Sed primum celsa lorum cervice ferentem,
 Glympice, te silvis egit Boeotius Hagnon,
 Hagnon Astylides, Hagnon, quem plurima semper
 Gratia per nostros unum testabitur usus.
 Hic trepidas artes et vix novitate sedentes
 Vidit, qua propior patuit via: nec sibi turbam
 Contraxit comitem, nec vasa tenentia longe.
 Unus praesidium, atque operi spes magna petito, 220
 Adsumptus Metagon lustrat per nota ferarum
 Pascua, per fontes, per quas trivèrè latebras,
 Primae lucis opus: tum signa vapore ferino
 Intemerata legens, si qua est, qua fallitur, ejus
 Turba loci, majore secat spatia externa gyro.
 Atque hic egressu jam tum sine fraude reperto
 Incubuit spatiis, qualis permissa Lechaeis
 Thessalium quadriga decus, quam gloria patrum
 Excitat, et primae spes ambitiosa coronae.
 Sed ne qua ex nimio redeat jaectura favore, 230
 Lex dicta officiis: ne voce laceggeret hostem,
 Neve levem praedam, aut propioris pignora lucri
 Amplexus, primos nequidquam effunderet actus.
 Jam vero impensum melior fortuna laborem
 Quum sequitur, juxtaque domus quaesita ferarum,
 Ut sciat, occultos et signis arguat hostes:
 Aut effecta levi testatur gaudia cauda,
 Aut ipsa infodiens uncis vestigia plantis
 Mandit humum, celsasve adprensat naribus auras.

Et tamen, ut ne prima faventem pignora fallant, 249
Circa omnem, aspretis medius qua clauditur orbis,
Ferre pedem, adcessusque, abitusque notasse ferarum
Admonet, et, si forte loci spes prima sefellit,
(Rarum opus) incubuit spatiis ad prospera versis,
Intacto repetens prima ad vestigia gyro.
Ergo ubi plena suo rediit victoria fine,
In partem praedae veniat comes, et sua naris
Praemia: sic operi juvet inservisse benigno.
Hoc ingens meritum est, haec ultima palma tropaei,
Hagnon magne, tibi Divom concessa favore. 250
Ergo semper eris, dum carmina, dumque manebunt
Silvarum dotes, atque arma Diania terris.
Hic et semiferam Thoum de sanguine prolem
Finxit. non alio major sub pectore virtus,
Seu norit voces, seu nudi ad pignora Martis.
Thoës commissos (clarissima fama) leones
Et subièrè astu, et parvis domuère lacertis.
Nam genus exiguum, et, pudeat quam informe fateri,
Vulpina specie: tamen huic exacta voluntas.
At non est alius, quem tanta ad munia, foetus, 260
Exercere velis: haut te tua culpa refellat
Inter opus, quo sera cadit prudentia damno.
Junge pares ergo, et majorum pignore signa
Foeturam, prodantque tibi Metagonta parentes,
Qui-genuère sua pecus hoc immane juventa.
Et primum expertos animi, quae gratia prima est,
In Venerem jungunt: tum sortis cura secunda,
Ne renuat species, aut quae detrectet honorem.
Sint celsi vultus, sint hirtae frontibus aures,
Os magnum, et patulis agitados morsibus ignes 270
Spirent, adstricti succingant ilia ventres,
Cauda brevis, longumque latus, discretaque collo
Caesaries, non pexa nimis, non frigoris illa
Impatiens: validis tum surgat pectus ab armis,

CYNEGETICON.

Quod magnos capiat motus, magnisque superfit.

Effuge, qui lata pandit vestigia planta;

Mollis in officio, siccis ego dura lacertis

Crura velim, et solidos haec in certamina calces.

Sed frustra longus properat labor, abdita si non

Altas in latebras, unique inclusa marito

Femina, nec patitur Veneris sub tempore magnos

Illa, neque emeritae servat fastigia laudis.

Primi complexus, dulcissima prima voluptas.

Hunc Veneris dedit impatiens natura furorem.

Si renuit cunctos, et mater adultera non est,

Da requiem gravidæ, solitosque remitte labores.

Vix oneri super illa suo. tum deinde monebo,

Ne matrem indocilis natorum turba fatiget,

Percensere notis, jamque inde excernere parvos.

Signa dabunt ipsa. teneris vix artubus haeret

Ille tuos olim non defecturus honores:

Jamque illum impatiens æquæ vehementia sortis

Extulit: adfestat materna regna sub alvo;

Ubera tota tenet, a tergo liber aperto,

Dum tepida indulget terris clementia mundi.

Verum, ubi Caurino perstrinxit frigore vesper,

Ira jacet, turbaque potens operitur inerti.

Illius et manibus vires sit cura futuras

Perpensare: leves deducet pondere fratres:

Nec me pignoribus, nec te mea carmina fallent.

Protinus et cultus alios et debita foetæ

Blandimenta feres, curaque sequere merentem:

Illa perinde suos, ut erit delata, minores;

Ac longam præstabit opem. tum denique, foetæ

Cum desunt operi, fregitque industria matres,

Transeat in catulos omnis tutela relictos.

Lacte novam pubem, faciliq; tuebere maza:

Nec luxus alios, avidæque impendia vitæ

Noscant. hæc magno reddit indulgentia damno,

Nec mirum : humanos non est magis altera sensus. 310
 Tollit se ratio, et vitiis aduentibus obstat.
 Haec illa est, Pharios quae fregit noxia reges,
 Dum servata cavis potant Mareotica gemmis,
 Nardiferumque metunt Gangem, vitiisque ministrant.
 Sic et Achaemenio cecidisti, Lydia, Cyro.
 Atqui dives eras, fluvialibus aurea venis.
 Scilicet, ad summam ne quid restaret habendum,
 Tu quoque luxuriae fictas dum colligis artes,
 Et sequeris demens alienam, Graecia, culpam,
 O quantum et quoties decoris frustrata paterni ! 320
 At qualis nostris, quam simplex mensa Camillis !
 Qui tibi cultus erat post tot, Serrane, triumphos ?
 Ergo illi ex habitu, virtutisque indole praeae,
 Imposuere orbi Romam caput : actaque ab illis
 Ad coelum virtus, summosque tetendit honores.
 Scilicet exiguis magna sub imagine rebus
 Prospicies, quae sit ratio, et quo sine regenda.
 Idcirco imperium catulis, unusque magister
 Additur : ille dapes, poenamque operamque ministrans
 Temperet : hunc spectet silvas domitura juvenus. 330
 Nec vile arbitrium est : cuicumque haec regna dicantur,
 Ille tibi egregia juvenis de pube legendus,
 Utrumque, et prudens, et sumptis impiger armis.
 Quod nisi et adcessus, et agendi tempora belli
 Noverit, et socios tutabitur hoste minores :
 Aut cedent, aut illa tamen victoria damno est.
 Ergo in opus vigila, factusque ades omnibus armis :
 Arma acuere viam. tegat imas fascia furas.
 Sit famulis vitulina tuis, aut tergo fulvo
 Mantica, curta ehlamys, canaque e Mele galeri : 340
 Ima Toletano praecingant illa cultro :
 Terribilemque manu vibrata salarica dextra
 Det sonitum, et curvâ rumpant non pervia falce.
 Haec tua militis est : quin et Mavortia bello

Vulnera, et errantes per tot divortia morbos,
Causasque, adfectusque canum tua cura tueri est.
Stat fatum supra, totumque avidissimus Orcus
Pascitur, et nigris orbem circumsonat alis.
Scilicet ad magnum major ducenda laborem
Cura, nec expertos fallet Deus. hinc quoque nosse 350
Est aliud, quod præstet opus placabile numen.
Nec longe auxilium, licet alti vulneris orae
Abstiterint, atroque cadant cum sanguine fibrae:
Inde rape ex ipso, qui vulnus fecerit, hoste
Viosam eluviem, lacerique per ulceris ora
Sparge manu, venas dum succus comprimat acer.
Mortis enim patuere viae. tum pura monebo
Circum labra sequi, tenuique includere filo.
At si perniciës angusto pascitur ore,
Contra pande viam, fallentesque argue causas: 360
Morborum in vitio facilis medicina recenti.
Sed tactu impositis mulcent pecuaria palmis,
(Id satis) aut nigrae circum picis unguine signant.
Quod si desticto levis est in vulnere noxa,
Ipse habet auxilium validae natale silivae.
Illa gravis labes, et cura est altior illis,
Cum vitium causae totis egere latentes
Corporibus, sœraque aperitur noxia summa.
Inde emissâ lues, et per contagia morbus
Venere in vulgum, juxtaque exercitus ingens 370
Aequali sub labe ruit: nec viribus ullis,
Aut merito venia est, aut spes, exire precanti.
Quod sive a Stygiâ letum Proserpina nocte
Extulit, et Furiis commissam oleiscitur iram;
Seu vitium ex alto, spiratque vaporibus aether
Pestiferis, seu terra suos populatur honores:
Fontem averte mali. trans altas ducere valles
Admoneo: latumque fuga superabilis amnem.
Hoc primum effugium leti. tunc dicta valebunt

Auxilia, et nostra quidam redit usus ab arte.
Sed vari motus, nec in omnibus una potestas
Disce vices, et quae tutela est proxima, tenta.
Plurima per catulos rabies, invictaque tardis,
Praecipitat letale malum : sic tutius ergo
Anteire auxiliis, et primas vincere causas.
Namque subit, nodis qua lingua tenacibus haeret,
(Vermiculum dixere) mala atque incondita pestis.
Ille, ubi falsa siti percepit viscera longa,
Aestivos vibrans adensis febribus ignes,
Moliturque fugas, et sedem spernit amatam.
Scilicet hoc motu, stimulisque potentibus acti
In Furias vertere canes. ergo insita ferro
Jam teneris elementa mali causasque recidunt.
Nec longa in facto medicina est ulcere. purum
Spargere salem, et tenui permulce vulnus olivo.
Ante relata suas quam nox bene compleat umbras,
Ecce aderit, factique oblitus vulneris, ultro
Blanditur mensis, Cereremque efflagitat ore,
Quid praeas artes inventaque simplicis anni
Si referam? non illa metus solatia falsi
Tam longam traxere fidem. collaribus ergo
Sunt qui lucifugae cristas inducere Melis
Jussere, aut sacris conserta monilia conchis,
Et vivum lapidem, et circa Melitesia nectunt
Curalia, et magicis adjutas cantibus herbas.
Ac sic offectus, oculique venena maligni
Vicit tutelam pax impetrata deorum.
At si deformis lacerum dulcedine corpus
Persequitur scabies, longi via pessima leti :
In primo adcessu tristis medicina ; sed una
Pernicies redimenda animam, quae prima sequaci
Sparsa malo est, ne dira trahant contagia vulgum.
Quod si dat spatium clemens, et promovet ortu
Morbus, disce vias, et, quam sinit, artibus exi.

380

390

400

410

330 Tunc et odorato medicata bitumina vino,
Imponasque pices, immundaeque unguen amurcae.
Miscuit, et summam complectitur ignis in unam.
Inde lavant aegros. est ira coërcita morbi,
Laxatusque rigor, quae te, natura, timentem
Differat, et pluvias, et Cauri frigora vitent; 420
Sic magis, ut nudis incumbunt vallibus aestus,
A vento; clarique faces ad solis, ut omne
Exsudent vitium, subeatque latentibus ultro,
Quae facta est medicina, vadis. nec non tamen illum
390 Spumosi catulos mergentem litoris aestu
Respicit, et facilis Pacan adjuvit in artes.
O rerum prudens, quantam experientia vulgo
Materiem largita boni, si vincere curent
Desidiam, et gratos agitando prendere fines!
Est in Trinacria specus ingens rupe, caviq[ue] 430
Introrsum reditus circum atrae moenia silvae
Alta premunt, ruptique ambustis faucibus amnes.
Vulcano condita domus, quam subter eunti
Stagna cedent, venis oleoque madentia vivo.
400 Huc defecta mala vidi pecuaria tabe
Saepe trahi, victosque malo graviore magistros.
Te primum, Vulcane, loci, pacemque precamur,
Incola Sancte, tuam, des ipsis ultima rebus
Auxilia: et, meriti si nulla est noxia tanti,
Tot miserere animas, liceatque adtingere fontes, 440
Sancte, tuos. ter quisque vocant, ter pingua libant
Tura foco: struitur ramis felicibus ara.
Hic dictu mirum, atque alias ignobile monstrum
Adversis specubus, ruptoque e pectore montis
Venit, ovans austris, et multo flumine flammae
Emicat: ipse manu ramum pallente sacerdos
Termiteum quatiens. procul hinc extorribus ire
Edico, praesente Deo, praesentibus aris, [est,
410 Quis scelus aut manibus sumptum, aut in pectore motum

Inclamat. cecidere animi et trepidantia membra.
O quisquis misero fas umquam in supplice fregit,
Qui pretio fratrum, meliorisque ausus amici
Sollicitare caput, patriosve lacescere Divos;
Illum agat infandae comes huc audacia culpae,
Discet, commissa quantum Deus ultor in ira
Pone sequens valeat: sed cui bona pectore mens est,
Obsequiturque Deo, Deus illam molliter aram
Lambit, et ipse, suos ubi contigit ignis honores,
Defugit ab sacris, rursusque reconditur antro:
Huic fas auxilium et Vulcania tangere dona.
Nec mora; si medias exedit noxia fibras,
His lave praesidiis, adfestaque corpora mulce,
Regnantem excutiens morbum. Deus auctor, et ipsa
Artem aluit natura suam. quae robore pestis
Acrior, aut leto propior via? sed tamen illi
Hinc venit auxilium valida vehementius ira.
Quod primam si fallat opem dimissa facultas,
At tu praecipitem, qua spes est proxima, labem
Adgredere. in subito subita est medicina tumultu.
Stringendae nares, scindenda ligamina ferro
Armorum, geminaque cruor ducendus ab aure.
Hinc vitium, hinc illa est avidae vehementia pesti.
Ilicet auxiliis fessum solabere corpus:
Subsiduasque fraces, diffusaque Massica prisco
Sparge cado. Liber tenues e pectore curas
Exiget: est morbo Liber medicina furenti.
Quid dicam tussis, quid moesti damna veterni,
Aut incurvatae si qua est tutela podagrae?
Mille tenent pestes, curaque potentia major.
Mitte age: non opibus tanta est fiducia nostris;
Mitte animae ex alto ducendum numen Olympo,
Supplicibusque vocanda sacris tutela Deorum,
Idcirco aëriis molimur compita lucis,
Spicataeque faces sacrum, ad nemora alta, Dianae,

450

460

470

480

Sistimus, et solito catuli velantur honore;
 Ipsaque per flores medio in discrimine luci
 Stravere arma, sacris et pace vacantia festa.
 Tum cadus, et viridi fumantia liba feretro
 Praeveniunt, teneraque extrudens cornua fronte
 Hoedus, et ad ramos etiamnum haerentia poma, 490
 Lustralis de more sacri, quo tota juvenus
 Lustraturque Deae, proque anno reddit honorem.
 Ergo impetrato respondet multa favore
 Ad partes. qua poscis opem, seu vincere silvas,
 Seu tibi fatorum labes exire minasque
 Cura prior; tua magna fides tutelaque, Virgo,
 Restat equos finire notis, quos arma Dianae
 Admittant. non omne meas genus audet in artes.
 Est vitium ex animo; sunt quos imbellia fallant
 Corpora: praeveniens quondam est incommoda virtus. 500
 Consule, Penei qualis perfunditur amne
 Thessalus, aut patriae quem conspexere Mycenae
 Glaucum. nempe ingens, nempe ardua fundet in auras
 Crura. quis Eleas potior lustravit arenas?
 Ne tamen hoc attingat opus; jactantior illi
 Virtus, quam silvas, durumque lacessere Martem.
 Nec saevos miratur equos terrena Syene.
 Scilicet et Parthis inter sua mollia rura
 Mansit honor: veniat Caudini saxa Taburni,
 Garganumve truem, aut Ligurinas desuper Alpes, 510
 Ante opus excussis cadet unguibus: et tamen illi
 Est animus, fingetque meas se jussus in artes.
 Sed juxta vitium posuit Deus. at tibi contra
 Callaecis lustratur equis scruposa Pyrene.
 Non tamen Hispano Martem tentare minacem
 Ausim. Murcibii vix ora tenacia ferro
 Concedunt. at tota levi Nasamonia virga
 Fingit equos. Pisis Numidae solvere jugales,
 Audax et patiens operum genus. ille vigebit

Centum actus spatiis, atque eluctabitur iram.
 Nec magni cultus; sterilis quodcumque remisit
 Terra, fuit, tenuesque sitim producere rivi.
 Sic et Strymonio facilis tutela Bisaltæ;
 Possent Aetnaeas utinam se ferre per arces;
 Qui ludus Siculis. quid tum, si turpia colla;
 Aut tenuis dorso curvatur spina? per illos
 Cantatus Grajis Agragas, victæque fragosum
 Nebroden liquere ferae. O quantus in armis
 Ille meis, cujus dociles pecuaria foetus
 Sufficient, quis Chaonias contendere contra
 Ausit, vix merita quas signat Achaïa palma!
 Spadices vix Pellaci valere Cerauni,
 Et tibi devotæ magnum pecuaria Cyrrhae,
 Phoebe, decus, nostras agere in sacraria tensas.
 Venanti melius pugnat color. optima nigri
 Crura illi, badiosque legunt in pectore cines,
 Et quorum fessas imitantur terga favillas.
 O quantum Italiae, sic dii voluere, parentes
 Praestant, et terras omni praecepimus usu!
 Nostraque non segnis illustrat prata juventus.

520

530

540

Nonnulla erosa penitus legi non potuerunt in illo unico
 jus et sequentis poematii exemplari Longobardicis literis scrip-
 to.

20
530
M. AURELII OLYMPII
NEMESIANI,
Poëtae Carthaginiensis,
CYNEGETICON;

Sive de Venatione Lib. I.

540
EJUSDEM DE AUCUPIO FRAGMENTA DUO,

ECLOGAE IV.

Et ad Eumdem
ico bu
scrip

T. CALPURNII SICULI

ECLOGAE VII.

FI. Vopiscus, de Numeriano.

Versu autem talis fuisse praedicatur, ut omnes Poëtas sui temporis vicerit. nam et cum Olympio Nemefiano contendit, qui ἀλιευτικά, κυνηγέтика, et ναυτικά scripsit: quique omnibus coloniis (coronis Casaub.) illustratus emicuit, &c. quae male ad Nemefianum referunt alii.

Hincmarus Remensis Archiepiscopus, qui vixit sub
Carolo Calvo.

Nisi ut Venatores ferae lustra sequentes agere auditu et lectione puer scholarius in libro, qui inscribitur Kynegeticon Carthaginienfis Aurelii didici, hac illacque discurrendo retrograda etiam vestigia repetendo, anfractus tuos vestigando, explicare studerem. et statim: Quin potius tuam novam praesumptionem adiens;

Mille vias, tristesque labores,
Discursusque citos, securi proelia ruris,

Et sincero corde lites domesticas subire compellar.

Jul. Caes. Scaliger Hypercrit. cap. VII. in limine Secundae, et vere aureae aetatis Poëtarum.

Cum duo elegantes Poëtae venationis praecepta poemate tractarint, Gratius et Nemefianus, alter alterius aut lima aut censor esse poterit. igitur Nemefiani stilus candidus, nec vulgare sonans. praeterea silvae propior, atque effusus. Gratius castigatior. et longe exactius simul cum natalibus ipsis designat mores, animos, vires, celeritatem; sagacitatem, faciem. et sane divini versus multi: velut ille (vide v. 205.) sed et festivus, &c. quae operae pretium est inspicere.

M. AURELII OLYMPII

NEMESIANI

Poëtae Carthaginienſis

CYNEGETICON.

VENandi cano mille vias : hilaresque labores,
 Discursusque citos, ſecuri proelia ruris,
 Pandimus. Aonio jam nunc mihi peſtus ab oestro
 Aeſtuat. ingentes Helicon jubet ire per agros :
 Caſtaliusque mihi nova pocula fontis alumno
 Ingerit, et late campos metatur apertos :
 Imponitque jugum vati, retinetque corymbis
 Implicitum, ducitque per avia, qua ſola numquam
 Trita rotis. juvat aurato procedere curru,
 Et parere deo : virides en ire per herbas 10
 Imperat : intacto premimus veſtigia muſco.
 Et quamvis curſus ſe oſtendat tramite noto ;
 Obvia Calliope, facies inſiſtere prato
 Complacito, rudibus qua luceat orbita ſulcis.
 Nam quis non Nioben numeroſo funere moeſtam
 Jam cecinit ? quis non Semelen, ignemque jugalem,
 Letalemque ſimul, novit de pellicis aſtu ?
 Quis magno recreata tacet cunabula Baccho ?
 Ut pater omnipotens maternos reddere menſes
 Dignatus, juſti complevit tempora partus ? 20
 unt qui ſacrilego rotantes ſanguine thyrsos
 Nota nimis) dixiſſe velint, qui vincula Dirces,
 ſiſacique tori legem, Danaïque cruentum

Imperium, sponſasque truces ſub foedere primo,
 Dulcia funereis mutant ſe gaudia taedis.
 Biblidos indiſtum nulli ſcelus: impia Myrrhae
 Connubia, et ſaevo violatum crimine patrem
 Novimus, utque Arabum fugiens cum carperet arva,
 Ivit in arboreas frondes, animamque virentem.
 Sunt qui ſquamoli referant fera ſibila Cadmi,
 Stellatumque oculis cuſtodem virginis Ius,
 Herculeosque velint ſemper numerare labores,
 Miratumque rudes ſe tollere Tereä pinnas
 Poſt epulas, Philomela, tuas. ſunt ardua mundi
 Qui male tentantem curru Phaëtona loquantur,
 Exinctasque canant emiſſo fulmine flammas,
 Fumantemque Padum, Cygnum, plumamque ſenilem,
 Et ſientes ſemper germani funere ſilvas.
 Tantalidum caſus, et ſparſas ſanguine menſas,
 Condentemque caput viſis Titana Mycenis,
 Horrendasque vices generis dixere priores.
 Colchidos iratae ſacris imbuta venenis
 Munera non canimus, pulchraeque incendia Glaucēs,
 Non crinem Niſi, non ſaevae pocula Circes,
 Nec noſturna pie furantem buſta ſororem.
 Haec jam magnorum praecepit copia vatū,
 Omnis et antiqui vulgata eſt fabula ſeculi.
 Nos ſaltus, virideſque plagas, camposque patentes
 Scrutamur, totiſque citi diſcurrimus arvis:
 Et varias cupimus facili cane ſumere praedas:
 Nos timidos lepores, imbelles figere damas,
 Audacesque lupos, vulpem captare dolofam
 Gaudemus. nos ſumineas errare per umbras
 Malumus, et placidis Ichneumona quaerere ripis
 Inter arundineas ſegetes, ſelemque minacem
 Arboris in trunco longis praefigere telis,
 Implicitumque ſinu ſpinoſi corporis Erem
 Ferre domum: talique placet dare lintea curae;

Dum non magna ratis vicinis sueta moveri
 Litoribus, tutosque sinus percurrere remis, 60
 Nunc primum dat vela notis, portusque fideles,
 Linquit, et Hadriacas audet tentare procellas.
 Mox vestros meliore lyra memorare triumphos
 Adcingar, divi fortissima pignora Cari,
 30 Atque canam nostrum geminis sub finibus orbis
 Litus, et edomitas fraterno numine gentes,
 Quae Rhenum Tigrimque bibunt, Ararisque remotum
 Principium, Nilique bibunt ab origine fontem.
 Nec taceam primum quae nuper bella sub Arcto
 Felici, Carine, manu confeceris, ipso 70
 Paene prior genitore deo: utque intima frater
 Persidos, et veteres Babylonos ceperit arces,
 Ultus Romulei violata cacumina regni.
 Imbellemque fugam referam, clausasque pharetras
 40 Parthorum, laxosque arcus, et spicula nulla.
 Haec vobis nostrae libabunt carmina Musae,
 Cum primum vultus sacros, bona numina terrae,
 Contigerit vidisse mihi. jam gaudia nota
 Temporis impatiens sensus, spretorque morarum,
 Praesumit: videorque mihi jam cernere fratrum 80
 Augustos habitus, Romam, clarumque senatum,
 Et fidos ad bella duces, et milite multo
 Agmina, quis fortes animat devotio mentes.
 Aurea purpureo longe radiantia velo
 50 Signa micant, sinuatque truces levis aura dracones.
 Tu modo, quae saltus placidos silvasque pererras
 Latonae, Phoebe, magnum decus, eja age suctos
 Sume habitus, arcumque manu: pictamque pharetram
 Suspende ex humeris: sint aurea tela, sagittae:
 Candida puniceis aptentur crura cothurnis: 90
 Sit chlamys aurato multum subtemine lusa,
 Corrugetque sinus gemmatis baltheus artet
 Nexibus: implicitos cohibe diademate crines.

Tecum Naiades faciles, viridique juventa
Pubentes Dryades, Nymphaeque, unde amnis humor,
Adfint, et docilis decantet Oreadas Echo.

Duc age, Diva, tuum frondosa per avia vatem :
Te sequimur : tu pande domos et lustra ferarum.

Huc igitur mecum, quisquis percussus amore
Venandi, damnas lites, avidosque tumultus, 100
Civilesque fugis strepitus, bellicque fragores,
Nec praedas avidus sectaris gurgite ponti :

Principio tibi cura canum non segnis ab anno
Incipiat primo, cum Janus temporis auctor
Pandit inocciduum bisseis mensibus aevum.
Elige tunc cursu facilem, facilemque recursu,
Seu Lacedaemonio natam, seu rure Molosso,
Non humili de gente canem, sit cruribus altis,
Sit rigidis, multamque gerat sub pectore lato
Costarum sub sine, decenter prona carinam, 110
Quae sensim rursus sicca se colligat alvo,
Renibus ampla satis validis, diductaque coxas,
Cuique nimis molles fluitent in cursibus aures.
Huic parilem submitte marem, sic omnia magnum,
Dum superant vires, dum laeto flore juvenus,
Corporis et venis primaevis sanguis abundat.
Namque graves morbi subeunt, segnisque senectus:
Invalidamque dabunt non firmo robore prolem.

Sed diversa magis foeturae convenit aetas. 120
Tu, bis vicens plenum jam mensibus, acrem
In Venerem permitte marem : sit femina, binos
Quae tulerit soles. haec optima cura jugandis.
Sed non Spartanos tantum, tantumve Molossos
Pascendum catulos : divisa Britannia mittit
Veloces, nostrique orbis venatibus aptos.
Nec tibi Pannonicae stirpis temnatur origo,
Nec quorum proles de sanguine manat Ibero,
Quin etiam siccae Libyes in finibus acres

Gignuntur catuli, quorum non spreveris usum.
Mox quum se bina formavit lampade Phoebe, 130
Ex quo passa marem genitalia viscera turgent,
Fecundos aperit partus matura gravedo
Continuo, largaque vides strepere omnia prole:
Sed, quamvis avidus, primos contemnere partus
Malueris, mox non omnes nutrire minores.
Nam tibi si placitum populosos pascere foetus,
Jam macie tenues, succique videbis inanes,
Pugnantisque diu, quisnam prior ubera lambat,
Distrahere invalidam lassato viscere matrem.
Sin vero haec cura est, melior ne forte necetur, 140
Abdaturve domo, catulosque probare voluntas,
Quis nondum gressus stabiles, neque lumina passa
Luciferum vidēre jubar, quae prodidit usus
Percipe, et intrepidus spectatis adnue dictis.
Pondere nam catuli poteris perpendere vires,
Corporibusque leves gravibus praenoscere cursu.
Quin et flammato ducatur linea longe
Circuitu, signetque habilem vapor igneus orbem,
Impune in media possis consistere circo.
Huc omnes catuli, huc indiscreta feratur 150
Turba, dabit mater partus examine honestos,
Judicio natos servans, trepidoque periclo.
Nam postquam conclusa videt sua germina flammis,
Continuo saltu transcendens fervida zonae
Vincta, rapit rictu primum, portatque cubili;
Mox alium, mox deinde alium. sic conscia mater
Segregat egregiam sobolem virtutis amore.
Hos igitur genetrice simul, jam vere sereno,
Molli pascere sero. passim nam lactis abundans
Tempus adest, albens plenis et ovilia mulciris. 160
Interdumque cibo Cererem cum lacte ministra,
Fortibus ut fucis teneras complere medullas
Possint, et validas jam tunc promittere virgas.

Sed postquam Phoebus candentem fervidus axem
 Contigerit, tardasque vias, Cancrique morantis
 Sidus init, tunc consuetam minuisse saginam
 Profuerit, tenuesque magis retinere cibatus:
 Ne gravis articulos depravet pondere moles.
 Nam quum membrorum nexus nodosque relaxant,
 Infirmosque pedes, et crura natantia ponunt;
 Tunc etiam niveis armantur dentibus ora.

170

Sed neque conclusos teneas, neque vincula collo
 Impatiens circumdederis, noceasque futuris
 Cursibus imprudens. catulis nam saepe remotis
 Aut vexare trabes, laceras aut pandere valvas
 Mens erit, et teneros torquent conatibus artus;
 Obtunduntve novos adroso robore dentes,
 Aut teneros duris impingunt postibus ungues.
 Mox quum jam validis insistere cruribus aetas
 Passa, quater binos volvens ab origine menses,
 Illaesis catulos spectaveris undique membris,
 Tunc rursus miscere sero Cerealia dona
 Conveniet, fortemque dari de frugibus escam.
 Libera tunc primum consuescant colla ligari,
 Concordes et ferre gradus, clausique teneri.
 Jam quum bis denos Phoebe reparaverit ortus,
 Incipe non longo catulos producere cursu;
 Sed parvae vallis spatio, septove novali.

180

His leporem praemitte manu, non viribus aequis,
 Nec cursus virtute parem; sed tarda trahentem
 Membra; queant jam nunc faciles ut sumere praedas.
 Nec semel indulge catulis moderamine cursus;
 Sed, donec validos etiam praevertere suescant,
 Exerceto diu, venandi munera cogens
 Discere, et emeritae laudem virtutis amare.
 Nec non consuetae norint hortamina vocis,
 Seu cursus revocent, jubeant seu tendere cursus.
 Quin etiam docti victam contingere praedam,

190

Exanimare velint tantum, non carpere sumptam.

Sic tibi veloces catulos reparare memento

200

Semper, et in parvos iterum protendere curas.

Nam tristes morbi, scabies et sordida venis

Saepe venit, multamque canes discrimine nullo

Dant stragem : tu sollicitos impende labores,

Et sortire gregem suffecta prole quotannis.

Quin acidos Bacchi latices Tritonide oliva

Admiscere decet; catulosque canesque maritas

Unguere profuerit, tepidoque ostendere soli,

Auribus et tineas candenti pellere cultro.

Est etiam canibus rabies, letale periculum,

210

Quod seu coelesti corrupto sidere manat,

Quum segnes radios tristi jaculatur ab aethra

Phoebus, et attonito pallens caput exerit orbe :

Seu magis ignicomni candentia terga Leonis

Quum quatit, hoc canibus blandis inviscerat aestus :

Exhalat seu terra sinu, seu noxius aër

Causa mali; seu, quum gelidus non sufficit humor,

Torrida per venas concrescunt semina flammae.

Quidquid id est, imas agitat sub corde medullas,

Inque feros rictus, nigro spumante veneno,

220

Profilit, insanos cogens infigere morsus.

Disce igitur potus medicos, curamque salubrem.

Tunc virosa tibi sumes, multumque domabis

Castorea, attritu silicis lentescere cogens.

Ex ebore huc trito pulvis sectove feratur,

Admiscensque diu facies concrescere utrumque :

Mox lactis liquidos sensim superadde fluores,

Ut non cunctantes haustus infundere cornu

Inferto possis, furiasque repellere tristes,

Atque iterum blandas canibus componere mentes.

230

Quin et Tuscorum non est extrema voluptas

Saepe canum : sit forma illis licet obsita villo,

Dissimilesque habeant catulis velocibus artus ;

Haud tamen injucunda dabunt tibi munera praedae.
 Namque et odorato noscunt vestigia prato,
 Atque etiam leporum secreta cubilla monstrant.
 Horum animos, moresque simul, naresque sagaces
 Mox referam: nunc omnis adhuc narranda supellex
 Venandi, cultusque mihi dicendus equorum.

Cornipedes igitur lectos det Graecia nobis, 240
 Cappadocumque notas referat generosa propago:
 Armata et palmis nuper grex omnis avorum.
 Illis ampla satis levi sunt aequora dorso,
 Immodicumque latus, parvaeque ingentibus alvi,
 Ardua frons, auresque agiles, capitique decoro
 Altus honos, oculique vago splendore micantes:
 Plurima se validos cervix resupinat in armos:
 Fumant humentes calida de nare vapores:
 Nec pes officium standi tenet: ungula terram
 Crebra ferit, virtusque artus animosa fatigat. 250
 Quin etiam gens ampla jacet trans ardua Calpes
 Culmina, cornipedum late secunda proborum.
 Namque valent longos pratisintendere cursus.
 Nec minor est illis, Grajo quam in corpore, forma.
 Nec non terribiles, spirabile flumen, anhelii
 Provolvunt flatus, et lumina vivida torquent,
 Hinnitusque cient tremuli, frenisque repugnant.
 Nec segnes mulcent aures, nec crure quiescunt.
 Sit tibi praeterea sonipes, Maurusia tellus
 Quem mittit, modo sit gentili sanguine firmus: 260
 Quemque coloratus Mazax deserta per arva
 Pavit, et adfidos docuit tolerare labores.
 Nec pigeat quod turpe caput, deformis et alvus
 Est ollis, quodque infrenes, quod liber uterque,
 Quodque jubeis pronos cervix diverberet armos.
 Nam flecti facilis, lascivaque colla secutus,
 Paret in obsequium lentae moderamine virgae.
 Verbera sunt praecepta fugae, sunt verbera freni.

CYNEGETICON.

27

Quin et promissi spatiosa per aequora campi
 Curfibus adquirunt commoto sanguine vires,
 Paullatimque avidos comites post terga relinquunt.
 Haud secus effusa Nerei per caerula ventis,
 Cum se Threïclus Boreas super extulit antro,
 Stridentique sono vastas exterruit undas,
 Omnia turbato cesserunt flamina ponto :

270

Ipse, super fluctus spumanti murmure fervens,
 Conspicuum pelago caput eminet : omnis euntem
 Nereïdum mirata suo super aequore turba.
 Horum tarda venit longi fiducia cursus :

280

His etiam emerito vigor est juvenilis in aevo.
 Nam quaecumque suis virtus bene floruit annis,
 Non prius est animo, quam corpore, passa ruïnam.
 Pasce igitur sub vere novo farragine molli
 Cornipedes, venamque feri, veteresque labores
 Effluere adspecta nigri cum labe cruoris.

Mox laetae redeunt in pectora fortia vires,
 Et nitidos artus distento robore formant.
 Mox sanguis venis melior calet : ire viarum
 Longa volunt, latumque fuga consumere campum.

290

Inde ubi pubentes calamos duraverit aestas,
 Lactentesque urens herbas siccaverit omnem
 Messibus humorem, culmisque armarit aristas :

Hordea tum, paleasque leves praebere memento.
 Pulvere quin etiam puras discernere fruges
 Cura sit, atque toros manibus percurrere equorum,
 Gaudeat ut plausu sonipes, lactumque relaxet
 Corpus, et altores rapiat per viscera sucos.

300

Id cudent famuli, comitumque animosa juvenus.
 Nec non et casses idem venatibus aptos,
 Atque plagas, longoque meantia retia tractu
 Addiscant raris semper contexere nodis,
 Et servare modum maculis, linoque tenaci.
 Linea quin etiam, magnos circumdare saltus

Quae possit, volucresque metu concludere praedas,
 Digerat innexas non una ex alite pinnae.
 Namque ursos, magnosque sues, cervosque fugaces,
 Et vulpes, acresque lupos, ceu fulgura coeli
 Terrificant, linique vetant transcendere septum.
 Has igitur vario semper fucare veneno
 Cura tibi, niveisque alios miscere colores,
 Alternosque metus subtemine tendere longo.
 Dat tibi pinnarum terrentia millia vultur,
 Dat Libye, magnarum avium secunda creatrix;
 Dantque grues, cycnique senes, et candidus anser;
 Dant, quae fluminibus crassisque paludibus errant,
 Pellitosque pedes stagnanti gurgite tinguunt:
 Hinc mage Puniceas nativo munere sumes:
 Namque illic sine fine greges florentibus alis
 Invenies avium, suavique rubescere luto,
 Et sparsos passim tergo vernare colores.
 His ita dispositis, hiemis sub tempus aquosae
 Incipe veloces catulos immittere pratis,
 Incipe cornipedes latos agitare per agros:
 Venemur, dum mane novum, dum mollia prata
 Nocturnis calcata feris vestigia servant.

310

320

E
 Cum
 Im
 Tu v
 Adp
 Nam
 Exec
 Conf
 Hic p
 Nidi
 Persi
 Infici
 Tarp
 Nec c
 Saep
 Maz
 Quae

Cu
 Fultu

FRAGMENTA

DUO EX LIBRO

NEMESIANI

DE AUCUPIO.

ET Tetracem, Romae quem nunc vocitare Taracem
 Coeperunt, avium est multo stultissima: namque,
 Cum pedicas necti sibi contemplaverit adstans,
 Immemor ipse sui tamen in dispendia currit.
 Tu vero, adductos laquei cum senseris orbes,
 Adpropera, et praedam pennis crepitantibus aufer.
 Nam celer oppressi fallacia vincula colli
 Excuit, et rauca subsannat voce magistri
 Consilium, et laeta fruitur jam pace solutus.
 Hic prope Pontinum, et radicibus Apennini
 Nidificat, patulis qua se sol objicit agris:
 Per similes cineri dorsum, maculosaque terga
 Inficiunt pullae cacabantis imagine guttae.
 Tarpeiae est custos arcis non corpore major,
 Nec qui te volucres docuit, Palamede, figuras.
 Saepe ego nutantem sub iniquo pondere vidi
 Mazonomi puerum, portat cum prandia cirro,
 Quae consul, praetorve novus construxit ovanti.

10

Cum nemus omne suo viridi spoliatur honore,
 Fultus equi niveis filvas pete protinus altas

20

30 FRAGM. EX LIB. DE AUCUPIO.

Exuviis : praeda est facilis, et amoena Scolopax :
Corpore non Paphiis avibus majore videbis.
Illa sub aggeribus primis, qua proluit humor,
Pascitur, exiguos sectans, obsonia, vermes.
At non illa oculis, quibus est obtusior, et si
Sint nimium grandes, sed acutis naribus instat.
Impresso in terram rostri mucrone sequaces
Vermiculos trahit, et vili dat praemia gulae.

*Citaverunt haec ex V. C. Bononiensi Gih.
Longolius, et Conr. Gesnerus.*

D
Inci
Com
Pan
Inci
Det
Et r
TIT
Tu j
Vixi
Dum
Nunc
Jam
Te n
Rifiti
Judic
Audie

M. AURELII OLYMPII

NEMESIANI

Poëtae Carthaginienſis

BUCOLICON.

ECLOGA I. EPIPHUNUS.

TIMETAS, TITYRUS.

DUM fiſcella tibi fluviali, Tityre, junco
 Textitur, et raucis reſonant tua rura cicadis:
 Incipe, ſi quod habes gracili ſub arundine carmen
 Compoſitum. nam te calamos inſlare labello
 Pan docuit, verſuque bonus tibi favit Apollo.
 Incipe, dum ſalices hoedi, dum gramina vaccae
 Detondent, viridique greges permittere campo
 Et ros, et primi ſuadet clementia ſolis.

TIT. Hos annos, canamque meam, mihi care, ſeneſtam

Tu juvenis, caruſque deis in carmina cogis?

10

Viximus, et calamis verſus cantavimus olim,

Dum ſecura hilares aetas ludebat amores.

Nunc album caput, et veneres tepuere ſub annis:

Jam mea ruricolae dependet fiſtula Fauno.

Te nunc rura ſonant: nuper nam carmine victor

Riſiſti calamos et diſſona flamina Mopſi,

Judice me. mecum ſenior Meliboeus utrumque

Audierat, laudesque tuas ſublime ferebat.

Quem nunc, emeritae permensum tempora vitae,
Secreti pars orbis habet mundusque piorum.

Quare age, si qua tibi Meliboei gratia vivit,
Dicat honoratos praedulcis tibia manes.

TIM. Et parere decet iussis, et grata jubentur.

Namque fuit dignus senior, quem carmine Phoebus,
Pan calamis, fidibusque Linus, modulatibus Orpheus
Concinerent, atque acta viri laudesque sonarent.

Sed quia tu nostrae musam deposcis avenae,
Accipe, quae super haec cerasus, quam cernis ad amnem,
Continet, inciso servans mea carmina libro.

TIT. Dic age; sed, nobis ne vento garrula pinus
Obstrepat, has ulmos potius fagosve petamus.

TIM. Hic cantare libet: virides nam suggerit herbas
Mollis ager, lateque tacet nemus omne. quieti,
Aspice, ut, ecce, procul decerpant gramina tauri.

Omniparens aether, et rerum causa liquores,
Corporis et genetrix tellus vitalis, et aër,
Accipite hos calamos, atque haec nostro Meliboeo
Mittite, si sentire datur post fata quietis.

Nam si sublimes animae coelestia templa,
Sidereasque colunt sedes, mundoque fruuntur:

Tu nostros adverte modos, quos ipse benigno
Pectore fovisti, quos tu, Meliboe, probasti.

Longa tibi, cunctisque diu spectata senectus,

Felicesque anni, nostrique novissimus aevi

Circulus, innocuae clausurunt tempora vitae.

Nec minus hinc nobis gemitus lacrimaeque fuere,

Quam si florentes mors invida pelleret annos.

Nec tenuit tales communis causa querelas;

Heu, Meliboe, jaces letali frigore segnis

Lege hominum, coelo dignus, canente senecta,

Concilioque Deum. plenum tibi ponderis aequi

Pectus erat. tu ruricolum discernere lites

Adsueras, varias patiens mulcendo querelas.

NEMESIANI BUC. ECLOGA I. 33

Sub te ruris amor, sub te reverentia justī
 Floruit, ambiguos signavit terminus agros.
 Blanda tibi vultus gravitas, et mite serena
 Fronte supercilium, sed pectus mitius ore.
 Tu calamos aptare labris, et jungere cera
 Hortatus, duras docuisti fallere curas.
 Nec segnem passus nobis marcere juventam,
 Saepe dabas meritaē non vilia praemia Musae.
 Saepe etiam senior, ne nos cantare pigeret,
 Laetus Phoebea dixisti carmen avena.
 Felix o Meliboeē, vale. tibi frondis odoraē
 Munera dat, lauros carpens, ruralis Apollo:
 Dant Fauni, quod quisque valet, de vite racemos,
 De campo culmos, omnique ex arbore fruges.
 Dat grandaeva Pales spumantia cymbia lacte,
 Mella ferunt Nymphae, pictas dat Flora coronas.
 Manibus hic supremus honos. dant carmina Musae, 70
 Carmina dant Musae; nos te modulamur avena.
 Silvestris nunc te platanus, Meliboeē, susurrat,
 Te pinus; reboat te, quidquid carminis Echo
 Respondet silvae, te nostra armenta loquuntur.
 Namque prius siccis phocae pascentur in arvis,
 Hirsutusque freto vivet leo, dulcia mella
 Ludabunt taxi, confusis legibus anni,
 Messē trīstis hiems, aestas tractabit olivas,
 Ante dabit flores autumnus, ver dabit uvas,
 Quam taceat, Meliboeē, tuas mea fistula laudes. 80
 FIT. Perge puer, coeptum tibi jam ne desere carmen.
 Jam sic dulce sonas, ut te placatus Apollo
 rovenat, et felix dominam perducatur ad urbem.
 Namque hic in silvis praesens tibi fama benignum
 travit iter, rumpens livoris nubila plena.
 Sed jam sol demittit equos de culmine mundi,
 lumineos suadens gregibus praebere liquores.

E C L O G A II.

IDAS ET ALCON.

Formosam Donacen puer Idas, et puer Alcon
 Ardebant : rudibusque annis incensus uterque
 In Donaces Venerem furiata mente ruebant.
 Hanc, cum vicini flores in vallibus horti
 Carperet, et molli gremium compleret acantho,
 Invasere simul, Venerisque immitis uterque
 Tum primum dulci carpebant gaudia furto.
 Hinc amor, et pueris jam non puerilia vota;
 Quis anni ter quinque hiemes, et cura iuventae.
 Sed postquam Donacen duri clausere parentes,
 Quod non tam tenui filo de voce sonaret,
 Sollicitusque foret linguae sonus, improba cervix,
 Suffususque rubor crebro, venaeque tumentes :
 Tum vero ardentes flammati pectoris aestus
 Carminibus, dulcique parant relevare querela.
 Ambo aevo, cantuque pares, nec dispare forma :
 Ambo genis leves, intonsi crinibus ambo :
 Atque sub hac platano moesti solatia casus
 Alternant : Idas calamis, et versibus Alcon.
 Id. Quae colitis sylvas Dryades, quaeque antra Napeae,
 Et quae marmoreo pede, Naiades, uda secatis
 Litora, purpureosque alitis per gramina flores,
 Dicite, quo prato Donacen, qua forte sub umbra
 Inveniam, roseis stringentem lilia palmis?
 Nam mihi jam trini perierunt ordine soles,
 Ex quo consueto Donacen exspecto sub antro.
 Interea, tamquam nostri solamen amoris
 Hoc foret, aut posset rabidos medicare furores,
 Nulla meae trinis tetigerunt gramina vaccae

10

21

Luciferis, nulloque biberunt amne liquores: 30

Siccaque foetarum lambentes ubera matrum

Stant vituli, et teneris mugitibus aëra complent.

Ipse ego nec molli junco, nec vimine lento

Perfeci calathos cogendi lactis in usus.

Quid tibi, quae nosti, referam? scis mille juventas

Esse mihi: nosti numquam mea mulctra vacare.

Idas ille ego sum, Donace, cui saepe dedisti

Oscula, nec medios dubitasti rumpere cantus,

Atque inter calamos errantia labra petisti.

Eheu nulla meae te tangit cura salutis! 40

Pallidior buxo, violaeque simillimus erro.

Omnes ecce cibos, et nostri pocula Bacchi

Horreo: nec placido memini concedere somno.

Te sine, vae misero! mihi lilia nigra videntur,

Pallentesque rosae, nec dulces rubens hyacinthus,

Nullos nec myrtus, nec laurus spirat odores.

At tu si venias, et candida lilia fient,

Purpureaeque rosae, et dulces rubens hyacinthus,

Tum mihi cum myrto laurus spirabit odores.

Nam dum Pallas amet turgentes sanguine baccas, 50

Dum Bacchus vites, deus et fata poma Priapus,

Pascua laeta Pales, Idas te diliget unam.

Haec Idas calamis. tu, quae responderit Alcon

Versu, Phoebe, refer, sunt aurea carmina Phoebus.

ALC. O montana Pales, ô pastoralis Apollo,

Et nemorum Sylvane potens, et nostra Dione,

Quae juga celsa tenes Erycis, cui cura jugales

Concubitus hominum totis connectere seclis,

Quid merui, cur me Donace formosa reliquit?

Munera namque dedi, noster quae non dedit Idas; 60

Vocalem, longos quae ducit Aëdona cantus:

Quae, licet interdum contexto vimine clausa,

Quum parvae patuere fores, ceu libera ferri

Novit, et agrestes inter volitare volucres:

Scit rursus remeare domum, tectumque subire
 Viminis, et caveam totis praepondere silvis.
 Praeterea tenerum leporem, geminasque palumbes
 Nuper, quae potui, silvarum praemia misi.
 Et post haec Donace nostros contemnis amores?
 Forsitan indignum ducis, quod rusticus Alcon
 Te cupiam, qui mane boves in pascua ducam:
 Dii pecorum pavere greges, formosus Apollo,
 Pan doctus, Fauni vates, et pulcher Adonis.
 Quin etiam fontis speculo me mane notavi,
 Nondum purpureos Phoebus cum tolleret ortus,
 Nec tremulum liquidis splenderet lumen in undis.
 Quod vidi, nulla tegimur lanugine malas.
 Pascimus et crinem. nostro formosior Ida
 Dicor: et hoc ipsum mihi tu narrare solebas,
 Purpureas laudando genas, et lactea colla,
 Atque hilares oculos, et formam puberis aevi.
 Nec sumus indocti calamis. cantamus avena,
 Qua divi cecinerere prius, qua dulce locutus
 Tityrus, è silvis dominam pervenit ad urbem.
 Nos quoque, te propter, Donace, cantabimur urbi:
 Si modo coniferas inter viburna cupressos,
 Atque inter pinos corylum frondescere fas est.
 Sic pueri Donacen toto sub sole caneant:
 Frigidus è silvis donec descendere suasit
 Hesperus, et stabulis pastos inducere tauros.

E C L O G A III.

B A C C H U S.

P A N.

NYctilos, atque Mycon, nec non et pulcher Amyntas
 Torrentem patula vitabant ilice solem;

Quum Pan venatu fessus recubare sub ulmo

Cooperat, et somno lassatas sumere vires;

Quem super ex tereti pendebat fistula ramo.

Hanc pueri (tamquam praedam pro carmine possent

Sumere, fasque esset calamos tractare deorum)

Invadunt furto: sed nec resonare canorem

Fistula, quem suérat, nec vult contexere carmen.

Sed pro carminibus male dissona sibila reddit.

10

Tum Pan excussus sonitu stridentis avenae,

Jamque videns, Pueri, si carmina poscitis, inquit,

Ipse canam. nulli fas est inflare cicutas,

Quas ego Maenaliis cera conjungo sub antris;

Jamque ego, Bacche, tuos ortus et semina vitis

Ordine detexam. debemus carmina Baccho.

Haec fatus, coepit calamis sic montivagus Pan.

Te cano, qui gravidis hederata fronte corymbis

Vitea ferta plicas, qui comptas palmitum tigres

Ducis odorato perfusus colla capillo,

20

Vera Jovis proles; jam tunc post sidera coeli

Sola Jovem Semele vidit Jovis ora professum.

Hunc pater omnipotens, venturi providus aevi,

Protulit, et justo produxit tempore partus.

Hunc Nymphae, Faunisque senes, Satyrique procaces,

Nos etiam Nysae viridi nutrimus in antro.

Quin et Silenus parvum veneratus alumnum,
 Aut gremio foveat, aut resupinis sustinet ulnis,
 Et vocat ad risum digito, motuque quietem
 Adlicit, aut tremulis quassat crepitacula palmis. 30
 Cui deus adridens, horrentes pectore setas
 Vellicat, aut digitis aures adstringit acutas,
 Adplauditve manu mutilum caput, aut breve mentum,
 Et simas tenero collidit pollice nares.
 Interea pueri florescit pube juventa,
 Flavaque maturo tumuerunt tempora cornu.
 Tum primum laetas ostendit pampinus uvas.
 Mirantur Satyri frondes et poma Lyaei.
 Tum Deus, ô Satyri, maturos carpite fructus,
 Dixit, et ignotos, pueri, calcate racemos. 40
 Vix haec ediderat, decerpunt vitibus uvas,
 Et portant calathis, celerique illidere planta
 Concava saxa super properant, vindemia fervere
 Collibus in summis, crebro pede rumpitur uva,
 Nudaque purpureo sparguntur pectora musto.
 Tum Satyri, lasciva cohors, sibi pocula quisque
 Obvia corripiunt: quod fors dedit, hoc capit usus.
 Cantharon hic retinet, cornu bibit alter adunco:
 Concavat ille manus, palmasque in pocula vertit:
 Pronus at ille lacu bibit, et crepitantibus haurit 50
 Musta labris: alius vocalia cymbala mergit:
 Atque alius latices pressis resupinus ab uvis
 Excipit, at potis saliens liquor ore resultat,
 Spumeus inque humeros et pectora diffluit humor.
 Omnia ludus habet. cantusque chorosque licentes,
 Et Venerem jam vina movent. raptantur amantes,
 Concubitu Satyri fugientes jungere Nymphas,
 Jam jamque elapsas hic crine, hic veste retentat.
 Tum primum roseo Silenus cymbia musto
 Plena senex avide non aquis viribus hausit. 60
 Ex illo venas inflatus nectare dulci,

NEMESIANI BUC. ECLOGA III. 39

Hesternoque gravis semper ridetur Iaccho.
Quin etiam deus ille, deus Jove profatus ipso,
Et plantis uvas premit, et de vitibus hastas
Ingerit, et lynxi praebebat cratera bibenti.

Haec Pan Maenalia pueros in valle docebat,
Sparfas donec oves campo conducere in unum
Nox jubet, uberibus suadens siccare liquorem
Lactis, et in niveas adstrictum cogere glebas.

E C L O G A IV.

E R O S.

LYCIDAS, MOPSUS.

POpulea Lycidas, nec non et Mopsus in umbra,
 Pastores, calamis ac versu doctus uterque,
 Nec triviale sonans, proprios cantabat amores.
 Nam Mopso Meroë, Lycidæ crinitus Jolas
 Ignis erat: parilisque furor de dispare sexu
 Cogebat trepidos totis discurrere silvis.
 Hos puer ac Meroë multum lufere furentes,
 Dum modo conditas vitant in vallibus ulmos,
 Nunc fagos placitas fugiunt, promissaque fallunt
 Antra, nec est animus solitos adludere fontes.
 Tum tandem fessi, quos lusus adederat ignis,
 Sic sua desertis nudarunt vulnera silvis,
 Inque vicem dulces cantu dixere querelas.
MOP. Immitis Meroë, rapidisque fugacior Euris,
 Cur nostros calamos, cur pastoralia vitas
 Carmina? quemve fugis? quæ me tibi gloria victo?
 Quid vultu mentem premis, ac, spem fronte serenans,
 Tandem dura negas? non possum nolle negantem.
 "Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas.
LYC. Respice me tandem, puer ô crudelis Jola: 20
 Non hoc semper eris, perdunt et gramina flores,
 Perdit spina rosas, nec semper lilia candent,
 Nec longum tenet uva comas, nec populus umbras.
 Donum forma breve est, nec se tibi commodat annis.
 "Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas.
MOP. Cerya marem sequitur, taurum formosa juvencæ,

NEMESIANI BUC. ECLOGA IV. 41

Et Venerem sensere lupae, sensere leaenae,
Et genus aërium volucres, et squamea turba,
Et montes, silvaeque: suos habet arbor amores.
Tu tamen una fugis; miserum tu perdis amantem. 30

" Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas.
LYC. Omnia tempus alit, tempus rapit: usus in arto est.

Ver erat, et vitulos vidi sub matribus istos,
Qui nunc pro nivea coëre in cornua vacca.

Et tibi jam tumidae nares, jam fortia colla,
Jam tibi bis denis numerantur messibus anni.

" Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas.

MOP. Huc, Meroë formosa, veni; vocat aestus in umbram:

Jam pecudes subiere nemus, jam nulla canoro
Guttare cantat avis, torto non squamea tractu 40

Signat humum serpens. solus cano, me sonat omnis
Silva, nec aestivis cantu concedo cicadis.

" Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas.

LYC. Tu quoque saeve puer, niveum ne perde colorem
Sole sub hoc; solet hic lucentes urere malas.

Hic age pampinea mecum requiesce sub umbra.

Hic tibi lene fluens fons murmurat; hic et ab ulmis

Purpureae foetis dependent vitibus uvae.

" Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas.

MOP. Qui tulerit Meroës fastidia longa superbae, 50
Stethonias feret ille nives, Libycosque calores,

Nerinas potabit aquas, taxique nocentis

Non metuet fucos, Sardoaque gramina vincet,

Et sua Marmaricos coget juga ferre leones.

" Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas.

LYC. Quisquis amat pueros, ferro praecordia duret,

Nil properet, discatque diu patienter amare,

Prudentesque animos teneris non spernat in annis,

Perferat et fastus. sic olim gaudia fumet,

Si modo sollicitos aliquis deus audit amantes. 60

" Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas.

MOP. Quid prodest, quod me pagani mater Amyntae
Ter vittis, ter fronde sacra, ter ture vapore
Lustravit, cineresque averſa effudit in amnem,
Incendens vivo crepitantes ſulphure lauros.
Cum ſic in Meroën totis miſer ignibus arſi?

" Cantet, amat quod quiſque : levant et carmina curas.

LYC. Haec eadem nobis varietque coloria fila,

Et mille ignotas Mycale circumtulit herbas:

Cantavit, quod luna timet, quo rumpitur anguis,

Quo currunt ſcopuli, migrant ſata, vellitur arboſ.

Plus tamen ecce meus, plus eſt formoſus Iolas.

" Cantet, amat quod quiſque : levant et carmina curas.

T. CALPURNII SICULI
BUCOLICON,

AD

NEMESIANUM CARTHAGINIENSEM.

ECLOGA I.

DELOS.

ORNITUS, CORYDON.

Nondum solis equos declivis mitigat aestas,
 Quamvis et madidis incumbant praela racemis,
 Et spument rauco ferventia musta susurro.
 Cor. Cernis ut (ecce) pater quas tradidit, Ornite, vaccae
 Molle sub hirsuta latus explicuere genista?
 Nos quoque vicinis cur non succedimus umbris?
 Torrida cur solo defendimus ora galero?
 Or. Hoc potius, frater Corydon, nemus, ista petamus
 Antra patris Fauni; graciles ubi pinea densat
 Silva comas, rapidoque caput levat obvia soli: 10
 Bullantes ubi fagus aquas radice sub ipsa
 Protegit, et ramis errantibus implicat umbras.
 Cor. Quo me cumque vocas sequor, Ornite. nam mea Leuce,
 Dum negat amplexus nocturnaque gaudia nobis,
 Pervia cornigeri fecit sacraria Fauni.

OR. Prome igitur calamos, et si qua recondita servas,
Nec tibi defuerit mea fistula, quam mihi nuper
Matura docilis compegit arundine Lygdon.
Et jam captatae pariter successimus umbrae.
Sed quaenam sacra descripta est pagina fago,

Quam modo nescio quis properanti falce notavit?

COR. Adspicis, ut virides etiam nunc litera rimas
Servet, et arenti nondum se laxet hiatu?

Ornite, fer propius tua lumina: tu potes alto
Cortice descriptos citius percurrere versus.

Nam tibi longa satis pater internodia largus,
Procerumque dedit mater non invida corpus.

OR. Non pastor, non hoc triviali more viator,
Sed deus ipse canit: nihil armentale resultat;
Non montana sacros distinguunt juba versus.

COR. Mira refers. sed rumpe moras, oculoque sequaci
Quamprimum nobis divinum perlege carmen.

OR. Qui juga, qui silvas tueor satus aethere Faunus,
Haec populis ventura cano. juvat arbore sacra
Laeta patefactis incidere carmina fagis.

Vos o praecipue nemorum gaudete coloni,
Vos populi gaudete mei. licet omne vagetur
Securo custode pecus, nocturnaue pastor
Claudere fraxinea nolit praesepia crate:
Non tamen insidias praedator ovilibus ulla
Adferet, aut laxis abiget jumenta capistris.
Aurea secura cum pace renascitur actas,
Et redit ad terras tandem squalore situque
Alma Themis posito, juvenemque beata sequuntur
Secula, maternis caussam qui ludit in ulnis.
Dum populos Deus ipse reget, dabit impia vinctas
Post tergum Bellona manus, spoliataque telis
In sua vefanos torquebit viscera morsus:
Et modo quae toto civilia distulit orbe,
Secum bella geret. nullos jam Roma Philippos

Dessebit, nullos ducet captiva triumphos.
 Omnia Tartareo subigentur carcere bella,
 Immergentque caput tenebris, lucemque timebunt.
 Candida pax aderit, nec solum candida vultu,
 Qualis saepe fuit, quae libera Marte professo,
 Quae, domito procul hoste, tamen grassantibus armis
 Publica diffudit tacito discordia ferro.

Omne procul vitium simulatae cedere pacis
 Iussit, et insanos clementia condidit enseis.

Nulla catenati feralis pompa senatus
 Carnificum lassabit opus, nec carcere pleno
 Infelix raros numerabit curia patres.

60

Plena quies aderit, quae stricti nescia ferri
 Altera Saturni revocet Latialia regna,
 Altera regna Numae, qui primus ovantia caede
 Agmina, Romuleis et adhuc ardentia castris,
 Pacis opus docuit, iussitque silentibus armis
 Inter sacra tubas, non inter bella, sonare.

Jam nec adumbrati faciem mercatus honoris,

Nec vacuos tacitus fasces, et inane tribunal

70

Adcipiet consul: sed legibus omne reductis

Jus aderit, moremque fori vultumque priorem

Reddet, et adflctum melior deus auferet aevum.

Exsultet quaecumque Notum gens ima jacentem,

Erectumque colit Boream, quaecumque vel ortu

Vel patet occasu, mediove sub aethere fervit.

Cernitis, ut puro nox jam vigesima coelo

Fulgeat? ut placidum radianti luce cometem

Proferat? ut liquidum mittat sine vulnere sidus?

Non per utrumque polum, sicut solet, igne cruento

80

Spargit, et ardenti scintillat sanguine lampas.

At quondam non talis erat, quum Caesare raptò

Indixit miseris fatalia civibus arma.

Scilicet ipse Deus Romanae pondera molis

Fortibus excipiet sic inconcussa lacertis,

Ut neque translati sonitu fragor intonet orbis,
Nec prius ex meritis defunctos Roma penates
Censeat, occasus nisi quum respexerit ortus.

COR. Ornite, jam dudum velut ipso numine plenum
Me quatit, et mixtus subit inter gaudia terror:
Sed bona facundi veneremur numina Fauni.

OR. Carmina, quae nobis deus obtulit ipse canenda,
Dicamus, teretique sonum modulemur avena:
Forssitan Augustas feret haec Meliboeus ad aures.

[Nt
I
Dilex
Voce
Ad ge
Conv
Pigno
Ille si
Et ma
Adfui
Et qu
Conv
Pascit
Adfue
Et ten
Defist
Altaq
Omni
Calcal
Daeda
Jamqu
Thyri
Irrita
Si laud
Et nur
Possiti

E C L O G A II.

C R O C A L E.

ASTACUS, IDAS, THYRSIS.

I Ntaſtam Crocalen puer Aſtacus, et puer Idas,
 Idas lanigeri dominus gregis, Aſtacus horti,
 Dilexere diu: formoſus uterque, nec impar
 Voce ſonans. terras hi cum gravis ureret æſtas,
 Ad gelidos fontes et eaſdem forte ſub ulmos
 Conveniunt, dulcique ſimul contendere cantu
 Pignoribuſque parant. placet, hic ut vellera ſeptem,
 Ille ſui victus ne meſſem vindicet horti.
 Et magnum certamen erat ſub iudice Thyrfi.
 Adfuit omne genus pecudum, genus omne ferarum, 10
 Et quaecumque vagis altum ferit aëra pennis.
 Convenit umbroſa quicumque ſub ilice lentas
 Paſcit oves, Faunusque pater, Satyrique bicornes.
 Adfuerunt ſicco Dryades pede, Naïdes udo,
 Et tenere ſuos properantia flumina curſus.
 Deſiſtunt tremulis incurrere frondibus Euri,
 Altaque per totos ſecere ſilentia montes.
 Omnia ceſſabant, neglectaque paſcua tauri
 Calcabant: illis etiam certantibus auſa eſt
 Daedala neſtareos apis intermittere flores. 20
 Jamque ſub annosa medius confederat ulmo
 Thyrfis, et, ô pueri, me iudice, pignora, dixit,
 Irrita ſint moneo: ſatis hoc mercedis habeto,
 Si laudem victor, ſi fert opprobria victus.
 Et nunc alternos magis ut diſtinguere cantus
 Poſſitis, ter quiſque manus jaclate micantes.

Nec mora, decernunt digitis, prior incipit Idas.

Id. Me Silvanus amat, dociles mihi donat avenas,
Et mea frondenti circumdat tempora taeda.

Ille etiam parvo hoc dixit mihi non leve carmen,
Jam levis obliqua crescit tibi fistula canna.

As. At mihi Flora comas parienti gramine spargit,
Et matura mihi Pomona sub arbore ludit.

Adcipe, dixerant Nymphae, puer, adcipe fontem,
Nam potes irriguis nutrire canalibus hortos.

Id. Me docet ipsa Pales cultum gregis, ut niger albae
Terga maritus ovis nascenti mutet in agna,

Quae neque diversi speciem servare parentis
Possit, et ambiguo testetur utrumque colore.

As. Non minus arte mea mutabilis induit arbos
Ignotas frondes, et non gentilia poma.

Ars mea nunc malo pira temperat, et modo cogit
Insita praecoquibus subrepere persica prunis.

Id. Me teneras salices juvat, aut oleastra putare,
Et gregibus portare, novas ut carpere frondes

Condiscant, primoque recidere gramina morfu,
Ne depulsa vagos quaerat foetura parentes.

As. Et mihi, cum fulvis radicibus arida tellus
Panditur, irriguo perfunditur area fonte,

Et satiatur aqua, sucos ne forte priores
Languida mutata quaerant plantaria terrea.

Id. O si quis Crocalen deus adferat! hunc ego terris,
Hunc ego sideribus solum regnare fatebor:

Decernamque nemus, dicamque, sub arbore numen
Hoc erit, ite procul (sacer est locus) ite profani.

As. Urimur in Crocalen: si quis mea vota deorum
Audiat, huic soli, virides qua gemmeus undas

Fons agit, et tremulo percurrit lilia rivo,
Inter pampineas ponetur fagus ulmos.

Id. Ne contemne casae, et pastoralia testae:
Rusticus est (fateor) sed non est barbarus Idas.

Saepe vaporato mihi cespite palpitat agnus,

Saepe cadit festis devota Palilibus agna.

As. Nos quoque pomiferi laribus consuevimus horti

Mittere primitias, et fingere liba Priapo:

Corantesque favos damus, et liquentia mella.

Nec fore grata minus, quam si caper imbuat aras.

D. Mille sub uberibus balantes pascimus agnas:

Totque Tarentinae praestant mihi vellera matres:

Per totum niveus premitur mihi caseus annus. 70

Venias, Crocale, totus tibi serviet hornus.

As. Qui numerare velit, quam multa sub arbore nostra

Tomalegam, citius tenues numerabit aristas.

Semper olus metimus; nec bruma, nec impedit aestas,

Venias, Crocale, totus tibi serviet hortus.

D. Quamvis siccus ager languentes excoquat herbas,

Tunc tamen calathos nutanti lacte coactos.

Vellera tunc dabimus, quum primum tempus apricum

Surget, et a tepidis fiet tonsura Kalendis.

As. Et nos, quos etiam praetorrida munerat aestas, 80

Mille renidenti dabimus tibi cortice Chias,

Castaneasque nuces totidem, cum sole Novembri

Naturis nucibus virides rumpentur echini.

D. Num, precor, informis videor tibi? num gravis annis?

Accipiorque miser, quoties mollissima tango

Tua manu, primique sequor vestigia floris

nescius, et gracili digitos lanugine fallo?

As. Fontibus in liquidis quoties me conspicio, ipse

Admiror toties. etenim sic flore juventae

Induimus vultus, ut in arbore saepe notavi

Aerea sub tenui lucere Cydonia lana. 90

D. Carmina poscit amor, nec fistula cedit amori.

Ad fugit ecce dies, revocatque crepuscula vesper,

Hinc tu, Daphni, greges, illinc agat Alphesiboeus.

As. Jam resonant frondes, jam cantibus obstrepit arbor,

50 T. CALPURNII SICULI

I procul, ô Dorida, primumque reclude canalem,
Et sine jam dudum sitientes irriget hortos.

Vix ea finierant, senior quum talia Thyrsis:
Este pares, et ab hoc concordēs vivite; nam vos
Et decor, et cantus, et amor sociavit, et ætas.

100

N
Et ja
Nec
Jam
Scind
Lyc.
Uror,
Phyll
OL.
Quae
Mella
Lyc.
Has p
Nam
Tauri
Et ma
OL. 1
Tityre
li tam
Huc ag
Nunc
urgia

E C L O G A III.

E X O R A T I O.

I O L A S, L Y C I D A S.

NUmquid in hac, Lycida, vidisti forte juvencam
Valle meam? solet illa tuis occurrere tauris.

Et jam pacne duas, dum quaeritur, eximit horas:

Nec tamen adparet. duris ego perdita rufcis

Jam dudum nullis dubitavi crura rubetis

Scindere, nec quidquam post tantum sanguinis egi.

Lyc. Non satis attendi: neque enim vacat. uror, Iola,

Uror, et immo dice: Lycidan ingrata reliquit

Phyllis, amatque novum post tot mea munera Mopsum.

Iol. Mobilior ventis ô femina. sic tua Phyllis? 10

Quae sibi (nam memini) si quando solus abesses,

Mella etiam sine te jurabat amara videri.

Lyc. Altius ista querar: si forte vacabis, Iola,

Has pete nunc salices, et laevas flecte sub ulmos:

Nam cum prata calent, illic requiescere noster

Taurus amat, gelidaque jacet spatiat in umbra,

Et matutinas revocat palcaribus herbas.

Iol. Non equidem, Lycida, quamvis contemptus, abibo.

Tityre, quas dixit salices pete laevus, et illinc,

Ut tamen invenies, deprensam verbere multo 20

Huc age. sed fractum referas hastile memento.

Nunc age, dic, Lycida, quae vos tam magna tulere

urgia? quis vestro deus intervenit amori?

LYC. Phyllide contentus, (solus tu testis Iola es)

Callirhoën spreui, quamvis cum dote rogaret.

En sibi cum Mopso calamos intexere cera

Incipit, et puero comitata sub ilice cantat.

Hoc ego quum vidi, (fateor) sic intimus arsi,

Ut nihil ulterius tulerim. nam protinus ambas

Diduxi tunicas, et pectora nuda cecidi.

Alcippen irata petit, dixitque, relicto,

Improbe, te, Lycida, Mopsum tua Phyllis amabit.

Nunc penes Alcippen manet, ac ne forte vagetur

Ah vereor. nec tam nobis ego Phyllida reddi

Exopto, quam, quod Mopso iurgetur anhelō.

IOŁ. A te coeperunt tua jurgia: tu prior illi

Vistas tende manus. decet indulgere puellae,

Vel quum prima nocet. si quid mandare iuvabit,

Sedulus iratae contingam nuntius aures.

LYC. Jam dudum meditor, quo Phyllida carmine placem:

Forſitan audito poterit miteſcere cantu:

Et solet illa meas ad sidera ferre Camenas.

IOŁ. Dic age, nam cerasi tua cortice verba notabo,

Et decisa feram rutilanti carmina libro.

LYC. Has tibi, Phylli, preces jam pallidus, hos tibi cantus

Dat Lycidas, quos nocte miser modulatur acerba,

Dum flet, et excusso dispergit lumina somno.

Non sic destriſta macreſcit turdus olivā,

Non lepus, extremas legulus quum ſuſtulit uvas,

Ut Lycidas, domina ſine Phyllide, tabidus erro.

Te ſine, vae miſero! mihi lilia nigra videntur;

Nec ſapiunt fontes, et aceſcunt vina bibenti.

At ſi tu venias, et candida lilia ſient,

Et ſapient fontes, et dulcia vina bibentur.

Ille ego ſum Lycidas, quo te cantante ſolebas

Dicere felicem, cui dulcia ſaepe dediſti

Oſcula, nec medios dubitaſti rumpere cantus,

Atque inter calamos errantia labra petiſti.

Ah dolor! et post hoc placuit tibi torrida Mopsi
 Vox? et carmen inops? et acerbæ stridor avenæ? 60
 Quem sequeris? quem, Phylli, fugis? formosior illo
 Dicor, et hoc ipsum mihi tu narrare solebas.
 Sum quoque divitior. certaverit ille tot hædos
 Pascere, quot nostri numerantur vespere tauri?
 Quid tibi, quæ nosti, referam? scis, optima Phylli,
 Quam numerosa meis siccetur bucula mulctris,
 Et quam multa suos suspendat ad ubera natos.
 Sed mihi nec gracilis sine te fiscella salicto
 Texitur, et nullo tremuere coagula lacte.
 Quod si dura times etiam nunc verbera, Phylli; 70
 Tradimus ecce manus. licet illæ et vimine torto,
 Scilicet et lenta post tergum vite domentur,
 Ut mala nocturni religavit brachia Mopsi
 Tityrus, et medio furem suspendit ovili.
 Accipe, ne dubita, meruit manus utraque poenas.
 His tamen, his, isdem, manibus tibi sæpe palumbes,
 Sæpe etiam leporem, decepta matre, paventem
 Misimus in gremium. per me tibi lilia prima
 Contigerant, primæque rosæ. vix dum bene florem
 Degustabat apis, tu cingebare coronis. 80
 Aurea sed fossan mendax tibi munera jactat,
 Qui metere occidua ferales nocte lupinos
 Dicitur, et cocto pensare legumine panem:
 Qui sibi tunc felix, tunc fortunatus habetur,
 Vilia quum subigit manualibus hordea saxis.
 Quod si turpis amor precibus (quod abominor) istis
 Obliterit, laqueum miseri necstemus ab illa
 Illice, quæ primum nostros violavit amores.
 Hi tamen ante mala figentur in arbore versus:
 "Credere, pastores, levibus nolite puellis: 90
 "Phyllida Mopsus amat, Lycidas habet ultima rerum.
 Nunc age, si quidquam miseris succurris, Iola,
 Perfer, et exora modulato Phyllida cantu.

Ipse procul stabo, vel acuta carice tectus,
Vel propius latitans vicina, ut saepe, sub ara.
IOL. Ibimus, et veniet, nisi m'e praesagia fallunt:
Nam bonus a dextro fecit mihi Tityrus omen.
Qui redit inventa non irritus, ecce, juvenca.

M

Q

Infe

Rip

Cor

Vol

Secu

Qui

M

Ref

Nor

Co

Aur

Duc

Car

Rup

Hae

Qu

M

Jun

Lu

Dic

Fra

E C L O G A IV.

C A E S A R.

MELIBOEUS, CORYDON, AMYNTAS.

Quid tacitus, Corydon, vultuque subinde minaci,
Quidve sub hac platano, quam garrulus adstrepit
humor,

Infesta statione sedes? juvat humida forsan

Ripa? levatque diem vicini spiritus amnis?

COR. Carmina jam dudum, non quae nemorale resulent,

Volvimus, ô Meliboe; sed haec, quibus aurea possint

Secula cantari, quibus et deus ipse canatur,

Qui populos urbemque regit, pacemque togatam.

ME. Dulce quidem resonas, nec te diversus Apollo

Respicit, ô juvenis; sed magnae numina Romae 10

Non ita cantari debent, ut ovile Menalcae.

COR. Quidquid id est, silvestre licet videatur acutis

Auribus, et nostro tantum memorabile pago:

Dum mea rusticitas, si non valet arte polita

Carminis, at certe valeat pietate probari.

Rupe sub hac eadem, quam proxima pinus obumbrat,

Haec eadem nobis frater meditatus Amyntas,

Quem vicena meis natalibus admovet aestas.

MEL. Jam puerum calamos et odoraë vincula cerae

Jungere non cohibes, levibus quem saepe cicutis 20

Ludere conantem vetuisti fronte paterna?

Dicentem, Corydon, te non semel ista notavi:

Frangere, puer, calamos, et inanes desere Musas,

Et potius glandes rubicundaque collige corna :
 Duc ad mulctra greges, et lac venale per urbem
 Non tacitus porta. quid enim tibi fistula reddet,
 Quo tutere famem? certe mea carmina nemo,
 Praeter ab his scopulis ventosa remurmurat echo.
 COR. Haec ego, confiteor, dixi, Meliboe; sed olim :
 Non eadem nobis sunt tempora, non Deus idem. 39
 Spes magis adridet. certe ne fraga rubosque
 Colligerem, viridique famem solarer hibisco,
 Tu facis, et tua nos alit indulgentia farre.
 Tu nostras miseratus opes, docilemque juventam,
 Hiberna prohibes jejunia solvere fago.
 Ecce nihil querulum per te, Meliboe, sonamus,
 Per te secura saturi recubamus in umbra,
 Et fruimur silvis Amaryllidos. ultima nuper
 Litora terrarum, nisi tu, Meliboe, fuisses,
 Ultima visuri, trucidisque obnoxia Mauris
 Pascua Geryonae, liquidis ubi cursibus ingens
 Dicitur occiduas impellere Baetis arenas.
 Scilicet extremo nunc vilis in orbe jacerem,
 Ah dolor! et pecudes inter conductus lberas,
 Irrita septena modularer sibila canna :
 Nec quisquam nostras inter dumeta Camenas
 Respiceret: non ipse daret mihi forsitan aurem,
 Ipse Deus, vacuum, longeque sonantia vota
 Scilicet extremo nunc exaudiret in orbe.
 Sed, nisi forte tuas melior sonus avocet aures, 59
 Et nostris aliena magis tibi carmina riden,
 Vis hodierna tua subigatur pagina lima?
 Nam tibi non solum venturos noscere nimbos
 Agricolae, qualemque ferat sol aureus ortum,
 Adtribuere dei? sed dulcia carmina saepe
 Concinis, et modo te Baccheis Musa corymbis
 Munerat, et lauro modo pulcher obumbrat Apollo.
 Quod si tu faveas trepido mihi, forsitan illos

AD NEMESIANUM BUC. ECL. IV. 57

aperiar calamos, here quos mihi doctus Iolas
onavit, dixitque : Truces haec fistula tauros 60

conciliat, nostroque sonat dulcissima Fauno.

Tityrus hanc habuit, cecinit qui primus in istis
montibus, Hyblaea modulabile carmen avena.

MEL. Magna petis, Corydon, si Tityrus esse laboras.

Ille fuit vates sacer, et qui posset avena

raesonuisse chelyn, blandae cui saepe canenti

illusere ferae, cui substitit advena quercus,

quem modo cantantem rutilo spargebat acantho

saïs, et implicitos comebat pectine crines.

COR. Est (fateor, Meliboe) Deus : sed nec mihi Phoebus

forsitan abnuerit, tu tantum commodus audi : 71

scimus enim, quam te non adspernetur Apollo.

MEL. Incipe, nam faveo : sed prospice, ne tibi forte

Tinnula tam fragili respiret fistula buxo,

Quam resonare solet, si quando laudat Alexin.

Hos potius calamos, magis hos sectare canales,

Pro me qui dignas cecinerunt consule silvas.

Incipe, ne dubita. venit en et frater Amyntas :

Cantibus iste tuis alterno succinet ore.

Dicite, ne mora sit, vicibusque reducite carmen : 80

Tuque prior, Corydon, tu proximus ibis, Amynta.

COR. Ab Jove principium, si quis canit aethera, sumat,

Si quis Atlantiaci molitur pondus Olympi :

At mihi, qui nostras praesenti numine terras,

Perpetuamque regit juvenili robore pacem,

Lactus, et Augusto felix adrideat ore.

AM. Me quoque facundo comitatus Apolline Caesar

Respiciat, montes neu dedignetur adire,

Quos et Phoebus amat, quos Juppiter ipse tuetur :

In quibus augustos visuraque saepe triumphos 90

Laurus fructificat, vicinaque nascitur arbos.

COR. Ipse polos etiam qui temperat igne geluque,

Juppiter ipse parens, cui tu jam proximus ipse,

Caesar, abes, posito paullisper fulmine saepe
Cressia rura petit, viridique reclinis in antro
Carmina Dictaeis audis Curetica silvis.

AM. Adspicis, ut virides, audito Caesare, silvae
Conticeant? memini, quamvis urgente procella,
Sic nemus immotis subito requiescere ramis,
Et dixi: Deus hinc, certe Deus expulit Euros,
Nec mora Pharsaliae solverunt sibila cannae.

COR. Adspicis, ut teneros subitus vigor excitet agnos?
Utque superfuso magis ubera lacte graventur?
Et nuper tonsis exundent vellera foetis?

Hoc ego jam (memini) semel hac in valle notavi,
Et, venisse Palem, pecoris dixisse magistros.

AM. Scilicet omnis eum tellus, gens omnis adorat,
Diligiturque deis: quem sic taciturna verentur
Arbuta, cujus iners audito nomine tellus

Incaluit, floremque dedit; cui silva vocato
Densat odore comas, stupefacta regerminat arbos.

COR. Illius ut primum senserunt numina terrae,
Coepit et uberior, sulcis fallentibus olim,

Luxuriare seges, tandemque legumina plenis
Vix resonant siliquis: nec praefocata malignum
Messis habet lolium, nec inertibus albet avenis.

AM. Jam neque damnatos metuit jactare ligones
Fossor, et invento, si Fors dedit, utitur auro.

Nec timet, ut nuper, dum jugera versat arator,
Ne sonet offenso contraria vomere massa:

Jamque palam presso magis ac magis instat aratro.

COR. Ille dat, ut primas Cereri dare cultor aristas
Possit, et intacto Bromium perfundere vino,
Ut nudus ruptas saliat calcator in uvas,

Ut quoque turba bono plaudat signata magistro,
Qui facit egregios ad pervia compita ludos.

AM. Ille meis pacem dat montibus: ecce per illum
Seu cantare juvat, seu ter pede laeta ferire

carmina, non nullas licet hic cantare choreas,
 et cantus viridante licet mihi condere libro, 130
 turbida nec calamos exsurgant classica nostros.

COR. Numine Caesareo securior ipse Lyceus
 an recolit silvas, et amoena Faunus in umbra
 securus recubat, placidoque in fonte lavatur
 laeis, et humanum non calcatura cruorem
 per juga siccato velox pede currit Oreas.

M. Dii, precor, hunc juvenem, quem vos (nisi fallor)
 ab ipso

ethere misistis, post longa reducite vitae
 tempora, vel potius mortale resolvite pensum,
 ut date perpetuo coelestia fila metallo: 140
 ut deus, et nolit pensare Palatia coelo.

COR. Tu quoque, mutata seu Juppiter ipse figura,
 Caesar, ades, seu quis superum sub imagine falsa
 Mortalique lates: vivas, atque hunc, precor, orbem,
 deos, precor, aeternus populos rege; sit tibi coeli
 filius amor, coeptamque, pater, ne desere terram.

MEL. Rustica credebam nemorales carmina vobis
 concessisse deos, et obesis auribus apta:
 verum, quae imparibus modo concinuistis avenis,
 tam liquidum, tam dulce canunt, ut non ego malim, 150
 Quod Peligna solent examina, lambere nectar.

COR. O mihi quam tenero decurrunt carmina versu!
 Tum, Meliboe, sonent, si quando in montibus istis
 dicar habere Larem, si quando nostra videre
 fascua contigerit. vellit nam sapius aurem
 invida paupertas: et dixit, ovilia cura.

ut tu, si qua modo non adspernanda putabis,
 ser, Meliboe, Deo mea carmina: nam tibi fas est
 sacra Palatini penetralia visere Phoebi:

Tu mihi talis eris, qualis qui dulce sonantem
 Tityron e silvis dominam deduxit in urbem, 160
 ostenditque Deos, et spreto dixit ovili,

Tityre rura prius, sed post cantabimus arma.

AM. Respiciat nostros utinam fortuna labores
Pulchrior, et merita favéat Deus ipse juventae!

Nos tamen interea tenerum mactabimus hoedum,
Et pariter subitae peragemus fercula coenae.

MEL. Nunc ad flumen oves deducite: jam fremit aëlas,
Jam sol contractas pedibus magis admovet umbras.

FO
Quun
Talia
Q
Cana
Cant
Cern
Host
Accip
Jam
Adspi
Adfer
Sed q
Et m
Perci
Incip
Proti
Tun
Pulla
Tun
Tun
Lasci
Sed n
Quan
Pone
Salfo
Imbu

E C L O G A V.

M Y C O N.

Forte Mycon senior, Canthusque Myconis alumnus,
 Torrentem patula vitabant arbore solem,
 Quum juveni senior praecepta daturus alumno,
 Talia verba refert tremulis titubantia labris:
 Quas errare vides inter dumeta capellas,
 Canaque lascivo concidere gramina morsu,
 Canthe puer; quos ecce greges a monte remotos
 Cernis in aprico decerpere gramina campo,
 Hos tibi do senior juveni pater: ipse tuendos
 Accipe: jam certe potes insudare labori, 10
 Jam pro me gnavam potes exercere juventam.
 Adspicis, ut nobis jamdudum mille querelas
 Adferat, et baculum promat inclinata senectus?
 Sed qua lege regas et amantes lustra capellas,
 Et melius pratis errantes mollibus agnas,
 Percipe. vere novo, quum jam tinnire volucres
 Incipient, nidosque reversa lutabit hirundo;
 Protinus hiberno pecus omne movebis ovili.
 Tunc etenim toto vernanti gramine silva 20
 Pullat, et aestivas reparabilis inchoat umbras:
 Tunc florent silvae, viridisque renascitur annus.
 Tunc Venus, et calidi scintillat fervor amoris,
 Lascivumque pecus salientes accipit hircos.
 Sed non ante greges in pascua mittito clausos,
 Quam fuerit placata Pales. tum cespite vivo
 Pone focum, Geniumque loci, Faunumque, Laremque
 Salso farre voca: tepidos tunc hostia cultros
 Imbuat: atque etiam, dum vivit, ovilia lustra.

Nec mora; tunc campos ovibus, dumeta capellis
 Orto sole dabis, simul hunc transcendere montem
 Coeperit, et primae spatium tepefecerit horae.
 At si forte vaces, dum matutina relaxat
 Frigora sol, tumidis spument tibi mulsura papillis,
 Implebis, quod messe fluat: rursusque premetur
 Mane, quod occiduae mulsura redegerit horae.
 Parce tamen foetis: nec sint compendia tanti,
 Destruat ut niveos venalis caseus agnos:
 Nam tibi praecipuo foetura colatur amore.
 Te quoque non pudeat, quum serus ovilia vises,
 Si qua jacebit ovis partu resoluta recenti,
 Hanc humeris portare tuis, natosque tepenti
 Ferre sinu tremulos, et nondum stare paratos.
 Nec tu longinquas procul a praesepibus herbas,
 Nec nimis amotae sectabere pabula silvae,
 Dum peragit vernum Jovis inconstantia tempus.
 Veris enim dubitanda fides: modo fronte serena
 Blandius adrisit, modo cum caligine nimbos
 Intulit, et miseras torrentibus abstulit agnas.
 At quum longa dies sitientes adferet aestus,
 Nec fuerit variante deo mutabile coelum;
 Jam silvis committe greges, jam longius herbas
 Quaere: sed ante diem pecus exeat. humida dulces
 Efficit aura cibos, quoties fugientibus Euris
 Frigida nocturno tinguuntur pascua rore,
 Et matutinae lucent in gramine guttae.
 At simul argutae nemus increpuere cicadae,
 Ad fontem compelle greges, nec protinus herbas,
 Vel campos permitte sequi: sine protegat illos
 Interea veteres quae porrigit aesculus umbras.
 Verum ubi declivi jam nona tepscere sole
 Incipiet, seraeque videbitur hora merendae;
 Rursus pasce greges, et opacos desere lucos,
 Nec prius aestivo pecus includatur ovili,

30

40

50

60

Qua
 Cog
 Suci
 Qu
 Hirc
 Ante
 Con
 Moll
 Sed
 Den
 Forfi
 Tex
 Rum
 Corre
 Prov
 Et Sc
 Ulcer
 Dura
 Si fin
 Argen
 Impre
 Aufere
 Tunc
 Dum
 Aestua
 Lurida
 Et tua
 Obfuit
 Serpen
 Ulla po
 Marce
 Tunc a
 Qua ra
 Et port
 Incipe

30 Quam levibus nidis somnos captare volucris
 Cogitet, et tremuli tremebunda coagula lactis.
 Sucida jam tereti constringere vellera junco
 Quum jam tempus erit, maternas demere lanas,
 Hircorumque jubar, et olentes caedere barbas,
 Ante tamen secerne pecus, gregibusque notatis
 70 Consimiles include comas; ne longa minutis,
 Mollia ne duris coëant, ne candida fuscis.
 Sed tibi quum vacuas posito velamine costas
 Denudabit ovis, circumspice, ne sit acuta
 Forfice laesa cutis, tacitum ne pustula virus
 40 Texerit occulto sub vulnere: quae nisi ferro
 Rumpitur, ah miserum fragili rubigine corpus
 Corrodet sanies, et putrida contrahet ossa.
 Providus (hoc moneo) viventia sulphura tecum,
 Et Scyllae caput, atque intacta bitumina porta,
 80 Ulceribus laturus opem: nec Brutia desit
 Dura tibi, et liquido simul unguine terga, (memento)
 Si sint rassa, linas. vivi quoque pondera melle
 Argenti coquito, lentumque bitumen aheni,
 Impressurus ovi tua nomina. nam tibi lites
 50 Auferet ingentes lectus possessor in armo.
 Tunc etiam, dum siccus ager, dum fervida tellus,
 Dum rimosa palus, et multo torrida limo
 Aestuât, et fragiles nimius sol pulverat herbas,
 Lurida conveniet succendere galbana septis,
 Et tua cervino lustrare mapalia fumo:
 90 Obscruit iste malis odor anguibus; ipse videbis
 Serpentum cecidisse minas. non stringere dentes
 Ulla potest uncus, sed inani debilis ore
 Marcet, et obtuso jacet exarmata veneno.
 60 Tunc age, vicinae, circumspice, tempora brumae,
 Qua ratione geras. aperit cum vinea sepes,
 Et portat lectas securus vinitor uvas,
 Incipe falce nemus vivasque recidere frondes.

Tunc opus est teneras summatim stringere virgas,
 Tum debes servare comas, dum permanet humor,
 Dum viret, et tremulas non excutit Africus umbras.
 Has tibi conveniet tepidis foenilibus olim
 Promere, cum pecudes extremus clauferit annus.
 Sic tibi nitendum est. labor hoc in tempore noster,
 Gnavaque sedulitas venit, et pastoria virtus.
 Nec pigeat ramos siccis miscere recentes
 Et sucos adhibere novos. ne torrida nimbis
 Instet hiems, nimioque gelu, nivibusque coactis,
 Incurvare velit nemus, et constringere frondes.
 Tu tamen aut leves hederas, aut molle salicium
 Valle premes gelida. sitis est pensanda tuorum,
 Canthe, gregum viridante cibo. nihil aridus illis,
 Ingenti positus quamvis strue, profit acervus,
 Virgea si desint liquido turgentia succo,
 Et quibus est aliquid plenae vitale medullae.
 Praecipue gelidum stipulis et fronde caduca
 Sterne solum, ne forte rigor penetrabile corpus
 Urat, et interno vastet pecuaria morbo.
 Plura quidem monuisse velim: nam plura supersunt.
 Sed jam sera dies cadit, et jam, sole fugato,
 Frigidus aestivas impellit noctifer horas.

100

110

120

S
 Judi
 Jun
 Jura
 Ly
 Atili
 Voc
 As.
 Si m
 Aut
 Lyc
 Ven
 Can
 Et ri
 Qui
 As.
 Tu q
 Lyc
 Ipse t
 Vis c
 As. V
 Dign
 Rum
 Lyc.
 Expr

E C L O G A VI.

L I T I G I U M.

ASTILUS, LYCIDAS, MNASYLUS.

Serus ades, Lycida: modo Nyctilus et puer Alcon

Certavere sub his alterno carmine ramis,
Judice me, sed non sine pignore. Nyctilus hoedos

Juncta matre dedit: catulum dedit ille, leaenae

Juravitque genus: sed sustulit omnia victor.

Lyc. Nyctilon ut cantu rudis exsuperaverit Alcon,

Astile, credibile est? ut vincat acanthida cornix,

Vocalem superet si dirus aëdona bubo.

As. Te potiar, Petale, qua nunc ego maceror una,

Si magis aut docili calamorum Nyctilus arte,

Aut cantu magis est, quam vultu, proximus illi.

Lyc. Jam nunc decipior, te judice pallidus alter

Venit, et hirsuta spinosior histrice barba;

Candidus alter erat, levique decentior ovo,

Et ridens oculis, crinemque simillimus auro,

Qui dici posset, si non cantaret, Apollo.

As. O Lycida, si quis tibi carminis usus adesset,

Tu quoque laudatum posses Alcona probare.

Lyc. Vis igitur, quoniam nec nobis, improbe, par es,

Ipsæ tuos judex calamos committere nostros?

Vis conferre manus? veniat licet arbiter Alcon.

As. Vincere tu quemquam? vel te certamine quisquam

Dignetur, qui vix stillantes, aride, voces

Rumpis, et expellis male singultantia verba?

Lyc. Fingas plura licet. nec enim potes, improbe, vera

Exprobrare mihi, sicut tibi multa Lycotas,

E

Sed quid opus vana consumere tempora lite?
 Ecce venit Mnasyllus: erit (nisi forte recusas)
 Arbiter. insta nunc non credulus, improbe, verbis.
 As. Malueram, fateor, vel praedam nactus abire,
 Quam tibi certanti partem committere vocis:
 Nec tamen hoc impune feres. en adspicis illum,
 Candida qui medius cubat inter lilia, cervum?
 Quamvis hunc Petale mea diligat, accipe victor.
 Scit frenos, scit ferre jugum, sequiturque vocantem
 Credulus, et mensae non improba porrigit ora.
 Adspicis ut fruticat late caput? utque sub ipsis
 Cornibus, et tereti lucent redimicula collo?
 Adspicis ut niveo frons irretita capistro
 Lucet, et, a dorso quae totam circuit alvum,
 Alternat vitreas lateralis cingula bullas?
 Cornua subtiles, ramosaque tempora molles
 Implicuere rosae, rutiloque monilia torque
 Extrema cervice natant: ubi pendulus apri
 Dens sedet, et nivea distinguit pectora luna.
 Hunc ego, qualemcumque vides in valle, paciscor
 Pendere, dum sciat hic se non sine pignore vinci.
 Lyc. Terrerè, Mnasyllè, suo me munere credit:
 Adspice, quam timeam. genus est (ut scitis) equarum
 Non jugale mihi, quarum de sanguine ponam
 Velocem Petasom, qui gramina; matre relicta,
 Nunc primum teneris libavit dentibus. illi
 Pes levis, adductum latus, excelsissima cervix,
 Terga sedent, micat acre caput, sine pondere cervix,
 Et tornata brevi substringitur ungula cornu,
 Ungula, quae viridi sic exsultavit in arvo,
 Tangeret ut fragiles, sed non curvaret, aristas:
 Hunc dare, si vincar, silvestria numina juro.
 Mn. Et vacat, et vestros cantus audire juvabit.
 Iudice me sane contendite, si libet: istic
 Protinus ecce torum fecere sub ilice Musae.

30

40

50

60

AD NEMESIANUM BUC. ECL. VI. 67

Sed, ne vicini nobis sonus obstrepat amnis,
Gramina linquamus, ripamque volubilis undae.
Namque sub exeso raucum mihi pumice lymphae
Respondent, et obest arguti glareæ rivi.

As. Si placet, antra magis vicinaque saxa petamus,
Saxa, quibus viridis stillanti vellere muscus
Dependet, scopulisque cavum sinuantibus arcum
Imminet, exesâ veluti testudine, concha.

MN. Venimus, et tacito sonitum tutabimur antro. 70

Seu residere libet, dabit ecce sedilia tophus:
Ponere seu cubitum, melior viret herba tapetis.
Nunc mihi seposita reddantur carmina lite:

Nam vicibus teneros malim cantetis amores:

Ast ile tu Petalen, Lycida tu Phyllida lauda.

Lyc. Tu modo nos illis jam nunc, Mnasye, precamur,
Auribus excipias, quibus hunc et Acanthida nuper
Diceris in silva iudex audisse Thalea.

As. Non equidem possum, cum provocet iste, tacere.

Rumpor enim merito: nihil hic nisi jurgia quaerit. 80

Audiat, aut dicat, quoniam cupit. hoc mihi certe

Dulce satis fuerit, Lycidan spectare trementem,

Dum te stante palam sua crimina pallidus audit.

Lyc. Me, puto, vicinus Stimicon, me proximus Aegon

Hos inter frutices tacite risere volentem

Oscula cum tenero simulare virilia Mopso.

As. Fortior ô utinam nondum Mnasyllus adesset!

Efferem, ne te quisquam tibi turpior esset.

MN. Quid furitis? quae vos insania tendere iussit?

Si vicibus certare placet? sed non ego vobis

Arbiter: hoc alius possit discernere iudex.

Et venit ecce Mycon, venit et vicinus Iolas:

Litibus hi vestris potuerunt imponere finem.

90

E C L O G A VII.

T E M P L U M.

LYCOTAS, CORYDON.

L Entus ab urbe venis, Corydon : vigesima certe
Nox fuit, ut nostrae cupiunt te cernere silvae,
Et tua moerentes exspectant júbila tauri.

COR. O piger, et duro jam durior axe Lycota,
Qui veteres fagos, nova quam spectacula, mavis
Cernere, quae patula juvenis Deus edit arena.

LYC. Mirabar, quae caussa foret tibi tanta morandi,
Cur tua cessaret taciturnis fistula silvis,

Et solus Stimicon caneret pallente corymbo ;
Quem sine te moesti tenero donavimus hoedo. 10

Nam, dum lentus abes, lustravit ovilia Thyrsis.
Jussit et arguta juvenes certare cicuta.

COR. Scilicet invictus Stimicon, et praemia dives
Auferat, accepto non solum gaudeat hoedo,
Verum tota ferat, quae lustrat ovilia Thyrsis :

Non tamen acquabit mea gaudia : nec mihi, si quis
Omnia Lucanae donet pecuaria silvae,

Grata magis fuerint, quam quae spectamus in urbe.

LYC. Dic age, die Corydon, nec nostras invidus aures
Despice : non aliter certe mihi dulce loquerè, 20

Quam certare soles, quoties ad sacra vocatur
Aut secunda Pales, aut pastoralis Apollo.

COR. Vidimus in coelum trabibus spectacula textis
Surgere, Tarpejum prope despectantia culmen,
Immensosque gradus, et clivos lene jacentes.
Venimus ad sedes, ubi pullâ sordida veste

AD NEMESIANUM BUC. ECL. VII. 69

Inter femineas spectabat turba cathedras.
 Nam quaecumque patent sub aperto libera coelo,
 Aut eques, aut nivei loca densavere tribuni.
 Qualiter haec patulum contendit vallis in orbem, 30
 Et sinuata latus, resupinis undique silvis,
 Inter continuos curvatur concava montes:
 Sic tibi planitiem curvae sinus ambit arenae,
 Et geminis medium se molibus adligat ovum.
 Quid tibi nunc referam, quae vix suffecimus ipsi
 Per partes spectare suas? sic undique fulgor
 Percussit. stabam defixus, et ore patenti,
 Cunctaque mirabar, nec dum bona singula noram.
 Tum mihi, dum senior lateri qui forte sinistro
 Junctus erat, quid te stupefactum, rustice, dixit, 40
 Ad tantas miraris opes? qui nescius auri,
 Sordida tecta, casas, et sola mapalia nosti.
 En ego tam tremulus, tam vertice canus, et ista
 Factus in urbe senex, stupeo tamen omnia: certe
 Vilia sunt nobis, quaecumque prioribus annis
 Vidimus, et sordet, quidquid spectavimus olim.
 Balteus en gemmis, en illita porticus auro
 Certatim radiant. nec non, ubi finis arenae
 Proxima marmoreo peragit spectacula muro:
 Sternitur adjunctis ebur admirabile truncis, 50
 Et coit in rutilum, tereti qua lubricus axe
 Impositos subita vertigine falleret ungues,
 Excuteretque feras. auro quoque torta refulgent
 Retia, quae totis in arenam dentibus exstant,
 Dentibus aequatis: et erat (mihi crede, Lycota,
 Si qua fides) nostro dens longior omnis aratro.
 Ordine quid referam? vidi genus omne ferarum,
 Hic niveos lepores, et non sine cornibus apros,
 Manticoram silvis etiam quibus editur, Alcen
 Vidimus, et tauros, quibus aut cervice levata 60
 Deformis scapulis torus eminent, aut quibus hirtae

Jaſtantur per colla jubae, quibus aſpera mento
Barba jacet, tremuliſque rigent palearia ſetis.

Non ſolum nobis ſilveſtria cernere monſtra

Contigit: aequoreos ego cum certantibus urſis

Speſtavi vitulos, et equorum nomine dignum,

Sed deforme pecus, quod in illo naſcitur amni,

Qui ſata riparum venientibus irrigat undis.

Ah trepidi quoties nos deſcendentis arenae

Vidimus in partes, ruptaque voragine terrae

Emerſiſſe feras; et eiſdem ſaepe latebris

Aurea cum croceo creverunt arbuta libro.

LYC. O felix Corydon, quem non tremebunda ſeneſtus

Impedit? ó felix, quod in haec tibi ſecula primos,

Indulgente deo, demittere contigit annos!

Nunc tibi ſi propius venerandum cernere numen

Sors dedit, et praefens vultumque habitumque notaſſi;

Dic age, dic, Corydon, quae ſit modo forma deorum.

COR. O utinam nobis non ruſtica veſtis ineſſet!

Vidiſſem propius mea numina: ſed mihi ſordes,

Pullaque paupertas, et adunco ſibula morſu

Obſuerunt. utcumque tamen conſpeximus ipſum

Longius, ac, niſi me decepit viſus, in uno

Et Martis vultus et Apollinis eſſe putavi.

71

CLAUDII RUTILII
NUMATIANI GALLI V. C.

PRAEFECTI URBIS, TRIBUNI MILITUM,
PRAEFECTI PRAETORIO,

I T E R,

AD VENERIUM RUFIIUM.

LIBER PRIMUS.

* * * *

Velocem potius reditum mirabere, lector,
Tam cito Romuleis posse carere bonis.
Quid longum toto Romam venerantibus aevo?
Nil umquam longum est, quod sine fine placet.
O quantum, et quoties, possem numerare beatos,
Nasci felici qui meruere solo.
Qui, Romanorum procerum generosa propago,
Ingenitum cumulant urbis honore decus.
Semina virtutum demissa, et tradita coelo,
Non potuere aliis dignius esse locis,
Felices etiam, qui proxima munera primis
Sortiti, Latias obtinuerunt domos.
Religiosa patet peregrinae curia laudi,
Nec putat externos, quos decet esse suos.
Ordinis imperio, collegarumque fruuntur,
Et partem Genii, quem venerantur, habent.
Quale per aetherios mundani verticis axes
Connubium summi credimus esse Dei.

At mea dilectis fortuna revellitur oris,
Indigenamque suum Gallica rura vocant. 20
Illa quidem longis nimium deformia bellis:
Sed quam grata minus, tam miseranda magis.
Securos levius crimen contemnere cives,
Privatam repetunt publica damna fidem.
Praesentes lacrimas tectis debemus avitis,
Prodest admonitus saepe dolore labor.
Nec fas ulterius longas nescire ruinas,
Quas mora suspensae multiplicavit opis.
Jam tempus, laceris post longa incendia fundis,
Vel pastorales aedificare casās. 30
Ipsi quin etiam fontes, si mittere vocem,
Ipsaque si possent arbuta nostra loqui,
Cessantem justis poterant arguere querelis,
Et desiderii addere vela meis.
Jamjam laxatis carae complexibus urbis
Vincimur, et serum vix toleramus iter.
Electum pelagus, quoniam terrena viarum
Plana madent fluviiis, cautibus alta rigent.
Postquam Tuscus ager, postquamque Aurelius agger
Perpeffus Geticas ense vel igne manus, 40
Non silvas domibus, non flumina ponte coërcet,
Incerto satius credere vela mari.
Crebra relinquendis infigimus oscula portis,
Inviti superant limina sacra pedes.
Oramus veniam lacrimis, et laude litamus,
In quantum fletus currere verba finit.
Exaudi, Regina tui pulcherrima mundi,
Inter sidereos Romae recepta polos.
Exaudi genetrix hominum, genetrixque Deorum: 50
Non procul à coelo per tua templa sumus.
Te canimus, semperque, sinent dum fata, canemus,
Sospes nemo potest immemor esse tui.
Obruerint citius scelerata obliviae solem,

Quam tuus ex nostro porde recedat honos,
 Nam Solis radiis aequalia munera tendis,
 Qua circumfusus fluctuat Oceanus.
 Volvitur ipse tibi, qui continet omnia, Phoebus,
 Eque tuis ortos, in tua condit, equos.
 Te non flammigeris Libye tardavit arenis,
 Non armata suo repulit Ursa gelu.
 Quantum vitales natura tetendit in axes,
 Tantum virtuti pervia terra tuae.
 Fecisti patriam diversis gentibus unam,
 Profuit injustis, te dominante, capi:
 Dumque offers victis proprii consortia juris,
 Urbem fecisti, quod prius urbis erat.
 Auctorem generis Venerem, Martemque fatemur,
 Aeneadum matrem, Romulidumque patrem.
 Mitigat armatas victrix clementia vires.
 Convenit in mores numen utrumque tuos.
 Hinc tibi certandi bona, parcendique voluptas:
 Quos timuit, superat: quos superavit, amat.
 Inventrix oleae colitur, vinique repertor,
 Et qui primus humo pressit aratra puer.
 Aras Paeoniam meruit Medicina per artem,
 Factus et Alcides nobilitate Deus.
 Tu quoque legiferis mundum complexa triumphis,
 Foedere communi vivere cuncta facis.
 Te Dea, te celebrat Romanus ubique recessus,
 Pacificoque gerit libera colla iugo.
 Omnia perpetuos quae servant sidera motus,
 Nullum viderunt pulchrius imperium.
 Quid simile? Assyriis connectere contigit arma,
 Medi finitimos quum domuere suos:
 Magni Parthorum reges, Macetumque Tyranni,
 Mutua per varias jura dedere vices.
 Nec tibi nascenti plures animaeque manusque,
 Sed plus consilii, iudicii que fuit.

60

70

80

Iustis bellorum caussis, nec pace superba,
Nobilis ad summas gloria venit opes.
Quod regnas, minus est, quam quod regnare mereris,
Excedis factis grandia fata tuis.
Percensere labor densis decora alta tropaeis,
Ut si quis stellas pernumerare velit.
Confunduntque vagos delubra micantia visus :
Ipsos crediderim sic habitare Deos.
Quid loquar aërio pendentes fornice rivos,
Qua vix imbriferas tolleret Iris aquas?
Hos potius dicas crevisse in sidera montes,
Tale gigantaem Graecia laudat opus.
Intercepta tuis conduntur flumina muris,
Consumunt totos celsa lavacra lacus.
Nec minus, et propriis celebrantur roscida venis,
Totaque nativo moenia fonte sonant.
Frigidus aëstivas hinc temperat halitus auras,
Innocuamque levat purior unda sitim.
Nempe tibi subitus calidarum gurgēs aquarum
Rupit Tarpeias, hoste premente, vias.
Si foret aeternus, casum fortasse putarem :
Auxilio fluxit, qui rediturus erat.
Quid loquar inclusas inter laquearia silvas?
Vernula qua vario carmine ludit avis.
Vere tuo numquam mulceri desinit annus,
Deliciasque tuas victa tuetur hiems.
Erige crinales lauros, seniumque sacрати
Verticis in virides, Roma, recinge comas.
Aurea turrigero radiant diademata cono,
Perpetuosque ignes aureus umbo vomat.
Abscondat tristem deleta injuria casum,
Contemptus solidet vulnera clausa dolor.
Adversis solemne tuis sperare secunda :
Exemplo coeli ditia damna subis.
Astrorum flammae renovant occasibus ortus,

90

109

110

120

Lunam finire cernis, ut incipiat.

Victoris Brenni non distulit Allia poenam,

Samnis servitio foedera saeva luit.

Post multas Pyrrhum clades superata fugasti.

Flevit successus Annibal ipse suos.

Quae mergi nequeunt, nixu majore resurgunt,

Exsiliuntque imis altius acta vadis.

130

Utque novas vires fax inclinata resumit,

Clarior ex humili sorte superna petis.

Porrige victuras Romana in secula leges,

Solaque fatales non vereare colus.

Quamvis sedecies denis, et mille peractis,

Annus praeterea jam tibi nonus eat.

Quae restant nullis obnoxia tempora metis,

Dum stabunt terrae, dum polus astra feret.

Illud te reparat, quod cetera regna resolvit,

Ordo renascendi est crescere posse malis.

140

Ergo age, sacrilegae tandem cadat hostia gentis,

Submittant trepidi perfida colla Getae.

Ditiae pacatae dent vestigalia terrae,

Impleat Augustos barbara praeda sinus.

Aeternum tibi Rhenus aret, tibi Nilus inundet,

Altricemque suam fertilis orbis alat.

Quin et secundas tibi conferat Africa messes,

Sole suo dives, sed magis imbre tuo.

Interea Latiis consurgant horrea sulcis,

Pinguiaque Hesperio nectare praela fluant.

150

Ipse triumphali redimitus arundine Thybris,

Romuleis famulas classibus aptet aquas.

Atque opulenta tibi placidis commercia ripis

Devehat hinc ruris, subvehat inde maris.

Pande precor gemino placatum Castore pontum :

Temperet aequaream dux Cytherea viam.

Si non displicui, regerem quum jura Quirini,

Si colui sanctos, consuluique patres.

Nam quod nulla meum strinxerunt crimina ferrum,

Non sit praefecti gloria, sed populi.

160

Sive datur patriis vitam componere terris,

Sive oculis umquam restituere meis,

Fortunatus agam, votoque beatior omni,

Semper digneris si meminisse mei.

His dictis iter adripimus, comitantur amici:

Non possum sicca dicere luce Vale.

Jamque aliis Romam redeuntibus, haeret eunti

Rufus, Albini gloria viva patris,

Qui Volusi antiquo derivat stemmate nomen,

Et reges Rutulos, teste Marone, refert.

170

Hujus facundae commissa palatia linguae,

Primaevus meruit principis ore loqui.

Rexerat ante puer populos pro consule Poenos.

Aequalis Tyriis terror, amorque fuit.

Sedula promisit summos imitatio fasces,

Si fas est meritis fidere, consul erit.

Invitum tristis tandem remeare coëgi,

Corpore diviso mens tamen una fuit.

Tum demum ad naves gradior, qua fronte bicorni,

Dividuus Thybris dexteriora secat.

180

Laevus inaccessis fluviis vitatur arenis:

Hospitis Aeneae gloria sola manet.

Et jam nocturnis spatium laxaverat horis

Phoebus chelarum pallidiore polo;

Cunctamur tentare salum, portuque sedemus,

Nec piget oppositis otia ferre moris:

Oecidua infido dum saevit gurgite Plias,

Dumque procellosi temporis ira cadit,

Respectare juvat vicinam saepius urbem,

Et montes visu deficiente sequi.

190

Quaque duces oculi grata regione fruuntur,

Dum se, quod cupiunt, cernere posse putant.

Nec locus ille mihi cognoscitur indice fumo,

Qui dominas arces, et caput orbis habet.
 Quamquam signa levis fumi commendat Homerus,
 Dilecto quoties surgit in astra solo.
 Sed coeli plaga candidior, tractusque serenus
 Signat septenis culmina clara jugis.
 Illic perpetui soles, atque ipse videtur,
 Quem sibi Roma facit, purior esse dies.
 Saepius attonitae resonant Circensibus aures.
 Nuntiat accensus plena theatra favor.
 Pulsato notae redduntur ab aethere voces,
 Vel quia perveniunt, vel quia fingit amor,
 Explorata fides pelagi ter quinque diebus,
 Dum melior lunae fideret aura novae.
 Tum discessurus studiis, urbiq; remitto
 Palladium, generis spemque decusque mei.
 Facundus juvenis, Gallorum nuper ab arvis
 Missus Romani discere jura fori:
 Ille meae secum dulcissima vincula curae,
 Filius adfectu, stirpe propinquus, habet.
 Cujus Aremoricas pater Exuperantius oras
 Nunc postliminium pacis amare docet.
 Leges restituit, libertatemque reducit,
 Et servos famulis non sinit esse suis.
 Solvimus aurorae dubio, quo tempore primum
 Agnosci patitur redditus arva color.
 Progredimur parvis per litora proxima cymbis,
 Quarum perfugio crebra pateret humus.
 Aestivos penetrent oneraria carbasa fluctus,
 Tutior autumnus mobilitate fugae.
 Albia praelegitur tellus: Pyrgique recedunt,
 Nunc villae grandes, oppida parva prius.
 Jam Caeretanos demonstrat navita fines,
 Aevo deposuit nomen Agylla vetus.
 Stringimus absuntum fluctuque et tempore castrum,
 Index semirutae porta vetusta loci.

200

210

220

Praesidet exigui formatus imagine saxi,
Qui pastorali nomina fronte gerit.
Multa licet priscum nomen deleverit actas,
Hoc Inui castrum fama fuisse putat.
Seu Pan Tyrrhenis mutavit Maenala silvis,
Sive sinus patrios incola Faunus ipit.
Dum renovat largo mortalia semina foetu,
Fingitur in Venerem pronior esse deus.
Ad Centumcellas forti defleximus Austro,
Tranquilla puppes in statione sedent.
Molibus aequortum concluditur amphitheatrum,
Angustosque aditus insula facta tegit.
Attollit geminas turres, bifidoque meatu,
Faucibus artatis pandit utrumque latus.
Nec posuisse satis laxo navalia portu,
Ne vaga vel tutas ventilet aura rates.
Interior medias sinus invitatus in aedes,
Instabilem fixis aëra nescit aquis.
Qualis in Euboicis captiva natatibus unda
Sustinet alterno brachia lenta sono.
Nosse juvat Tauri dictas de nomine thermas,
Nec mora difficilis milibus ire tribus.
Non illic gustu latices vitiantur amaro,
Lymphaque fumifico sulphure tincta calet.
Purus odor, mollisque sapor dubitare lavantem
Cogit, qua melius parte petantur aquae.
Credere si dignum famae, flagrantia taurus
Investigato fonte lavacra dedit.
Ut solet excussis pugnam praecludere glebis,
Stipite cum rigido cornua prona terit.
Sive Deus faciem mentitus et ora juvenci,
Noluit ardentis dona latere soli.
Qualis Agenorei rapturus gaudia furti
Per freta, virgineum sollicitavit onus.
Ardua non solos deceant miracula Graios,

230

240

250

260

Auctorem pecudem fons Heliconis habet.
 Elicitas simili credamus origine lymphas,
 Musarum latices ungula fodit equi.
 Haec quoque Pieriis spiracula comparat antris,
 Carmine Messalae nobilitatus ager.
 Intransemque capit, discedentemque moratur
 Postibus adfixum dulce poema sacris.
 Hic est, qui primo seriem de consule ducit,
 Usque ad Publicolas si redeamus avos.
 Hic et praefecti nutu praetoria rexit:
 Sed menti et linguae gloria major inest.
 Hic docuit, qualem poseat facundia sedem,
 Ut bonus esse velit, quisque disertus erit.
 Roscida puniceo fulsere crepuscula soelo:
 Pandimus obliquo lintea flexa sinu.
 Paullisper litus fugimus Minionē vadosum,
 Suspecto trepidant ostia parva solo.
 Inde Graviscarum fastigia rara videmus,
 Quas premit aestivae saepe paludis odor.
 Sed nemorosa viret densis vicinia lucis,
 Pineaeque extremis fluctuat umbra fretis.
 Cernimus antiquas nullo custode ruinas,
 Et desolatae moenia foeda Cosae.
 Ridiculam cladis pudet inter seria causam
 Promere, sed risum dissimulare piget.
 Dicuntur cives, quondam migrare coacti,
 Muribus infestos deseruisse lares.
 Credere maluerim Pygmaee damna cohortis,
 Et conjuratas in sua bella grues.
 Haud procul hinc petitur signatus ab Hercule portus
 Vergentem sequitur mollior aura diem.
 Inter castrorum vestigia sermo retexit
 Sardoam, Lepido praecipitante, fugam.
 Litore namque Cosae cognatos depulit hostes,
 Virtutem Catuli Roma secuta ducis.

270

280

290

Ille tamen Lepidus pejor, civilibus armis
 Qui gessit sociis impia bella tribus.
 Qui libertatem, Mutinensi Marte receptam,
 Obruit auxillis, urbe pavente, novis.
 Insidias paci moliri tertius ausus,
 Tristibus excepit congrua fata reis.
 Quartus Caesareo dum vult irrepere regno,
 Incesti poenam solvit adulterii,
 Nunc quoque: sed melius de nostris fama queretur,
 Judex posteritas semina dira notet.
 Nominibus certos credam decurrere mores,
 Moribus an potius nomina certa dari?
 Quidquid id est, mirus Latiis annalibus ordo,
 Quod Lepidum toties recidit ense malum.
 Nec dum decessis pelago permittimur umbris,
 Natus vicino vortice ventus adest.
 Tenditur in medias mons Argentarius undas,
 Ancipitique jugo caerulea curva premit.
 Transversos colles bis ternis millibus artat,
 Circuitu ponti ter duodena patet.
 Qualis per geminos fluctus Ephyreus Isthmos
 Ionias bimari litore findit aquas.
 Vix circumvehimur sparsae dispendia rupis,
 Nec sinuosa gravi cura labore caret.
 Mutantur toties vario spiramina flexu:
 Quae modo profuerant vela, repente nocent.
 Eminus Igilii silvosa cacumina miror,
 Quam fraudare nefas laudis honore suae.
 Haec proprios nuper tutata est insula saltus,
 Sive loci ingenio, seu domini genio.
 Gurgite quum modico victricibus obstitit armis,
 Tamquam longinquo dissociata mari:
 Haec multos lacera suscepit ab urbe fugatos,
 Hic fessis posito certa timore salus.
 Plurima terreno populaverat aequora bello,

300

310

320

330

Contra naturam classe timendus, eques.

Unum, mira fides, vario discrimine portum,

Tam prope Romanis, tam procul esse Getis.

Tangimus Umbronem : non est ignobile flumen,

Quod toto trepidas excipit ore rates.

Tam facilis pronis semper patet alveus undis,

In pontum quoties saeva procella ruit.

Hic ego tranquillae volui succedere ripae,

Sed nautas avidos longius ire sequor.

Hic festinantem ventusque, diesque reliquit,

Nec proferre pedem, nec revocare licet.

Litora noctis requiem metamur arena,

Dat vespertinos myrtea silva focos.

Parvula subjectis facimus tentoria remis,

Transversus subito culmine contus erat.

Lux aderat, tonsis progressi stare videmur :

Sed cursum prorae terra relicta probat.

Occurrit chalybum memorabilis Ilva metallis,

Qua nihil uberius Norica gleba tulit.

Non Biturix largo potior strictura camino,

Nec quae Sardoo cespitem massa fluit.

Hic confert populis ferri secunda creatrix,

Quam Tartessiaci glarea fulva Tagi.

Materies vitiis aurum letale parandis,

Auri caecus amor ducit in omne nefas.

Aurea legitimas expugnant munera taedas,

Virgineosque sinus aureus imber emit.

Auro victa fides munitas decipit urbes,

Auri flagitiis ambitus ipse furit.

At contra ferro squalentia rura coluntur,

Ferro vivendi prima reperta via est.

Secula semideum, ferrati nescia Martis,

Ferro crudeles sustinere feras.

Humanis manibus non sufficit usus inermis,

Si non sint aliae, ferrea tela, manus.

His mecum pigri solabar taedia venti,
 Dum resonat variis vile celestima modis :
 Laxatum cohibet vicina Faleria cursum,
 Quamquam vix medium Phoebus haberet iter.
 Et tum forte hilares per compita rustica pagi
 Mulcebant sacris pectora fessa jocis.
 Illo quippe die tandem renovatus Osyris
 Excitat in fruges germina laeta novas.
 Egressi villam petimus, lucoque vagamur.
 Stagna placent septo delitiosa vado ;
 Ludere lascivos inter vivaria pisces
 Gurgitis inclusi laxior unda sinit.
 Sed male pensavit requiem stationis amoenae
 Hospite conductor durior Antiphate.
 Namque loci querulus curam Judaeus agebat ;
 Humanis animal dissociale cibus.
 Vexatos frutices, pulsatas imputat algas,
 Damnaque libatae grandia clamat aquae.
 Reddimus obscaenae convicia debita genti,
 Quae genitale caput propudiosa metit :
 Radix stultitiae, cui frigida fabbata cordi :
 Sed cor frigidius religione sua est.
 Septima quaeque dies turpi damnato veterno,
 Tamquam lassati mollis imago Dei.
 Cetera mendacis deliramenta catastae
 Nec pueros omnes credere posse reor.
 Atque utinam numquam Judaea subacta fuisset
 Pompeii bellis, imperioque Titi.
 Latius excisae pestis contagia serpunt,
 Victoresque suos natio victa premit.
 Adversus surgit Boreas, sed nos quoque remis
 Surgere certamus, cum tegit astra dies.
 Proxima securum referat Populonia litus,
 Qua naturalem ducit in arva sinum.
 Non illic positas extollit in aethera moles

370

380

390

400

Lumine nocturno conspiciendo Pharos.
 Sed speculam validae rupis sortita vetustas,
 Qua fluctus domitos arduus urguet apex.
 Castellum geminos hominum fundavit in usus,
 Praesidium terris, indiciumque fretis.

Adgnosci nequeunt aevi monumenta prioris,
 Grandia consumpsit moenia tempus edax.

410

Sola manent interceptis vestigia muris:
 Ruderibus latis tecta sepulta jacent.

Non indignemur, mortalia corpora solvi,
 Cernimus exemplis oppida posse mori.

Laetior hic nostras crebrescit fama per aures,
 Consilium Romam pene redire fuit.

Hic Praefecturam sacrae cognoscimus urbis
 Delatam meritis, dulcis amice, tuis.

Optarem verum complecti carmine nomen,
 Sed quosdam refugit regula dura pedes.

420

Cognomen versu, Veneri carissime Rufi,
 Illo te dudum pagina nostra canit.

Festa dies, pridemque meos dignata penates,
 Postea coronato vota secunda colat.

Exornent virides communia gaudia rami,
 Provesta est animae portio magna meae.

Sic mihi, sic potius placeat geminata potestas,
 Per quem malueram, rursus honore fruar.

Currere curamus velis, Aquilone reverso,
 Quum primum roseo fulsit Eous equo.

430

Incipit obscuros ostendere Corsica montes:
 Nubiferumque caput concolor umbra levat.

Sic dubitanda solet gracili vanescere cornu,
 Defessisque oculis Luna reperta latet.

Haec ponti brevis auxit mendacia famae,
 Armentale ferunt quippe natare pecus,

Tempore Cyrneas quo primum venit in oras,
 Forte secuta vagum femina Corſa bovem.

Processu pelagi jam se Capraria tollit,
Squalet lucifugis insula plena viris.
Ipsi se monachos Graio cognomine dicunt,
Quod soli nullo vivere teste volunt.
Munera fortunae metuunt, dum damna verentur :
Quisquam est sponte miser, ne miser esse queat ?
Quaenam perversi rabies tam stulta cerebri ?
Dum mala formides, nec bona posse pati.
Sive suas repetunt ex fato ergastula poenas,
Tristia seu nigro viscera felle tument.
Sic nimiae bilis morbum adsignavit Homerus
Bellerophonteis sollicitudinibus.
Nam juveni offenso saevi post tela doloris
Dicitur humanum displicuisse genus.
In Volaterranum, vero Vada nomine, tractum
Ingressus dubii tramitis alta lego.
Despectat prorae custos, clavumque sequentem
Dirigit, et puppim voce monente regit.
Incertas gemina discriminat arbore fauces,
Defixasque affert limes uterque sudes.
Illis proceras mos est adnectere lauros,
Conspicuas ramis et fruticante coma :
Ut praebente algam densi symplegade limi
Servet inoffensas semita clara notas.
Illic me rapidus consistere Corus adegit,
Qualis silvarum frangere lustra solet.
Vix tuti domibus saevos toleravimus imbres,
Albini patuit proxima villa mei.
Namque meus, quem Roma meo subjunxit honori,
Per quem jura meae continuata togae,
Non exspectatos pensavit laudibus annos,
Vitae flore puer, sed gravitate senex.
Mutua germanos junxit reverentia mores,
Et favor alternis crevit amicitiiis.
Praetulit ille meas, cum vincere posset, habenas:

Praedecessoris major amore fuit.

Subjectas villae vacat adspectare salinas :

Namque hoc censetur nomine salsa palus.

Qua mare terrenis declive canalibus intrat,

Multifidosque lacus parvula fossa rigat.

Ast ubi flagrantes admovit Sirius ignes,

Cum pallent herbae, cum sitit omnis ager,

Tum cataractarum claustris excluditur aequor,

Ut fixos latices horrida duret humus.

Concipiunt acrem nativa coagula Phoebum,

Et gravis aestivo crusta calore coit.

Haud aliter, quam cum glacie riget horridus Ister,

Grandiaque adstricto flumine plaustra vehit.

Rimetur solitus naturae expendere causas,

Inque pari dispar fomite quaerat opus.

Iuncta fluenta gelu, conspecto Sole, liquefcunt,

Et rursus liquidae Sole gelantur aquae.

O quam saepe malis generatur origo bonorum!

Tempestas dulcem fecit amara moram.

Victorinus enim, nostrae pars maxima mentis,

Congressu explevit mutua vota suo.

Errantem Tuscis confidere compulit agris,

Et colere externos capta Tolosa lares.

Nec tantum duris nituit sapientia rebus,

Pectore non alio prosperiora tulit.

Conscius Oceanus virtutum, conscia Thule,

Et quicumque ferox arva Britannus arat.

Qua praefectorum vicibus frenata potestas

Perpetuum magni foenus amoris habet.

Extremum pars illa quidem discessit in orbem,

Sed tamquam medio rector in orbe fuit.

Plus palmae est, illos inter voluisse placere,

Inter quos minor est displicuisse pudor.

Illustris nuper sacrae comes additus aulae,

Contempsit summos ruris amore gradus.

Hunc ego complexus, ventorum adversa fefelli,
 Dum videor patriae jam mihi parte frui.
 Lutea protulerat sudos aurora jugales:
 Antennas tendi litoris aura jubet.
 Inconcussa vehit tranquillus aplustria flatus,
 Molliâ securo vela rudente tremunt.
 Adsurgit ponti medio circumflua Gorgon,
 Inter Pisanum Cyriacumque latus.
 Adversus scopulos, damni monumenta recentis,
 Perditus hic vivo funere civis erat.
 Noster enim nuper juvenis, majoribus amplis,
 Nec censu inferior, conjugiove minor,
 Impulsus furiis homines, divosque reliquit,
 Et turpem latebram credulus exsul agit.
 Infelix putat illuvie coelestia pasci,
 Seque premit laesis saevior ipse Deis.
 Num, rogo, deterior Circaeis, secta, venenis?
 Tunc mutabantur corpora; nunc animi.
 Inde Triturritam petimus, sic villa vocatur,
 Quae latet expulsus insula paene fretis.
 Namque manu junctis procedit in aequora faxis,
 Quique domum posuit, condidit ante solum.
 Contiguum stupui portum, quem fama frequentat
 Pisarum emporio divitiisque maris.
 Mira loci facies, pelago pulsatur aperto,
 Inque omnes ventos litora nuda patent.
 Non ullus tegitur per brachia tuta recessus,
 Aeolias possit qui prohibere minas.
 Sed procera suo praetexitur alga profundo,
 Molliter offensae non nocitura rati:
 Et tamen insanas cedendo interligat undas,
 Nec sinit ex alto grande volumen agi.
 Tempora navigii clarus reparaverat Euris,
 Sed mihi Protadium visere cura fuit.
 Quem qui forte velit certis cognoscere signis,

510

520

530

540

V
 Nec
 Q
 Adsp
 F
 Sit f
 T
 Subst
 V
 Men
 P
 Exig
 E
 Haec
 V
 Pupp
 Ip
 Prae
 E
 Offic
 A
 Alph
 Q
 Con
 In
 Sed p
 E
 Ante
 L
 Elide
 N
 Hic
 P
 Lau
 F

Virtutis Specimen corde vidente petat.
 Nec magis efficiet similem pictura colorem,
 Quam quae de meritis mixta figura venit.
 Adspicienda procul certo prudentia vultu,
 Formaue justitiae suspicienda micat.
 Sit fortasse minus, si laudet Gallia civem,
 Testis Roma sui praesulis esse potest. 550
 Substituit patriis mediocres Umbria sedes,
 Virtus fortunam fecit utramque parem.
 Mens invicta viri pro magnis parva tuetur,
 Pro parvis animo magna fuere suo.
 Exiguus rerum rectores cespes habebat,
 Et Cincinnatos jugera pauca dabant.
 Haec etiam nobis non inferiora feruntur,
 Vomere Serrani, Fabricique foco.
 Puppibus ergo meis fida in statione locatis,
 Ipse vehor Pisas, qua solet ire pedes. 560
 Praebet equos, offert etiam carpenta Tribunus,
 Ex commilitio carus et ipse mihi,
 Officiis regerem cum regia testis magister :
 Armigerasque Pii principis excubias.
 Alpheae veterem contemplor originis urbem,
 Quam cingunt geminis Arnus et Ausser aquis.
 Conum pyramidis coeuntia flumina ducunt :
 Intratur modico frons patefacta solo.
 Sed proprium retinet communi in gurgite nomen,
 Et pontum solus scilicet Arnus adit. 570
 Ante diu quam Trojugenas Fortuna penates
 Laurentinorum regibus infereret,
 Elide deductas suscepit Etruria Pisas,
 Nominis indicio testificata genus.
 Hic oblata mihi sancti genitoris imago,
 Pisani proprio quam posuere foro.
 Laudibus amissi cogor lacrimare parentis,
 Fluxerunt madidis gaudia moesta genis.

Namque pater quondam Tyrrhenis praefuit arvis,
Fascibus et senis credita jura dedit.

580

Narrabat, memini, multos emensus honores,
Tuscorum regimen plus placuisse sibi.

Nam neque opum curam, quamvis sit magna, sacrarum,
Nec jus quaesturae grata fuisse magis.

Ipsam, si fas est, postponere praefecturam,
Pronior in Tuscos non dubitabat amor:

Nec fallebatur tam carus et ipse probatis,
Aeternas grates mutua cura canit.

Constantemque sibi pariter, mitemque fuisse
Insinuant natis, qui meminere, senes.

590

Ipsum me gradibus non degenerasse parentis
Gaudent, et duplici sedulitate fovent.

Haec eadem quum Flaminiae regionibus irem,
Splendoris patrii saepe reperta fides.

Famam Lachanii veneratur numinis instar
Inter terrigenas Lydia tota suos.

Grata bonis priscos retinet provincia mores,
Dignaque rectores semper habere bonos.

Qualis nunc Decius, Lucilli nobile pignus,
Per Corythi populos arva beata regit.

600

Nec mirum, magni si redditus indole nati,
Felix tam simili posteritate pater.

Hujus vulnificis, satyra ludente, Camenis
Nec Turnus potior, nec Juvenalis erit.

Restituit veterem censoria lima pudorem:

Dumque malos carpit, praecipit esse bonos.
Non olim sacri justissimus arbiter auri

Circumsistentes repulit Harpyias?

Harpyias, quarum decerpitur unguibus orbis,
Quae pede glutineo, quod tetigere, trahunt.

610

Quae luscum faciunt Argum, quae Lyncea caecum:
Inter custodes publica furta volant.

Sed non Lucillum Briareia praeda sefellit,

Totque simul manibus restitit una manus.
 Jamque Triturritam Pisaea ex urbe reversus
 Aptabam nitido pendula vela Noto.
 Cum subitis tectus nimbis inforduit aether,
 Sparserunt radios nubila rupta vagos.
 Substitimus: quis enim sub tempestate maligna
 Insanituris audeat ire fretis?

620

Otia vicinis terimus navalia silvis,
 Sectandisque juvat membra movere feris.
 Instrumenta parat venandi villicus hospes,
 Atque olidum doctas nosse cubile canes.
 Funditur insidiis, et rara fraude plagarum,
 Terribilibusque cadit fulmine dentis aper.
 Quem Meleagraei vereantur adire lacerti,
 Qui laxet nodos Amphitryoniadae.

Tum responsuros persultat buccina colles,
 Fitque reportanti carmine praeda levis.

630

Interea madidis non desinit Africus alis
 Continuos piceâ nube negare dies.

Jam matutinis Hyades occasibus udae,
 Jam latet hiberno conditus imbre lepus:

Exiguum radiis, sed magnis fluctibus astrum,
 Quo madidam nullus navita linquit humum.

Namque procelloso subjungitur Oarioni
 Aestiferumque canem roscida praeda fugit.

Vidimus excitis pontum flavescere arenis,
 Atque eructato vortice rura tegi.

640

Qualiter Oceanus mediis infunditur agris,
 Destituenda vago cum premit arva salo.

Sive alio refluius nostro colliditur orbe,
 Sive corusca suis sidera pascit aquis.

LIBER II.

Nondum longus erat, nec multa volumina passus,
 Jure suo poterat longior esse liber.
 Taedia continuo timuit cessura labori,
 Sumere ne lector jube paveret opus.
 Saepe cibus adfert serus fastidia finis.
 Grator est modicis haustibus unda siti.
 Intervalla viae fessis praestare videtur,
 Qui notat inscriptus millia crebra lapis.
 Partimur trepidum per opuscula bina ruborem,
 Quem satius fuerat sustinuisse semel.
 Tandem nimboſa maris obsidione solutis,
 Pisano portu contigit alta sequi.
 Adridet placidum radiis crispantibus aequor,
 Et sulcata levi murmurat unda sono.
 Incipiunt Apennini deſcenda videri;
 Qua fremit aërio monte repulſa Thetis.
 Italiam, rerum dominam, qui cingere viſu,
 Et totam pariter cernere mente velit;
 Inveniet quernae ſimilem procedere frondi,
 Artatam laterum conveniente ſinu.
 Millia per longum decies centena teruntur,
 A Ligurum terris ad freta Sicaniae.
 In latum variis damnoſa amfractibus intrat
 Tyrrheni rabies, Adriacique ſalis.
 Qua tamen eſt juncti maris anguſtiſſima tellus,
 Triginta et centum millia ſola patet.
 Diverſas medius mons obliquatur in undas,
 Qua fert atque refert Phoebus uterque diem.
 Urguet Dalmaticos Eoo vertice fluctus,

Caerulaque occiduis frangit Etrusca jugis.
 Si factum certa mundum ratione fatemur,
 Consiliumque Dei machina tanta fuit,
 Excubiis Latii praetexuit Apenninum:
 Claustraque montanis vix adeunda viis.
 Invidiam timuit natura, parumque putavit
 Arctois Alpes opposuisse minis,
 Sicut vallavit multis vitalia membris,
 Nec semel inclusit, quae pretiosa tulit.
 Jam tum multiplici meruit munimine cingi,
 Sollicitosque habuit Roma futura deos.
 Quo magis est facinus diri Stilichonis acerbum,
 Proditor arcani qui fuit imperii.
 Romano generi dum nititur esse superstes,
 Crudelis summis miscuit ima furor:
 Dumque timet, quidquid se fecerat ipse timeri,
 Immisit Latiae barbara tela neci.
 Visceribus nudis armatum condidit hostem,
 Illatae cladis liberiore dolo.
 Ipsa satellitibus pellitis Roma patebat,
 Et captiva prius, quam caperetur, erat.
 Nec tantum Geticis grassatus proditor armis,
 Ante Sibyllinae fata cremavit opis.
 Odimus Althaeam consumti funere torris,
 Nisaeum crimen flere putantur aves:
 At Stilicho aeterni fatalia pignora regni;
 Et plenas voluit praecipitare colus.
 Omnia Tartarei cessent tormenta Neronis,
 Consumat Stygias tristior umbra faces.
 Hic immortalem, mortalem perculit ille:
 Hic mundi matrem perculit, ille suam.
 Sed deverticulo fuimus fortasse loquaces,
 Carmine proposito jam repetamus iter.
 Advehimur celeri candentia moenia lapsu.
 Nominis est auctor Sole corusca soror.

30

40

50

60

92 CLAUDII RUTILII &c.

Indigenis superat ridentia lilia saxis,
Et levi radiat picta nitore filex.
Dives marmoribus tellus, quae luce coloris
Provocat intactas luxuriosa nives.

Multa desiderantur.

Q. SERENUS SAMONICUS

DE

M E D I C I N A.

VINDICIANUS, five MARCELLUS, de Medicina.

Q. RHEMNIUS FANNIUS PALAEMON,

Sive PRISCIANUS,

De ponderibus et mensuris.

ET

SULPITIAE SATYRA.

Q. SERENUS SAMONICUS

DE P. D. I. C. I. N. A.

DE P. D. I. C. I. N. A.

DE P. D. I. C. I. N. A.

DE P. D. I. C. I. N. A.

De ponderibus et mensuris.

DE P. D. I. C. I. N. A.

DE P. D. I. C. I. N. A.

DE P. D. I. C. I. N. A.

DE P. D. I. C. I. N. A.

DE P. D. I. C. I. N. A.

DE P. D. I. C. I. N. A.

DE P. D. I. C. I. N. A.

DE P. D. I. C. I. N. A.

DE P. D. I. C. I. N. A.

M

P

Tu
No
Qu
Qu
Ta
De
Hu
Fi
Mo
U
Pr

Q. SERENI SAMONICI

DE

M E D I C I N A,

PRAECEPTA SALUBERRIMA.

P R O O E M I U M.

PHoebe salutiferum, quod pangimus, adfere carmen ;

Inventumque tuum prompto comitare favore.

Tuque potens artis, reduces qui tradere vitae

Nosti, atque in coelum manes revocare sepultos,

Qui colis Aegeas, qui Pergama, quique Epidaurum,

Qui quondam, placida tectus sub pelle draconis,

Tarpeias arces, atque inclyta templa petisti,

Depellens tetros praesenti numine morbos,

Huc ades, et quidquid cupido mihi saepe rogatus

Firmasti, cunctum teneris expone papyris.

Membrorum series certo deducta tenore

Ut stet, et adsimilis medicinae defluat ordo,

Principio celsa de corporis arce loquamur.

CAPUT I.

CAPITI MEDENDO.

Balsama si geminis instillans auribus addas,
 Tum poteris alacrem capitis reparare vigorem.
 Vel quae septenis censentur gramina nodis,
 Utiliter nectes, vel corno ex arbore sertum.
 Puleiumve potens una super aure locabis,
 Aut illud mixto recoquens clementer aceto,
 Cauta nare trahes, seu visco lintea nexo
 Induces fronti, seu tritae gramina menthae.
 Spongia cum tepidis adnexa liquoribus imbris
 Profuit, aut hedera ex oleo decocta vetusto.
 Profuit et cochleis frontem tractare minutis.
 Si nocuit cerebro violentia solis aperto,
 Saepe chelidonia ex acido perducta liquore
 Sanavit, profunt et amica papavera somno,
 Si prius in lento madefacta coquantur olivo.

20

CAPUT II.

HEMICRANIO MEDENDO.

Portio si capitis morbo tentetur acuto,
 Allia diversam, lana contesta, per aurem
 Inducta profunt, et eodem balsama pacto:
 Allia vel ternis piperis terna addita granis
 Trita lines, certam dabit haec tibi cura salutem.

30

CAPUT III.

PORRIGINI DEPELLENDÆ.

EST insensibilis morbus, sed noxia formæ,
Quum caput immensa pexum porrigine nunguit,
Copia farris uti frendentibus edita saxis.
Hanc poterit malvæ radix decocta levare.
Aut tu foeniculum, nitrumque et sulphura viva
Contere, deinde caput permixtis ablue cunctis:
Furfuribusve novis durum miscebis acetum, 40
Ut varios crines tali des unguine puros.
Prodest et tarda demptus testudine sanguis,
Et prodest cedro demissus ab arbore succus.
Desinet interea glomerari farrea nubes,
Cessabitque gravis crebræ porriginis imber.

CAPUT IV.

CAPILLO TINGUENDO.

QUOS pudet ætatis longæ, quos sancta senectus
Offendit, cupiunt properos abscondere canos,
Et nigrum crinem fucō simulare doloſo.
His prodest acri contrita cupressus aceto,
Vel frons lentisci, vel tristia poma sabuci: 50
Lumbrici quoque terrestres miscentur olivo,
Et juvenem præstant redivivo flore capillum.
Præterea niveum poterit depellere crinem,
Resina ex facili cera viscoque coacta.
Ad rutilam speciem nigros flavescere crines,
Unguento cineris prædixit Tullius auctor.
Si prægnans artus captivi soricis edit,
Dicuntur foetus nigrantia lumina fingi.

CAPUT V.

PHTHIRIASI ARCENDAE.

NOxia corporibus quaedam de corpore nostro
 Progeniuit natura, volens abrumpere somnos, 60
 Sensibus et monitis vigiles incendere curas.
 Sed quis non paveat Pherecydis fata tragoedi,
 Qui nimio sudore fluens, animalia tetra
 Eduxit, turpi miserum quae morte tulerunt.
 Sylla quoque infelix tali languore peresus
 Corruit, et foedo se vidit ab agmine vinci.
 Saepius ergo decet mordax haurire sinapi,
 Vel nitro ac sale permixtis, acidoque liquore
 Laxatis (ut sint simul allia) tangere corpus,
 Aut lacrimis hederæ, aut fūco perducere cedri. 70
 Quinetiam furfur mixto medicatur aceto.
 Unda maris lendes capiti deducit iniquas,
 Et quidquid crebri defendit silva capilli.

CAPUT VI.

PRURIGINI, PAPULIS AC SCABIEI ARCENDIS.

ILLotus sudor, vel copia nobilis escæ,
 Saepe gravi scabie correptos asperat artus.
 Ergo lutum prodest membris adhibere fricatis,
 Quod facit ex asino saccatus corporis humor.
 Nec pudeat tractare finum, quem bucula fudit.
 Stercoris ex porco cinerem confundito lymphis,
 Sic pavidum corpus dextra parcente foveto. 80
 Pfoderit ex oleo pulvis, quem congerit alte
 Dulcibus ex latebris patiens formica laborum.
 Convenit hinc tepido lita tradere corpora soli.

DE MEDICINA.

99

Ferventes papulas oleo curato liquenti :
Aut acido Baccho miscebis farra lupini,
Atque hinc in calido percurres membra lavacro.
Pruritus autem salsos levat humor aceti,
Sive maris rapidi sudor, cochleaeque minutae,
Quarum contactu perimetur acerba libido.

C A P U T VII.

PHRENESES ET CAPITUM PURGANDO.

EX vitio cerebri phrenesis furiosa movetur,
Amissasque refert frendens amentia vires.
Sive calens febris jactatos exedit artus,
Sive meri gustus, seu frigoris efficit aura,
Conveniet calidis pecudum pulmonibus apte
Tempora languentis medica redimere corona.
Illotis etiam lanis suffire memento.
Ceritum saepe horrendi medicantur odores,
Atque ideo sanos etiam curarier est par.
Purgatur cerebrum mansa radice pyrethri,
Unguitur et succis, dederit quos parva sabucus,
Expressusque hederæ mandatur naribus humor,
Aut mixtum rutæ cerebro instillatur acetum.
Non semper praesens dolor est sanabilis : ergo
Cura magis prodest venturis obvia morbis.

90

100

C A P U T VIII.

DE FLUORE CAPILLORUM ET MACULIS CAPITIS
TOLLENDIS.

Desuit expulsus morbo latitante capillus,
Si raro lavitur, seu vis epota veneni,
Seu salamandra potens, nullisque obnoxia flammis,

100 Q. SERENUS SAMONICUS

Eximium capitis tactu dejecit honorem.

• Seu calamistra, rudes inflectere docta capillos,

• Radices sterili faciunt torpere calore.

110

Nonnumquam variant maculae, parvisque parumper

Orbibus adpersum ducit nova vulnera tempus :

Viperae pellis cineres his addito rebus,

Roboreasve pilas ursino jungito sevo :

Vel testudineo mala permulceto cruore.

C A P U T IX.

HUMORIBUS ET PERFRITIONIBUS MEDENDIS.

SAepe ita pervadit vis frigoris, ac tenet artus,
Ut vix quaesito medicamine pulsa recedat.

Si ranam ex oleo decoxeris, abjice carnem,

Ungvine membra fove. parili ratione valebit

Urticae semen, perceptaque frigora vincet.

120

Et cervina potest mulcere medulla rigorem.

Decoctum raphani semen cum melle vorabis,

Sive fel ursinum tepesfacta dilue lympa.

Proderit hoc potu : seu cassis ostrea testis

Usta dabit cinerem, qui pro sale sumptus in escis

Decutiet gelidum calefacto vertice virus.

Nonnullus liquidum sumit, mulsisque sinapi,

Atque palato agit, pariter retinensque, vomensque

Allia nonnulli mandunt, oleive liquore

Perfundunt calido cerebrum, nasque latebras.

130

Quidam lactucae credunt prodesse sapes,

Curandi modus hic et suavis, et utilis idem est.

CAPUT X.

ELEPHANTIASI PROPELLENDAE.

EST elephas morbus, tristi quoque nomine, dirus,
 Non solum turpans infandis ora papillis,
 Sed cita praecipitans funesto fata veneno.
 Huic erit adversus cedri de cortice succus,
 Mustellaeque cinis, vel fusus sanguis ab illa.
 Nonnulli dixere serum prodesse bibendo.
 Mentastrii folium potu adposituque salubre est.
 Nec frustra bulbos et sulphura jungis aceto,
 ' Qui cupis horribiles ad pristina reddere vultus.'
 Praeterea nitrum debes cum melle jugatum
 Spargere lacte bovis, varias sic unguere frontes.
 Cerussam, et chartam, quam gens Aegyptia mittit,
 Tunde simul, misceque oleum, quod flore rosarum
 Conditum est: line sic faciem, sic redde salutem.

140

CAPUT XI.

CUTIS ET FACIÆ VITIIS PROPELLENDIS.

INvida si maculet faciem lentigo decoram,
 Nec prodesse valent naturae dona benignae,
 Erucam atque acidum laticem simul illine malis.
 Proderit et bulbos mellis dulcedine victus,
 Crudave dulcacido miscebis rapa liquori.
 Sanguine vel leporis morbus delabitur oris.
 Frons salicis cum flore suo contrita medetur.
 Sepiolae cineres ex ossibus omnia levant.
 Cygneos adipēs hilari misceto Lyaeo,
 Omne malum propere maculoso ex ore fugabis.
 Horrebit si livor atrox, aut nigra cicatrix,
 Attrito sapone genas purgare memento,

150

Rugarum sulcos lentisci mastiche tendens.
 Si vero vitium est, quod ducit ab impete nomen,
 Hoc matutina poteris cohibere saliva,
 Seu folio platani, quod mansum mane vorabis.
 Foeda fluunt curvi quae purgamenta cameli,
 Urentur, cineremque dabunt, jungentur aceto
 Mascula tura simul, divinaque cura valebit.

160

CAPUT XII.

AURIUM VITIIS SUCCURRENDIS.

QUum saevus teneras dolor alte sauciat aures,
 Fraxinea in flammis fundit quem talea sucum
 Instilles, sive obscaenos ex virgine rores,
 Aut sucum ex folio, dederit quem populus alba :
 Saepe chelidoniae rapidum sociatur acetum,
 Adjunctoque nitro procedit cura salubris.
 Mentastri liquor expressus conducere fertur.
 Insectum violis oleum bene consulit auri.
 Annosa rubros si legeris arbore vermes,
 Ex oleo tere, sic tepidos infunde dolenti.
 Si vero obtusa sensus remoretur in aure,
 Lumbricos terrae, sebumque ex anseris raucis
 Excoque : sic veterem poteris depellere morbum :
 Felque bovis surdis etiam prodesse loquuntur,
 Si jungas olivae grave quod minxere capellae.
 Si vero incautas animal penetraverit aures,
 Proderit admixto pavidi fel muris aceto.
 At si lymphæ nocens pervaserit, anseris aptus
 Immittetur adeps, ceparum non sine succo,
 Qui gravis est oculis, sensum tamen auribus auget.
 Vis et Phœbigenæ divinam discere curam,
 Sitque vel annosis confecta doloribus auris,
 Allia tum septem numero, septemque lupinos

170

180

DE MEDICINA.

103

Cretaceam dabis in testam : tum Delphica frondis
Addatur, mixto totum ferveſcat aceto :
Doctus eris tepidos illinc immittere rores.

190

C A P U T XIII.

OCULORUM DOLORI MITIGANDO.

Summa boni eſt, alacres homini contingere viſus,

Quos quaſi cuſtodes deſenſoresque pericli

Proſpiciens ſumma natura locavit in arce :

Sic tamen, ut nullos paterentur deſuper icſus,

Atque ſupercilio pavidi tegerentur opaco.

Sed dolor immeritum lumen ſi forte laceſſit,

Lana madens oleo noctu connectitur apte,

Viventisve nepae lumen geſtatur amicum.

Ex folio caulis cineres, conſractaque tura,

200

Et laticem Bacchi foetae cum lacte capellae,

Deſuper induces, atque una nocte probabis.

Hyblaei mellis ſuci cum felle caprino

Subveniunt oculis dira caligine preſſis.

Vettonicae manſus ſiccabit lumina ſucus.

Si tenebras oculis obducit pigra ſenectus,

Expreſſae marathro guttae cum melle liquenti

Detergere malum poterunt, vel vulturis atri

Fella, chelidoniae fuerint quĩs gramina mixta.

210

Haec etiam annoiſis poterunt ſuccurrere morbis.

Fel quoque de gallo mollitum ſimplice lymphæ

Exacuet pueros, dempta caligine, viſus.

Sive columbarum ſimus admisceſtur aceto,

Seu fel perdiciſis parili cum pondere mellis.

Vina chelidoniae ſimili ratione jugantur,

Efficiuntque ſuo praeclaros unguine viſus:

Aſpera quinetiam mulcent, et rupta reducunt.

Si genus eſt morbi, miſerum quod lumen adurit,

Hic calor infuso mitescit lacte canino.

Anguibus ereptos adipēs aerugine misce,

220

Hi poterunt ruptas oculorum jungere partes.

Si vero horrendum ducunt glaucomata peplum,

Spiritus alterius prodest, qui grana cumini

Pallentis mandens, visus exhalat in ipsos.

Si tumor insolitus typho se tollat inani,

Turguentes oculos vili circumline coeno.

C A P U T XIV.

DENTIUM VITIO, ET ORIS FAETORI MEDENDO.

HAud facile est acrem dentis tolerare dolorem,

Quo magis est aequum medicam pernoscere curam.

Quum Baccho violas decoxeris, ore teneto.

Manfus item prodest sucis oleaster acerbis :

230

Hinc oscedo fugit, linguae quoque vulnera cedunt.

Cum vino piper et nitro tepidum inde dolenti.

Saepe chelidoniae succo, vel lacte capellae

Sanescunt dentes, aut tanri felle juvantur.

Aut acidi latices clauso volvuntur in ore.

Manditur apta rubus gingivis, et bona labris

Lentiscus, myrtusque emendant oris odorem.

Quod vero adsumpsit nomen de dente fricando,

Cervino ex cornu cinis est : aut ungula porcae

240

Torrida, vel cinis ex ovis, sed non sine vino,

Muricis aut tosti, vel bulbi extincta favilla.

Ambitiosa putas, sunt ista salubria cunctis.

Exesos autem dentes si forte querêris,

Ure fimum muris, patulis et hiatibus adde :

Vel cinerem dentis cervini extinguere aceto

Convenit, atque cavis immittere partibus apte.

Prodest et pulvis lumbrici corpore tosto.

Ora ambusta cibo sanabis lacte canino.

DE MEDICINA.

105

Saepe etiam gelida gingivas collue lymp̄ha,
Dentibus, ut firmum possis servare vigorem.
Si vero infandum proserpit ad intima vulnus,
Permisceto salem parili cum pondere turis,
Hinc tractato locum, miram experiere medelam.
Aut tu fume pilam, quae caudis haeret ovinis,
Haec siccato dabit molles et fracta farinas,
Hujus et attritu tetrum mulcebitur ulcus.

250

CAPUT XV.

UVAE, FAUCIBUS, COLLO, ET QUAE MOLLIENDA
SUNT, MEDENDIS.

AEgrescunt tenerae fauces, quum frigoris atri
Vis subiit, vel quum ventis agitabilis aër

Vertitur, atque ipsas flatus gravis inficit auras;

Vel rabidus clamor, fracto quum forte sonore

260

Planum radit iter. sic est Hortensius olim

Absumptus: caussis etenim confectus agendis

Obticuit, quum vox domino vivente periret,

Et nondum extincti moreretur lingua disert.

Ergo omni studio quæres inhibere dolorem.

Simplicibus lymphis confunditur aërium mel,

Additur excussus nivea similagine furfur,

Decocta haec clauso simul exercentur in ore.

Praeterea fauces extrinsecus unguere prodest

Ursino et tauri sevo, cerisque remissis,

270

Omnia quae geminis aequabis lancibus ante.

Disce etiam miram ex humili medicamine curam.

Actiaco melli jungas agreste papaver,

Decoctumque simul mandes, mansumque vorabis.

Crinitae porri radices quinque coquantur,

Hinc aqua non fervens volvatur fauce sonora,

Nec tamen in stomachum descendat gutta patentem.

Si vero addictam languor dejecerit uvam,
 Tunc horas aliquot pronus recubare memento :
 Aut illam pulvis tostus relevabit anethi,
 Aut cinis ex cochlea, vel torrida brassica flammis.
 Verum angina sibi mixtum sale poscit acetum,
 Quod refert clauso versatum agitare palato.

289

CAPUT XVI.

DE RIGORE CERVICIS.

AT si cervices, durataque colla rigeant,
 Mira loquar, geminus mulcebitur unguine poples,
 Hinc longum per iter nervos medicina sequetur :
 Anseris aut pingui torpentia colla fovebis.
 Illinitur valido multum lens cocta in aceto,
 Aut caprae simus et bulbi : aut cervina medulla,
 Hoc etiam immotos flectes medicamine nervos.
 Quos autem vocitant tolles, adtingere dextra
 Debebis, qua gryllus erit pressante peremptus.

290

CAPUT XVII.

TUSSI ET CHOLERIBUS MEDENDIS.

NOxia si penitus cholerum saevire venena
 Perspicias, cocta lactucae fronde levabis :
 Proderit et caules adsumere saepe madentes.
 Interdum fauces tussi quatiuntur atroci,
 Allia tum sumes decocta et melle peruncta,
 Semine vel raphani permixto dulcia mella.
 Aut si fraxinea semen de fronde revellis,
 Interiora vora, vetitus contingere dente.
 Ovum melle teres domitum ferventibus undis,

300

Marrubiumve potens: haec faucibus optima fumes,
Frenabitque gravem facili medicamine tussim.

CAPUT XVIII.

DIGESTIONI ET STOMACHO MEDENDO.

QUI stomachum regem totius corporis esse
Contendunt, vera niti ratione videntur.
Hujus enim validus firmat tenor omnia membra:
Et contra ejusdem franguntur cuncta dolore.
Quin etiam (nisi cura juvat) vitiare cerebrum
Fertur, et integros illinc avertere sensus.
Lactucae semen nigrae, quod lignea pila
Triverit, admixto jejunos sumito melle,
Sed cochlear trinum gustu tibi sufficit uno.
Aut tritum semen raphani mulsimumque juvabit:
Sive duae partes absinthii, et tertia rutae
Decoctis potantur aquis, siliquaeque madentes,
Semina vel marathri foetae cum lacte capellae,
Puleium quoque decoctum curabit amice.
Et potu et fotu stomacho conducit acetum.
Seu cochleas undis calefactas, ac prope victas
Suppositis torre prunis, vinoque garoque
Perfusas cape: sed prodest magis esse marinas.
At male digestis si crapula saeviet escis,
Ex pipere et calida florem de rore marino
Ebibe: seu salibus piper adde, et tenue cuminum,
Quae coctis lingues epulis, et raptâ vorabis.
Aut cubitum pergens sucum cape tristis aceti.
Ventriculus mergi raptus, sale tritus et ustus
Tosto pane super, piperis quoque pulvere multo
Miscetur, capies divinum munus in istis.
Proderit hoc stomacho, victas et concoquet escas:

310

320

339

Grana peregrini piperis diffundito quinque,
Niliaco melli quae mane inserta capeſſes.

CAPUT XIX.

FELLIS VOMITUI, VEL PHTHISI ARCENDIS.

L Utea ſi creſcunt et cunctis noxia fella,
Allia parva novem, piperis tot permole grana,
Quae cyatho diluta gari mandeſque bibeſque :
Haec iterum ſeptena capis, poſt denique quina.
Praeterea caules, frondet ſi parva ſabucus,
Decoctos ſale permisceſ, ac jungis olivo :
Tunc capis, ac tali auxilio fella horrida purgas.
Proſunt et pelagi latices, quos pondere juſto
Dulcibus adſocias lymphis, melliſque liquenti.
Et niveus prodeſt ex ubere ſucus aſellae,
Si tepido vinum infundas, ac mella piperque.
At vomitum radix narciffi pota movebit.
Si vero phthiſis annoſo ſedet improba morbo,
Intritas vino cochleas hauſiſſe juvabit.
Proderit et veteris ſevi pila ſumpta ſuilli.
Carne aſinae ſevoque caprae medicina ſalubris.

CAPUT XX.

MAMMIS SANANDIS VEL STRINGENDIS.

U Bera ſecundo multum lactentia ſuco
Saepe ſibi noxae nimium manando fuerunt :
Facce igitur valida duri reprimuntur aceti.
Poſt partum tumidas injuſte adſurgere mammas
Interdum adſpicias : harum mala commemoratur
Murinus ſimus ex pluvio ſedare liquore.
Sin autem clauſas penitus dolor angit acerbus,

DE MEDICINA.

109

Lumbricis terrae turgentes ungue corymbos.
 Si castigatas studium est praestare papillas,
 Ex hedera fertis ambas redimire memento
 Protinus, et raptas fumis mandare coronas:
 Anseris aut sebum pariter cum lacte tepenti,
 Aut ovum illinito, tulerit quod garrula perdix.
 Praeterea pluvio decocta papavera rore
 Haerescant, multis post dissolvenda diebus.
 Vis et Phoebigenae coelestia sumere dona,
 Ubra quum tetris laniata doloribus horrent.
 Navis ramentum, et quae nomine prassion herba est,
 Et quae vulgari sermone Insana vocatur,
 (Graecus hyoscyamon propria scit dicere lingua)
 Nec non et calami radix, lapathique legumen
 Mixta dabunt miras (experto crede) medelas.

360

370

C A P U T XXI.

REJECTIONI CIBI AUT SANGUINIS RE- STRINGENDAE.

SI Stomachus nondum concoctas exspuit escas,
 Et magis atque magis vitium revomendo valescit,
 Allia caedemus, crebrumque trahemus odorem.
 Sin etiam rutilus refertur pectore sanguis,
 Sorbitio menthae, raphanus vel cocta juvabit.
 Saepe lapis teritur (specularem nomine dicunt)
 Et mixtis hauritur aquis, sistitque cruorem.
 Uritur interdum raptus de subere cortex,
 Et cinis ex calido prodest epota Lyaeo,
 Ovorum cinis, aut cochlearum, aut denique melis,
 Aut mansus salicum fructus prodesse putatur,
 Aut platani pilulas acri infundemus aceto,
 Nullus erit sanguis, quem non cibus iste moretur.

380

CAPUT XXII.

JECORIS ET LATERIS VITIIS MEDENDIS,

SI molles jecoris fibras dolor hauriet acer,
 Protinus ex mulsâ potanda elelisphacus herba est:
 Sumitur et semen, quod fraxinus alta profudit,
 Vulturis atque jecur, vel jus perdicis apricae.
 Praeterea simili drachma pix dura piperque
 Franguntur, sic in mollito pulvere juncta
 Egelidis miscentur aquis, recreantque bibentem. 399
 Absinthi quoque decocti potabitur humor.
 Si latus immeritum morbo tentatur acuto,
 Adcensum tingues lapidem stridentibus undis,
 Hinc bibis: aut aceris radicem tundis, et una
 Cum vino capis: hoc praesens medicamen habetur.
 Quid referam multis composita Philonia rebus?
 Quid loquar antidotum variis? quis ista requirat?
 At nos pauperibus praecepta seramus amica.
 Nec non et jecoris quaeretur fibra lupini,
 Jungenturque simul costum, foliumque, piperque, 400
 Quae diluta mero dantur potanda Lyaeo.
 Est et vis morbi, quod telum commemoratur,
 Quum subito dolor insanus furit, incitus ictu.
 Persicon huic potum è nuce traditur interiore,
 Quae mihi cura satis casu monstrante probata est.

CAPUT XXIII.

SPLENI CURANDO.

QUando lien tumido circumligat ilia vinclo,
 Et plenum splenis demonstrant membra rigorem,
 Mollibus ex hederæ tormentur pocula lignis,

DE MEDICINA.

111

Hinc trahet adfectos aeger quoscumque liquores:

Aut viridis coctorum holerum potabitur unda.

410

Proderit exsucto fluvialis hirudo cruore,

Sive myrica potens, seu ros cum panemarinus,

Aut hederæ fucus potu adposituque juvabit.

Nec non intactam ferro quam videris alnum,

Huic liber eripitur ferro sine, decoquiturque,

Donec victarum pars tertia subsit aquarum.

Hinc medico potu pulsus dolor omnis abibit.

Nonnulli memorant consumi posse lienem,

Ervum si semper jejuno sumpsit ore.

Arida ficus item fervente domatur aceto,

420

Et trita illinitur, vel splen adponitur hoedi.

Marrubium in vino potum prodesse loquuntur.

Praeterea piper ac nepetae cum flore et anethum.

Capparitis atque apium, buglossaque jungitur una:

Horum decoctos latices potare salubre est.

Puleium, abrotonum nitida cum mastiche coctum,

Ac thymbræ speciem, quam commemorant cephaloten,

Praedixit spleni deus Idae posse mederi.

Dulcia, Plautus ait, grandi minus apta lien.

Splen tumidus nocet, et risum tamen addit ineptum,

430

Ut mihi Sardois videatur proximus herbis,

Irrita quæ miseris permiscant gaudia fatis.

Dicitur exfectus faciles auferre cachinnos,

Perpetuoque aevo frontem præstare severam.

CAPUT XXIV.

PRAECORDIIS SANANDIS.

L Anguida si duro turgent praecordia morbo,

Miscetur mullæ farris sextarius unus,

Nec non et lini tunsam siliquaeque legumen.

Haec decocta simul, nondumque tepentia neces.

112 Q. SERENUS SAMONICUS

Aut quae poma Cydon Creteis misit ab oris,
 Cocta lines, durum ut possis mollire tumorem. 440
 Ocima praeterea, bulbive linuntur amari.
 Proderit et lymphis corpus mersare marinis.
 Quinetiam catulum lactentem adponere membris
 Convenit: omne malum transcurrere fertur in illum:
 Cui tamen extincto munus debetur humandi.
 Humanos quoque contactus mala tanta sequuntur,
 Et junctus vitium ducit de conjuge conjux.
 Quod superest thridaci junges ramenta carinae,
 Quodque decem ex rebus confit simul atque vocatur,
 Mastichis addentur fractae jam mollia farra. 450
 Talibus auxiliis praecordia tuta resident.

C A P U T XXV.

LUMBIS ET RENIBUS SANANDIS.

Quum saevit penitis haerens injuria lumbis,
 Igne lapis candens datur exsultantibus undis:
 Hoc poteris potu tristem superare dolorem:
 Aut pice cum molli nitrum sulphurque et acetum
 Sucida lana rapit contacta calentibus iisdem:
 Proderit hanc aegris crebro perducere membris.
 Aut caput asparagi cum vino sume vetusto,
 Seu mavis adpone: modus conducit uterque. 460
 Aut adipi mixtum lumbis inducito sulphur.
 Saepe chelidonium cum suco Palladis addes,
 Farraque quae tremulis profunt sudantia flammis.
 Fertur amygdalinae fucus nucis esse bibendus:
 Pinsitur, ac tepidis sorbebitur addita lymphis.
 Aut tres ex vino cochleas ferverescere coges,
 Cumque suis domibus franges, piperis quoque grana
 Ter quinque adjicies, potuque juvaberis illo.
 Furfur item parca fuerit quum fervidus unda,

DE MEDICINA.

113

Post oleo madidus saccis immittitur aptis,
Quos vix passuris urentes addito membris.
Prodest cervinae vehemens natura medullae :
Nec nocuit ciceris cocti potasse liquorem :
Aut mixtam teneris malvam contundito porris,
Contritumque simul cum mastiche confer anethum :
Quodque decem rebus componi ex nomine clarum est.
His contingere locum. Deus haec mihi certa probavit.

470

C A P U T XXVI.

VENTRIS DOLORI MITIGANDO.

SI dolor infanus tota desaevit in alvo,
Heminis tribus in lympa tu decoque tritum
In vino prius hyssopum, validam quoque rutam
Atque apium, donec pars duplex desit aquarum ;
Potus erit medicus, non detractante palato.
Praeterea nivei sterilis testa uritur ovi,
Quae postquam in tetram fuerit conversa farinam,
Ex calidis potatur aquis, et pota medetur.
Nec non jungenda est utero nova virga myricae ;
Illaesa haec ferro, terraque intacta, geratur.
Aut medio ventris prodest adspargere terram,
Quam signaverunt vestigia pressa rotarum.
Proderit et pulvis facili sub cardine raptus.
Quin etiam ex lymphis tritum potare cuminum
Conveniet : quod jam nobis documenta probarunt.
Mentha quoque hoc pacto medicos dabit hausta sapes ;
Coeliacos autem recreabis pane salubri,
Quem madido farre efficies ac mollibus ovis,
Quorum testa fero prius evanescere aceto
Refert, et teretes bulbos mollire terendo.
Cumque his Lenaci durum potare fluentum.

480

490

CAPUT XXVII.

HYDROPSI DEPELLENDAE.

Corrupti jecoris vitio, vel splenis acervo,
 Crescit hydrops, aut quum siccatae febre medullae,
 Atque avidae fauces gelidum traxere liquorem, 500
 Tum lymphæ intercus, vitio gliscente, tumescit,
 Secernens miseram proprio de viscere pellem.
 Conveniet tenerae radix decocta sabuci,
 In geminis calidi cyathis potanda Lyaei.
 Nec non et tepidis convolves corpus arenis:
 Adpositoque lenes nepetae gustuque juvabunt.
 Helleboro quoque purgatur lymphaticus error,
 Aut hujus vice quod fert semen lenta genista
 Miscetur mulsis, et cautis ducitur undis.
 Saepe et scillino pelluntur noxia Baccho. 510
 Est qui praevalidum frixo sale miscet acetum,
 Atque olei succo refricat turgentia membra.
 Fraxineum semen cum Bacchi rore bibendum est.
 Nec non adposito curantur dropace membra,
 Aut calido filicis radicem mollit Jaccho,
 Qui subito raptos ventos succosque revellit:
 Unguine quo frangit vires languoris aquosi.

CAPUT XXVIII.

VENTRI MOLLIENDO.

Saepe cibi specie, vitio vel corporis ipso,
 Potibus aut duris restricta morabitur alvus.
 Vincetur talis mora gramine Mercuriali, 520
 Cujus aquam cocti minimo cum melle bibemus.
 Prunaque conveniunt, quae mittit clara Damascus.

Multos praeterea medici componere sucos
 Adfuerunt: pretiosa tamen quum veneris emptum,
 Fallêris, frustra que immensa nomismata fundes.
 Quin age, et in tenui certam cognosce salutem.
 Aut igitur tectum lana supponis alumen,
 Aut edis in patinis tenerae decocta sabuci,
 Vel cum lacte caprae salsum mulsumque capeffes.
 Crede tamen potum meliorem lactis equini: 530
 Dicitur hic validos asinae pervincere sucos.
 Silvestris fici lacrimam prodesse loquuntur.
 Quodque satis melius verbis dicemus Horati,
 Mitulus, et viles pellent obstantia conchae.
 Sed cochleas prius est urtica aut furfure pasci,
 Purior hinc gustus noxâ sine moverit alvum.
 Saepe thalassomeli adjecto cumulavimus imbri:
 Haec purgant, parili fuerint si pondere mixta.

CAPUT XXIX.

SOLUTIONI VENTRIS, ET DYSENTERIAE
COMPESCENDAE.

TAM varii casus mortalia secla fatigant,
 Ut sint diversis obnoxia corpora morbis. 540
 Saepe etenim nimio cursu fluit impetus alvi:
 Frenat commixto quum fervet brassico vino,
 Aut cerasi victum longo jam tempore pomum.
 Sucus aminaeae vitis cum pane medetur:
 Vel bene permixtum calida potatur acetum.
 Vile quidem facili facto, tamen utile opinor,
 Si laedunt medicâ data purgatoria dextrâ,
 Adjecto piperis medicatur pulvere calda.
 Sin autem longo decurrent intima fluxu, 550
 Atque immane malum multo jam tempore gliscit,
 Torridus ex vino cortex potabitur ovi.

116 Q. SERENUS SAMONICUS

Ramentum nivei credunt prodesse elephantis.
 Arbore Pyramea cortex derepta coquetur
 Axe sub aethereo : sic nigro mixta Lyaeo,
 Immensum poterit potu retinere fluorem.
 Numinis aut jussu cedrum cum mastiche misces,
 Mollitamque piceam, et rasum de navibus unguen :
 Languida quo fidens medicamine membra fovebis.
 Proderit et pueris, quos dentis origo fatigat,
 Castaneas coxisse nuces et sorba vetusta,
 Atque apium, caulesque, rubus quos fundit acuta :
 Potio quae fluidam consumpta morabitur alvum.

560

C A P U T XXX.

LUMBRICIS ET TINEIS PURGANDIS.

Quid non adversum miseris mortalibus addit
 Natura, interno quum viscere taenia serpens,
 Et lumbricus edax vivant inimica creanti ?
 Quod genus adsiduo laniat praecordia morsu.
 Saepe etiam scandens oppletis faucibus haeret,
 Obsessasque vias vitae concludit anhelae.
 Ergo cinis cornu cervini proderit haustus,
 Vel nepetae tritum ex vino vel lacte capellae :
 Nec non et fucus medici potatur aceti.
 Prodest praeterea cum Baccho Persica frondis.
 Democritus memorat menthae conducere potum.
 Sumitur abrotonum, nec non et vile melanthum.
 Allia per sese sanant, aut jus coriandri.
 Quin et Marrubium decoctum haustumque juvabit,
 Pulegiumve potens et agreste jugatur anethum :
 Synthesis haec prodest unda mollita calenti.

570

Q
 Au
 Siv
 Ne
 Qu

 S
 Proc
 Aut
 Nec
 In q
 Quo
 Quo
 Irrig
 Ergo
 Vel n
 Tum
 Si dol
 Subve
 Pulei
 Si ver
 Qui r
 Saxifi

CAPUT XXXI.

COLO SEDANDO.

Quum colus (invisum morbi genus) intima carpit,
 Mande galeritam volucrem quam nomine dicunt,
 Aut pavidi leporis madefacta coagula pota. 581
 Sive apio nepetas tereti cum mastiche junges,
 Nec non et species ambas redolentis anethi,
 Quarum decoctos patiens haurito liquores.

CAPUT XXXII.

VESICAE ET CALCULO PURGANDO, ET URINAE
PROVOCANDAE.

Si cui vesicae tardus cunctabitur humor,
 Haec mora rumpetur vino pervicta vetusto.
 Prodest ex parvis acinos potare sabucis,
 Aut hederæ sucum, aut lacrimosi trita sinapis.
 Nec non resinas ex Oricia terebintho
 In speciem erviliae parvos glomerabis in orbes, 590
 Quos ternos tepida mixtos hausisse medela est.
 Quondam etiam nimio praeceps urina fluento
 Irrigat exuvias, obscaenoque inficit imbri:
 Ergo cinis cornu cervini proderit haustus:
 Vel nepetae ex vino tritum, vel lacte capellae.
 Tum leporis cerebrum ex vino potare juvabit.
 Si dolor internam vesicae concoquit alvum,
 Subveniet radix frondosae epota cupressi,
 Puleiumve potens domitum ferventibus undis.
 Si vero in lapides densus convertitur humor, 600
 Qui retinet cursus, gemitumque dolore frequentat,
 Saxifragam seu fontigenam succurrere credunt.

118 Q. SERENUS SAMONICUS

Praeterea semen myrti silvestris Iaccho
Atque oleo mixtum bibitur, (nec desit acetum)
Vinaque sumantur fric̃to condita cumino:
Sive palumborum capitur finus aëriorum,
Dulcacidis sparsus fucis, trituque solutus:
Nec non obscaenus caprae potabitur humor.
Obruit hic morbum, labefactaque saxa remittit.

C A P U T XXXIII.

CONCEPTIONI ET PARTUI.

IRrita conjugii sterilis si munera languent,
Et sobolis spes est multos jam vana per annos,
Femineo fiat vitio res, necne, silebo:
Hoc poterit quartus magni monstrare Lucreti.
Sed natura tamen, medicamine victa potenti,
Saepe dedit foetus, studio curante, paratos.
Aut igitur leporis consumit femina vulvam,
Aut ovis, in stabulis fractas quum ruminat herbas,
Pendentem spumam molli deducit ab ore,
Atque illam meminit mixto potare falerno.
Mercurialis item capitur communiter herba:
Sic cubitum noctu conjux festinat uterque.
Atque ubi jam certum spondet praegnatio foetum,
Ut facili vigeat servata puerpera partu,
Distamnum bibit, et cochleae manduntur edules:
Aut qui olim menses minus octo moratus in alvo,
Irrumpit thalamos, et nexus solvit inertes:
Puleii quoque purgati tunc convenit imber,
Cujus opem veram casus mihi saepe probarunt.
Quin etiam sterens supponunt vulturis atri,
Sentiat ut minime partus quam proximus urget:
Ova etiam rutae et fragili miscentur anetho,
Quae diluta simul vino atque exhausta medentur.

610

620

630

CAPUT XXXIV.

PROFLUVIO CUJUSQUE SANGUINIS ET MATRICI
SUBVENIENDAE.

SI modicus pleno manat de corpore sanguis,
 Subvenit: at nimius cum vita funditur ipsa.
 Quapropter multo naris completa cruore
 Quum fluit, attritus simex conducit odore.
 Lana oleo madefit, sed nondum lauta, rosato:
 Haec datur in nares, vel claudit densius aures.
 Contritis prodest cochleis perducere frontem:
 Aut galli cerebro, vel sanguine tingue columbae. 640
 Quod nisi supprimitur, sanguis potandus et ipse est.
 Praeterea Phariis caput emetire papyris.
 Detrahe quod superest, illo genitalia nocte.
 Femineas prodest illinc vincire mamillas,
 Menstruus immenso si profluit impete sanguis.
 Sucida lana malos remoratur subdita cursus,
 Mortua quin etiam producit corpora partu.
 Sed quacumque fluit vis immoderata cruoris,
 Subereus cortex calidis potatur in undis, 650
 Ante minutatim, studio vincente, terendus.
 Puleii calido purgatur femina potu.
 Sed si forte cruor clausa cunctabitur alvo,
 Aut molles nepetae, aut rutae quaecumque bibentur.
 Aut si puniceos fundit vesica liquores,
 Marrubium ex passo tritum perfunditur undis:
 Hi poterunt haustus rutilum purgare colorem.
 Reliquias partus dictami detrahit herba.
 Quod si feminei properabit sanguinis imber,
 Est qui frustra molae percussu decutit uno,
 Quorum aliquod lanis tectum ad praecordia necit, 660

Haec simul incantans, sisti debere cruorem,
Ut lapis ille viae solitos jam destitit orbes.

CAPUT XXXV.

INTERNECANDIS QUAE OCULOS IMPEDIUNT.

Mobilis hirsutas horret lascivia setas,
Et gaudet raptò nudari flore pilorum.
Sed bona nonnumquam vellendi causa videtur,
Corpora quum relevat ratio manifesta salutis.
Namque oculos infesta pilorum tela laceffunt,
Quodque illis dederat vallum natura tuendis,
Inde inimica seges proprios defaevit in orbes.
Ergo locum crinis vulsi continge cruore, 670
Quem dat avis, tremulis simulat quae pellibus alas.
'Sanguine vel ricini, quem nigro de cane velles.'
Praeterea quascumque voles avertere setas,
Atque in perpetuum rediviva occludere tela,
Corporibus vulsis saniem perducito ranae:
Sed quae parva situ est, et rauco garrula questu.
Nec non e stagnis cessantibus exos hirudo
Sumitur, et vivens Samia torretur in olla:
Haec acidis jungit permixta liquoribus artus,
Avulsamque vetat rursus percreescere silvam. 680

CAPUT XXXVI.

OMNIBUS OBSCAENIS MEDENDIS.

Dicendum et quae sit membris medicina pudendis.
Languidus antiquo purgatur penis lœcho,
Ac super illinitur fecundae felle capellae.
Mane novo myrti frondes commandere prodest,
Cui dolet, atque illas in vulnus despuat ipsum.

DE MEDICINA.

121

Faecce etiam vini genitalia lauta levantur,
 Et tumidos testes Nereia lymphæ coërcet,
 Vel bulbi ex mulso, vel cera immixta cupresso:
 Aut faba cum tepidis Bacchi decocta fluentis.
 Ramicis immensum fertur cohibere tumorem
 Far madidum lymphæ, et feralis fronde cupressi:
 Unde etiam potu frons hæc memoratur amica.
 Sin autem existit durum tibi glandibus inguen,
 Proderit induci cochleas cum melle minutas.
 Obscaenos si pone locos nova vulnera carpent,
 Horrentum mansa curantur fronde ruborum.
 At si jam veteri succedit fistula morbo,
 Mustellæ cinere immisso purgabitur ulcus,
 Sanguine seu ricini, quem bos gestaverit ante.
 Herba chelidoniae fertur cum melle mederi,
 Herbaque cum sevo foliis de mille vocata.

690

700

C A P U T XXXVII.

ISCHIAE ARTICULARI ET MORBO.

Sæpius occultus victa coxendice morbus
 Perfurit, et gressus diro languore moratur.
 Populus alba dabit medicos de cortice potus:
 Nec non et teneræ gracili de fronde genistæ
 Adreptos caules, acidoque liquore madentes
 Sumere conveniet, rubiam quoque ducere potu:
 Aut in aminæo cochleas haurire Lyæo.
 Si vero articulos tabes inimica per omnes
 Haeserit, ex ficu betas ac melle ligabis.
 Vel pelagi latices, simul et Baccheia dona
 Sumere curabis: nimio sed parcito vino.
 Ennius ipse pater, dum pocula siccant iniqua,
 Hoc vitio tales fertur meruisse dolores.

710

CAPUT XXXVIII.

FURUNCULO MEDENDO.

Quum sanguis nimius puri commixtus atroci
 Aestuat, et papulas alte sustollit acutas,
 Resinam miscēs et saxis ordea fracta:
 Conspersa haec tepidis adponere convenit undis.
 Vis et hyoscyamum cerae sevoque jugatum
 Nectere? non minus haec poterit medicina juvare. 720
 Praetereaue fimum ex gallo quod legeris albo,
 Imbribus ex acidis fidens adpone dolenti.
 Auribus aut pecudum molles expromito sordes,
 Unguine quo fosis dabitur medicina papillis.

CAPUT XXXIX.

CARBONI MEDENDO.

Horrendus magis est, perimit qui corpora, carbo.
 Urit hic inclusus, vitalia rumpit acerbus:
 Hunc veteres quondam variis pepulēre medelis.
 Tertia namque Titi simul et centesima Livi
 Charta docet, ferro talem candente dolorem
 Exactum, aut poto raptorum semine pulsū: 730
 Infecti dieens vix septem posse diebus
 Vitam produci: tanta est violentia morbi.
 Dulcacidum laticem cum lini semine junge,
 Atque fimum pariter Paphiae compone columbae:
 Hinc line duratas partes, et clausa venena.
 Praeterea triti referant et operta lupini.
 Nonnullus caleem vivam dissolvit aceto,
 Fumantemque nivem papulis adponit acerbis.
 Est qui gallinae perducatur stercore corpus,

DE MEDICINA.

123

Allia vel piperi parce commixta linuntur.
Pythagorae cognata levi condita cumino
Proderit, et madido fermentum polline turguens.

740

CAPUT XL.

PANO, VOMICAE ET STRUMAE DEPELLENDIS.

Sunt alii, quos dura movet natura, tumores,
Non minus horrendi, sed non ita perniciosi,
Vomica qualis erit, vel eidem proxima quaedam.
Simplice resina miscebimus hordea tusa,
Et mulsos amnes, et purgamenta columbae.
His bene decoctis languentia membra foveantur.
Mollis odorato faba jungatur coriandro,
Proderit adpositum, mollitque aperitque tumorem. 750
Aut de phasganio radix decocta palustri,
Quae salis admixto tundetur condimento.
Proderit et mansum, quod traxeris arbore, viscum.
Gramen hyoscyami ceræ sevoque vetusto
Concilia, mixtisque locos perduce dolentes.
Exercere etiam corpus medicina potens est.
Ovum defundes in fistile, deinde putamen
Marrubii suco implebis: post melle liquenti
Omnia consociata tepenti prospera potu 759
Sumuntur, reſerantque malum, purgantque, levantque.

CAPUT XLI.

IGNI SACRO DEMOVENDO.

EST etiam morbi species, quae dicitur ignis,
Languida quo multo torrentur membra calore.
Vel tu vicino sebum bovis igne remittis,
Mollitumque lines: vel oloris faecibus ova.

124 Q. SERENUS SAMONICUS

Sed non cocta, dabis, sic torrida membra fovebis.
 Lumbricus terrae mixto inducetur aceto,
 Aut parili nova ruta modo, sed jungis olivum;
 Ovaeque cum betis profunt saepe illita tritis.
 Allia dant cinerem sociato oleoque garoque,
 Unguine quo gliscens deponet flamma furorem. 770
 Saepe chelidoniae pars candida jungitur ovi,
 Quae modico potu, sed vili, trita capeffes.
 Admiscere memor lymphas amnemque falerni.

CAPUT XLII.

PODAGRAE DEPELLENDAE.

QUaedam sunt rabidae medicamina digna podagrae,
 Cui ter tricenae species Epidaurius ipse
 Dixit inesse Deus: requiem tamen indere morbo
 Fas erit, et tristem saltem mulcere dolorem.
 Ergo age, et adreptum falicis frondemque librumque
 Cum vino tere, sic contractos perline nervos.
 At quum prima mali sese ostentabit origo, 780
 Fervida non timidis tolera cauteria plantis:
 Seminecisve hirci referato pectore calces
 Infer: sic dirae reprimis primordia pestis.
 Aut si corruptus perfederit altius humor,
 Trita cupressus ibi Baccho jungetur acerbo,
 Panibus et teneris: cohibebitque addita questus
 Parva fabucus item hircino collita sevo:
 Triticeaeque acido manantes amne farinae:
 Aut nitido ranae decoctum viscus olivo,
 Sive chelidoniae fucus sale mixtus aceto. 790
 Sunt quibus adposita siccatur hirudine sanguis.
 Non audita mihi sit fas, sed lecta referre.
 Hoc quidam raptus morbo per tempora messis,

Vicino plantas frumenti pressit acervo,
Evassitque gravem casu medicante dolorem.

CAPUT XLIII.

VULNERIBUS FERRO AUT VERBERIBUS FACTIS.

Naturae vitiis medicas objecimus artes :
Nunc et fortunae jaculis obfistere par est.
Si cui forte lapis teneros violaverit artus,
Necte adipēs vetulos, et tritam chamecisson,
Nec pudeat luteae sterco perducere porcae. 300
Sin autem saevo laceratum est verberē corpus,
Tum lixiva cinis ceras dissolvit et ova,
Admixtoque oleo vibices comprimit atras.
Si vero infrenus manat de vulnere sanguis,
Purpura torretur conchyli perlita fuco,
Hujus et atra cinis currentem detinet undam.
Verrucae quoque desectae frenare cruorem
Dicitur ambustus Tyrio de vellere pulvis.
Praeterea nimios reserati vulneris amnes
Peniculi cinis adstringit, vel fimbria porri. 310
Sive fimus manni cum testis uritur ovi,
Et reprimat fluidos miro medicamine cursus.

CAPUT XLIV.

VULNERIBUS QUIBUSCUNQUE CASIBUS FACTIS.

TAM varia humanae sunt vulnera conditionis,
Ut nequeam proprias cunctis adscribere curas.
Iisdem igitur monitis casus armabimus omnes.
Sic tamen ut nullus medicinam clausit error.
Ergo, modus quicumque obtingit vulneris atri,
Contritus cum melle dabit medicamina bulbus :

Herbaque, quae foliis nomen de mille recepit,
 Adpositu prodest adipi permixta vetusto.
 Sucida cum tepido nectetur lana Lyaeo,
 Ambustaevae cinis complebit vulneris ora.
 Concludit vero vel frons vel ramus ab ulmo.
 At fucis hederæ pulchrescit foeda cicatrix.

CAPUT XLV.

HOMINIS AC SIMIÆ MORSVI.

SIve homo, seu similis turpissima bestia nobis,
 Vulnera dente dedit, virus simul intulit atrum,
 Betonicam ex duro prodest adsumere Baccho.
 Nec non et raphani cortex decocta medetur,
 Si trita admorsis fuerit circumlita membris.

CAPUT XLVI.

SERPENTII MORSIBUS ET VENENIS EXCLUDENDIS.

CUspide non quisquam, longæ neque caede sarissæ, 830
 Fulmine non gladii, volucris nec felle sagittæ,
 Quam cito vipereo potis est adfigier ictu.
 Quare aptam dicamus opem, fucosque medentes.
 Quum nocuit serpens, fertur caput illius apte
 Vulneribus jungi: sanat quem sauciat ipsa;
 Ut Larissæa curatus Telephus hasta.
 Proderit et caulem cum vino haurire sabuci,
 Aut coctum raphani librum tritumque ligare,
 Sive etiam excelsa folium de mole cupressi:
 Manabit lactens caprifici fucus ofellam.
 Aut tithymallus atrox vulnus contrita perungit.
 Carduus et nondum doctis fullonibus aptus,
 Ex illo radix tepido potatur in amni.

Cervino ex foetu commixta coagula vino
 Sumuntur, quae res membris agit atra venena.
 Aut ferulae radix potatur in imbre Lyaei:
 Betonicaeve leves, gallinae aut jura vetustae.
 Si vero horrendum vulnus fera fecerit aspis,
 Urinam credunt propriam conducere potu.
 Varronis fuit ista senis sententia: nec non
 (Plinius ut memorat) sumpti juvat imber aceti.
 Dicendum et quae sit praecox medicina timenti:
 (Cautio namque potest diros praevertere morsus)
 Si jecur exsectum tardo de vulture portes.
 Erucis aut si totos perduxeris artus,
 Quas prius adtritas vehementi spargis aceto.
 Aut tu cervina per noctem in pelle quiesces,
 Aut genere ex ipso dentem portabis amicum.

350

Toxica praeterea qua sint pellenda medela,
 Expediam. sanguis poterit prodesse caninus,
 Qui facili potu antidotos imitatur honestas.
 Vis et mirificos cautus praediscere odores,
 Accensis quibus arcetur teterrima serpens?
 Aut styracem torres, aut diri vulturis alam,
 Vel nepetam, aut frondem rigidae stirpemque myricae.

860

CAPUT XLVII.

ICTIBUS SCORPII, ET MORSIBUS MURIS CAECI VEL
 ARANEI.

Sunt minimae species, sed dirae vulnere pestes,
 Quae magis in tenui latitantes corpore fallant:
 Scorpium ut gravis est et araneus: haec mala semper
 Captant securos multa jam nocte sopores,
 Et documenta dedit nobis prostratus Orion,
 Magna quod exiguis perimantur membra venenis.
 At qui vulnus atrox incussit scorpium ardens,

870

128 Q. SERENUS SAMONICUS

Continuo capitur, tunc digna caede retusus,
 Vulneribusque aptus, fertur revocare venenum.
 Aut calidis pelagi lymphis loca laesa foveantur:
 Sive meri potu dissolvitur improba pestis.
 Ad cunctos autem morsus ictusque minorum
 Caseus aptus erit sumae de lacte capellae,
 Cumque hoc absumi debet origanus herba:
 Haec duo mirificis curabunt icta medelis.
 Nec non foeniculo calidum adnectatur anethum,
 Aut vivum sulphur sicca cum faece Lyaci.
 Exiguo piperis cerebrum conspergito galli;
 Quo lita sanescunt depulso membra dolore.
 Sin autem muris nocuit violentia caeci,
 Quae sola signavit volvendis orbita plaustris,
 Illine: mira datur vili de pulvere cura.

880

C A P U T XLVIII.

SUBITANEO DOLORI, FEBRI, ATQUE OSTOCOPO.

Nonnumquam existit subiti nova causa doloris,
 Cujus origo latet, veris reprimenda medelis.
 Namque chelidonium mixto sale nectere prodest,
 Velleraque infuso recalentia sulphure sanant.
 Ostocopon lento conducit melle perungi.
 Sin autem calidae depascent corpora febres,
 Tunc apii succus leni sociatur olivo.
 Membra lines, fotuque ferus mulcebitur ignis.
 Nec spernendus adeps, dederit quem bestia melis.
 Seminecis cervi lacrimam miscere liquori
 Convenit, atque artus illinc mulcere calentes:
 Sic lacerat morbum bilemque revolvit in alvum.
 Praeterea chymum stomacho desiccatur iniquum,
 Quae magis atque magis promittunt corpora claudi.

890

900

DE MEDICINA.

129

Febribus at longis galli nova jura vetusti
Subveniunt, etiam tremulis medicantia membris.

C A P U T XLIX.

QUARTANAE TYPO MEDICANDO.

NEC tu crede levem dilato tempore febrem,
Quae spatium sibi dat, magis ut cessando cale scat,
Lethali quae grassatur quartana calore,
Ni medicas adhibere manus curemus et herbas.
Allia non pudeat terno cum cimice trita,
Et diluta mero, mediis haurire diebus,
Aut facilem jecoris murini ducere fibram,
Quatuor ut duri jungantur scripula Bacchi:
Mira est absinthii cum simplice potio lymp ha.
Sume tribus digitis adpressum semen anethi,
Tantumdem marathri, mulsu nec desit aceti,
Uno sed cyatho praedicta salubriter hauris.
Maeoniae Iliados quartum suppone timenti,
Aut leporis trepidi diluta coagula trade.
Prodest et potus, sed mulsus, Doridis humor.
Quidam etiam miranda ferunt, veniente calore
Jurantes ludum Veneris munusque petendum.
Sed prius est oleo partus fervere ranae,
In triviis, illoque artus perducere fuco.

910

920

C A P U T L.

TERTIANAE TYPO MEDICANDO.

EST etiam alternis febris rediviva diebus,
Tempora discernens, quasi justae pondere librae.
Ut possis igitur talem prohibere furorem,
Involves cera pallentis grana cumini,

Puniceaeque indes pelli, colloque ligabis.
 Puleii ramus lanae velatus amictu
 Tempore suspecto medicos praebebit odores.
 Praeterea tritus cimex potatur in ovo,
 Horridus adtractu, sed gustu commodus apto.

CAPUT LI.

QUOTIDIANAE TYPO MEDICANDO.

AT qui continuis non cessat adire diebus,
 Sed tantum certas morbus discriminat horas,
 Triticeum metuit granum (si credere dignum est)
 Quod latitans fracto fuerit sub pane repertum.
 Nec non ossa juvant septis inventa domorum:
 Convenit haec tereti pendentia subdere collo.
 Multaque praeterea verborum monstra silebo:
 Nam febrem vario depelli carmine posse
 Vana superstio credit, tremulaeque parentes.

CAPUT LII.

HEMITRITAEAO DEPELLENDO.

Mortiferum magis est, quod Graecis hemitritaeum
 Vulgatur verbis: hoc nostra dicere lingua
 Non potuere ulli, puto, nec voluere parentes.
 Inscribis chartae, quod dicitur Abracadabra,
 Saepius: et subter repetis, sed detrahe summae,
 Et magis atque magis desint elementa figuris
 Singula, quae semper rapies, et cetera figes,
 Donec in angustum redigatur litera conum.
 His lino nexis collum redimire memento.
 Nonnulli memorant adipem prodesse leonis.
 Curalium atque crocum corio connectito felis.

DE MEDICINA.

[131]

Coralium vero si collo nectere velles,
Ne dubites illi virides miscere zmaragdos:
Talia languenti conducent vincula collo,
Lethalesque abigent (miranda potentia) morbos.

C A P U T LIII.

FRACTURIS, ET LUXIS SANANDIS.

In fandum dictu cunctis procul ablit amicis,
Sed fortuna potens omen convertat in hostes.
Vis indigna novo si sparserit ossa fragore,
Conveniet cerebrum blandi canis addere fractis,
Lintea deinde, superque inductas nectere lanas: 960
Saepius et fucos conspergere pinguis olivi:
Bis septem credunt coalescere cuncta diebus.
Aut veteri Baccho caprae fimus inde petulcae,
Hoc aperit clausum trahit haerens, sanat apertum.
Si vero caput infestus colliferit ictus,
Ex oleo necti vestis debet arachnes:
Nesciet haec illinc (nisi quum sanarit) abire.
Quod si luxa suo decedant membra tenore,
Urere femineos crines, ac jungere sebum
Congruet, ac tali medicamine mota ligare. 970
Aut malum ex pingui tritum adposuisse juvabit.
Aut si conclusum servavit tibia vulnus,
Stercus ovis placidae junges, adipisque vetustos,
Pandere quae poterunt ulcus, patuloque mederi.

CAPUT LIV.

NERVIS INCISIS ET DOLENTIBUS, ATQUE
CONTRACTIS.

HAud quisquam credit disiectos vulnere nervos
Ad solitum rursus revocari posse vigorem :
Sed prodest terrae lumbricos indere tritos,
Quis vetus et rancens sociari axungia debet.
Si vero occultus nervos dolor urit inertes,
Vulturis excisos adipēs, rutamque remitte,
Aut ceram, et tali recreabis languida fotu,
Convenit et pelagi calidis perfundier undis :
Carica vel betis lento cum melle jugatur :
Aut Baccho madefacta Ceres cum fronde cupressi,
Quo poteris fotu recreare rigentiā membra.
Sin autem subito replicantur corpora morbo,
Contractos revocat nervos caro sumpta columbae.

980

CAPUT LV.

AEGRIS SOMNO ADSCISCENDO.

NON solum miseros tēterrima febris adurit,
Sed super optato pergit viduare sopore,
Ne prosint placidi, coelestia munera, somni.
Charta igitur, variis quam pinxit litera verbis,
Uritur, inde cinis calido potatur in amni.
Proderit et magnum capiti substernere fulcrum,
Prodest et mixtam lymphis potare cupressum :
Palladiis itidem fucis, quos flore rosarum
Jungis, et immisces madidum tritumque papaver,
Quo lita frons facilem praebebit nocte quietem.
Nec non mandragorae gustu sopor additur altus.

990

DE MEDICINA.

133

Dilue praeterea glomeramina, quae gerit intus
 Clausa aries inter geminae coxendicis umbras,
 Inde soporati ducentur gutture potus.

1000

CAPUT LVI.

LETHARGIAE EXPELLENDAE.

DIximus hanc sortem miseris mortalibus esse,
 Ut saepe inter se mala sint contraria morbi.
 Denique nonnumquam somno sic membra gravantur,
 Ut conjungatur letho sopor altus acerbo.
 Ergo levi flamma torrentur cornua caprae,
 Quo nidore gravem depellent lumina somnum.
 Aut Veneris labrum quae dicitur herba, bibetur:
 Quae teritur prius et vino confusa liquefcit.
 Conveniunt acidis euphorbia mixta fluentis,
 Gramina vel rutae, gemina si nare trahantur.
 Quidam dira jubent, septeno cimice trito
 Ut vitientur aquae, cyathusque bibatur earum:
 Haec potiora putant, quam dulci morte perire.

1010

CAPUT LVII.

COMITIALI MORBO.

EST subiti species morbi, cui nomen ab illo est,
 Quod fieri nobis suffragia iusta recusant.
 Saepe etenim membris atro languore caducis,
 Concilium populi labes horrenda diremit.
 Ipse deus memorat dubiae per tempora lunae
 Conceptum, talis quem saepe ruina profudit.
 Prodest cum veteri Baccho fel vulturis ampli:
 Sed cochlear plenum gustu tibi sufficit uno.
 Aut cruor ex Progne mixtus cum polline turis:

1020

Aut apium elixum, aut conditum melle fel agni:
 Marrubiumve pari confusum pondere mellis,
 Cui tu terna dabis gustu cochlearia in uno.
 Aptus mustellae cinis est et hirundinis una.
 Praeterea pluvias, hominis quas calva supina
 Excepit projecta sinu, consumere prodest.
 Aut lapis ex nido, vaga quem congeffit hirundo,
 Vellitur, et nexu foveat attollitque jacentem.
 Pellitur (ut fama est) gustu quoque languor anethi.

CAPUT LVIII.

REGIO MORBO PELLEND0.

REgius est vero signatus nomine morbus,
 Molliter hic quoniam celsa curatur in aula.
 Huic rubia ex mulsâ fertur conducere lymphâ.
 Allia trita dabis vino madefacta calenti.
 Vellera cum vivo suffiri sulphure prodest.

CAPUT LIX.

INFANTIBUS DENTIENTIBUS, VEL STRIGE
INQUIETATIS.

NUdum hominem primum mater natura profudit:
 Insuper excruciat, niveis quum dentibus armat.
 Collo igitur molli dentes nectentur equini,
 Qui primi fuerint pullo crescente caduci,
 Aut teneris cerebrum gingivis illine porci:
 Aut leporis niveum bibitur cum lacte caprino.

Praeterea si forte premit strix atra puellum
 Virofa immulgens exsertis ubera labris,
 Allia praecepit Titini sententia necti,
 Qui veteri claras expressit more togatas.

CAPUT LX.

COMBUSTURIS IGNE VEL FRIGORE.

SUNT diversa quidem mala frigoris atque caloris:

Sed tamen amborum simili nocet ulcere virus.

Illa quoque usta putes, quae sunt nive laesa rigente. 1050

Conversa in cinerem platani pila curat utrumque.

At vero ambustum flammis, qui candidus ovi

Sucus inest, penna inductus, sanare valebit.

Aut tu sucosae cinerem perducito lanae,

Aut vivam ex oleo veteri composito calcem,

Ordea vel franges, atque ovi candida junges.

Adsit adeps porcae (mira est haec forma medellae)

Junge chelidoniis, ac sic line vulnera, sucis.

Quodque recens uffit glacies, axungia simplex

Mulcet, et ex facili grata est medicamine cura. 1060

CAPUT LXI.

VENENIS PROHIBENDIS.

UT tutus fias infestae fraude novercae,

Vel quicumque tuo carpetur lividus auctu,

Non exspectatis eat obvia cura venenis.

Ante cibos igitur juglandis foetus edatur.

Produnt electri variantia pocula virus.

Praeterea coctae querno cum cortice lymphae

Conveniunt potu, demersave ficus olivo.

Saepe etiam raphanum praedixit numen edendum.

Antidotus vero multis Mithridatia fertur

Consociata modis, sed Magnus scrinia regis 1070

Quum raperet victor, vilem deprendit in illis

Synthesin, et vulgata satis medicamina risit,

136 Q. SERENUS SAMONICUS

Bis denum rutae folium, salis et breve granum,
 Juglandesque duas, totidem cum corpore ficus:
 Haec oriente die parco conspersa Lyaeo
 Sumebat, metuens dederat quae pocula mater.

CAPUT LXII.

VENENIS DATIS.

SI nequit infandum praevertere cautio virus,
 Proximus ille gradus, data pocula pellere curâ.
 Lac asinae placidaeque bovis prodesse loquuntur.
 Betonicam ex parvo sumunt plerique Lyaeo. 1080
 Quod si hederæ fucos, quæ truncos implicat altos,
 Instilles pateris, poterunt haud ulla nocere
 Pocula, quæ quisquam sævis vitiaverit herbis.
 Siquis hyoscyamum gustarit lacte capellæ
 Exhausto, rabidos poterit mulcere furores.

CAPUT LXIII.

VULNERIBUS EX RE DUBIA CURANDIS.

Vulnera tabescunt spatio vitiata dierum,
 Curaque nil prodest, nec ducitur ulla cicatrix.
 Sed tamen herbarum tam mira potentia pollet,
 Ulceris annosi sinus ut coalescere possit,
 Marrubium si tu recoquas, illoque liquore 1090
 Vulnus atrox foveas, cineres vel hirundinis altae
 Inducas, leporisve adpersa coagula vino:
 Aut hederam Baccho decoctam, et semen anethi,
 Aut cineres alni tardo cum melle ligentur.
 Lumbrici terræ poterunt conducere vulnus,
 Aut facilis lapathi coma latior ulcera purgat,
 Et commixtus adeps, sed nonnullo sale tactus.

Pinea praeterea vivo cum sulphure cortex,
Et pice cum spissa, jam perdita membra reponit.

CAPUT LXIV.

VERRUCIS TOLLENDIS.

Interdum existit turpi verruca papilla. 1100
Hinc quondam Fabio verum cognomen adhaesit,
Qui solus patriae cunctando restituit rem.
Id poterit vitium sanguis curare lacertae,
Aut urina canis cum terra inducta madenti.
Aut herbae fucus, quae fertur nomine lathyr,
Et tithymallus item tali satis apta medelae.
Si rupta imensos fundit verruca cruores,
Purpureo triti cinerès de vellere profunt,
Quod fuerit vero conchyli sanguine tinctum.

CAPUT LXV.

HAEMORRHOIDIBUS MEDENDIS.

EXcruciant turpes anum si forte papillae, 1110
Agrestis prodest radix superaddita porri,
Ne violet sanum, juglandis fragmine clausa.
Sal niveum sumes, Beticum quod nomine dicunt,
Dulcia cumque nigra junges fuligine mella,
Adponesque super: pellit medicina dolorem.

*Quae sequuntur, ex Aldino codice sumpta, indigna
sunt Sereno, et pro spuriiis habenda.*

P A R A L Y S I

D E P E L L E N D A E.

PRIMA DIE ITA AGENDUM.

HUNC quicumque cupis citius depellere morbum,
Protinus antidotum studio tu perface mirum :
Scilicet ut valeas languenti ferro-medelam,
Castoreas siliquas bis sex perquirere cura,
Tristis item digitis lympham metire duobus :
Denique tunc capies phialam, quae justior exstat,
Aut equidem flammæ : sed prunas subjice sollers :
Proderit interea tepidum petentibus illud :
Jejunis sed enim potius præbere memento.

SECUNDA ITA MEDENDUM EST.

QUumque secunda dies orbi pervenerit omni,
Haud aliis rebus prudens adjungere cures.
Castoris atque nomen siliquas adpendito statim,
Atque duos semis digitos metire memento
In calice atque probo lympham miscere duobus,
Qui patitur, tepidum languens hinc sorbeat ipse.

TERTIA DIE ITA CURANDUM EST.

G Rator atque dies ternus quum venerit imo,
Rursus in aegrotto constanter fer medicamen,
Castoreas siliquas iterum quae pondere sint sex :
Hinc etenim binos digitos metire memento
De lympa liquida : sed enim subungere cura 20
Et simili debes tepidum praebere modo tunc.

Ita peragendum est a quarta die usque ad sextam, et à septima usque ad nonam, à decima usque ad duodecimam, et mirifice prodest.

QUID QUARTA DIE ET RELIQUIS PERAGENDUM SIT.

Quartus et ille dies consentit : necne priori
Quintus, et est simili percellens namque secundo,
Sextus : itemque simul concordat denique terno :
Septimus usque nonum percurritur ordine primo :
Sic decimas currens conscenditur ad duodenum.

MARCELLI V. L.
 EX MAGISTRO OFFICIORUM
 THEODOSII SENIORIS,
 IMPERATORIS,
 D E
 M E D I C I N A.
 C A R M E N.

Quod natum Phoebus docuit, quod Chiron Achillem,
 Quod didicere olim Podalirius atque Machaon
 A genitore suo, qui quondam versus in anguem,
 Templa Palatinae subiit sublimia Romae:
 Quod Cous docuit senior, quodque Abdera suasit,
 Quod logos, aut methodos, simplexque empirica pangit,
 Hoc liber iste tenet, diverso è dogmate sumtum.
 Namque salutiferas disponit pagina curas.
 Istic reperies per nomina, perque medelas,
 Descriptas species, et pondera mensurarum
 Congrua, quae sapiens sumes moderamine certo.
 Ne fallare vide, neu quae sunt parta saluti,
 Vertat in exitium non sollers cura medentis.
 Sume igitur medicos pro tempore, proque labore,

Aetatisque habitu, summa ratione paratos;
 Gramine seu malis aegro praestare medelam,
 Carmine seu potius: namque est res certa saluti
 Carmen, ab occultis tribuens miracula verbis.
 Quae curis hominum physicorum inventa pararint,
 Quaeque suis natura bonis terraque marique 20
 Edidit, illa suis altrix simul, atque creatrix
 Foetibus omnigenis, quos parturit. ergo salubres
 Suggestit impensas ponto et tellure creatas,
 Angue, fera, pecude, et fruge, alite, murice, pisce,
 Lacte, mero, pomis, lymphis, sale, melle, et olivo,
 Sucis, unguinibus, taedis, pice, sulphure, cera,
 Polline, farre, fabis, lino, scobe, vellere, cornu,
 Baccis, et balanis, lignis, carbone, favilla;
 Floribus, et variis herbis, holere atque metallis,
 Sandice, et creta, psimmyto, pumice, gypso, 30
 Cadmia, chalciti, chalcantho, chalco, et adusto,
 Cassitero molli, lepide Cypria, atque atramento.
 Prome etiam, seu tunde prius, seu contere gyro
 Quod viride hortus habet, vel quod carnaria siccum,
 Allia, serpyllumque herbas, thymbraque salubrem,
 Brassicaque et raphanos, ac longis intyba fibris,
 Et mentam, et sinapi, coriandrum, prototomumque,
 Erucam, atque apium, malvam, betamque salubrem,
 Rutamque et nasturcum, et amara absinthia misce,
 Puleiumque potens, nec non et lene cyminum. 40
 Palmula nec desint Idumes, nec pruna Damasci:
 Quae cum multiplici contriveris orbe terendo
 In patinis excocta dabis, aut grandibus ollis
 Verum adoperta coques, ne fumida jura saporem
 Corruptum reddant, quae mox fastidiat aeger.
 Adde et aromaticas species, quas mittit Eous,
 Vel quae Judaicis fragrant bene condita capsis,
 Tus, costum, folium, myrrham, styracem, crocomagma,
 Aspalathum, gallam, elleborum, nigrumque bitumen,

142 MARCELLUS DE MEDICINA.

Et nardum, et casias, et amoma, et cinnama rara, 50
 Balsama, peucedanum, spicam, crocum atque bedellam,
 Irim, castoreum, scillamque, opium, panaceam,
 Resinam, lepidum, euforbium, git, atque pyretrum.
 Zingiber et calidum, mordax piper, et laser algens,
 Agaricumque, asarumque potens, aloën, aconitum,
 Galbana, sandaracam, farnsuum, psoricum, alumen,
 Acaciam, propolimque, et adarchen, cnicon, acanthum,
 Andrachnen, acoronque, opopanaca, pompholygemque,
 Cyperum, ladanum, sagapenonque, et tragacanthum,
 Scammoniam, cypen, malabathron, ammoniacon. 60
 Denique reperies istic quod lucis in ortu,
 Indus, Arabs, Seres, Persis, divesque Sabaeus,
 Vicino sub sole legunt, quod praebet Orontes,
 Eximium ignoto mittit quod Nilus ab ortu,
 Decerptum foliis, ramo, cute, cortice, virga,
 Quodque ab Idumaeis vectum seplasia vendunt,
 Et quidquid confert medicis Lagaea cataplas.
 Haec quicumque leges, poteris discernere tecum,
 Agnoscenda magis, sive exercenda rearis;
 Quisque tamen nostrum hoc studium dignabere, quaeso 70
 Praestes iudicium purum, mentemque benignam.
 Sic tua perpetuo vegetentur membra vigore,
 Et peragas placidam per multa decennia vitam.
 Sic non incuses validam placitamque senectam.
 Nec tibi sit medicis opus umquam, nec tibi casus
 Aut morbus parlant ullum quandoque dolorem:
 Sed procul à curis et sano corpore vivas,
 Quotque hic sunt versus, tot agant tua tempora Janos.

Q. RHEMNII FANNII
 PALAEMONIS
 DE
 PONDERIBUS
 ET
 MENSURIS LIBER.

PONDERA Paconii veterum memorata libellis
 Nosse juvat : pondus rebus natura locavit
 Corporeis : elementa suum regit omnia pondus.
 Pondere terra manet : vacuus quoque ponderis aether
 Indefessa rapit volventis sidera mundi.
 Ordinar à minimis, post haec majora sequentur.
 Nam majus nihil est aliud, quam multa minuta.
 Semoboli duplum est obolus, quem pondere duplo
 Gramma vocant, scriplum nostri dixere priores.
 Semina sex alii siliquis latitantia curvis,
 Adtribuunt scriplo, lentes veraciter octo,
 Aut totidem speltas numerant, tristesve lupinos
 Bis duo : sed si par generatim his pondus inesset,
 Servarent eadem diversae pondera gentes :
 Nunc variant. etenim cuncta haec non foedere certo
 Naturae, sed lege valent hominumque repertis.
 In scriplis ternis drachmam, quo pondere doctis

Argenti facilis signatur nummus Athenis.

Holceque à drachma non re, sed nomine differt.

Drachmam si gemines, aderit, quem dicier audis, 20

Siciliquus: drachmae scripli si adjectio fiet,

Sextula quae fertur: nam sex his uncia constat.

Sextula quum dupla est, veteres dixere duellam.

Uncia fit drachmis bis quattuor: unde putandum

Grammata dicta, quod haec viginti quattuor in se

Uncia habet: tot enim formis vox Graeca notatur,

Horis quot mundus peragit noctemque diemque.

Unciaque in libra pars est quae mensis in anno.

Haec major Latio libra est, gentique togatae:

Attica nam minor est: ter quinque hanc denique drachmis

Et ter vicenis tradunt explier unam. 31

Accipe praeterea, parvo quam nomine Graii

Mnam vocitant, nostrique minam dixere priores:

Centum hae sunt drachmae, quod si decerpseris illis

Quattuor: efficies hanc nostram denique libram:

Attica quae fiet, si quartam dempseris hinc, Mna,

Cecropium superest post haec docuisse talentum,

Sexaginta minas seu vis, sex millia drachmas,

Quod summum doctis perhibetur pondus Athenis:

Nam nihil his obolove minus, majusve talento. 40

Nunc dicam, solidae quae sit divisio librae,

Sive assis: nam sic legum dixere periti:

Ex quo, quod soli capimus, perhibemur habere,

Dicimur aut partis domini pro partibus hujus:

Uncia nam librae si deest, dixere deuncem:

At si sextantem retrahas, erit ille decuncis:

Sed nullum reliquo nomen semuncia certum

Dempta dabit: neque enim est hujus sescuncia triplex.

Dodrantem reliquum vocitant quadrante retracto:

Quumque triens desit, bessem dixere priores. 50

Iidem septuncem dempto quineunce vocarunt.

Post haec semissis solidi pars maxima fertur.

Nam quae dimidium superat, pars esse negatur,
 Ut docuit tenui scribens in pulvere Musa.
 Caetera dicta prius quibus est semuncia major.

DE PONDERIBUS ET MENSURIS HUMIDORUM ET
 FRUGUM.

ET de ponderibus superest pars altera nobis,
 Humida metiri seu frugum semina mavis,
 Cujus principio nobis pandetur origo.
 Pes longo spatio latoque notetur in anglo.
 Angulus ut par sit, quem claudit linea triplex : 60
 Quatuor ex quadris medium cingatur inane.
 Amphora sit cubus, quem ne violare liceret,
 Sacravere Jovi Tarpejo in monte Quirites.
 Hujus dimidium fert urna. ut et ipsa medimni
 Amphora, terque capit modium : sextarius istum
 Sex decies haurit, quot solvitur in digitos pes.
 At cotylas, quas, si placeat, dixisse licebit
 Heminas, recipit geminas sextarius unus,
 Qui quater adsumptus sit Grajo nomine choenix.
 Adde duos, chus sit, vulgo qui est congius idem, 70
 A quo sextari nomen fecisse priores
 Crediderim, quod eos capiat sex congius unus.
 At cotyle cyathos bis ternos una receptat.
 Sed de abaco nobis id pondus saepe notatur.
 Bis quinque hunc faciunt drachmae, si adpendere tentes :
 Oxybaphus fiet, si quinque addantur ad illas.
 At mystrum cyathi quarta est, ac tertia mystri,
 Quam vocitant chemen, capit haec cochlearia bina.
 Quod si mensurae pondus componere fas est, 80
 Sextari cyathus pars est, quae est uncia librae :
 Nec non oxybaphi similis fescuncia fiet.
 Siciliquumque tibi mystro simulare licebit.
 Cochlear extremum est, scriplique imitabitur instar.

Attica praeterea dicenda est amphora nobis,
 Seu cadus: hanc facies, nostrae si adjeceris urnam.
 Est et bis decies quem conficit amphora nostris
 Culleus: hac nulla est major mensura liquoris.
 Est etiam terris quas advena Nilus inundat,
 Artaba, cui superat modii pars tertia post tres:
 Namque decem modiiis explebitur artaba triplex.

DE PONDERIBUS VARIORUM LIQUORUM, ET
 AQUARUM.

Illud praeterea tecum cohibere memento,
 Finitum pondus varios servare liquores.
 Nam librae (ut memorant) bessum sextarius addet,
 Seu puros pendas latices, seu dona Lyaei.
 Addunt semissem librae labentis olivi,
 Selibramque ferunt mellis superesse bilibri.
 Haec tamen adsensu facili sunt credita nobis:
 Namque nec errantes undis labentibus amnes,
 Nec mersi puteis latices, aut fonte perenni
 Manantes, par pondus habent: non denique vina, 100
 Quae campi aut colles nuperve aut ante tulere:
 Quod tibi mechanica promptum est depromere musa.
 Ducitur argenti, tenuive ex aere cylindrus,
 Quantum inter nodos fragilis producit arundo,
 Cui cono interius modico pars ima gravatur,
 Ne totus sedeat, totusve supernatet undis.
 Lineaque à summa tenuis descendit ad ima,
 Ducta superficie: tot quaeque in frusta secatur,
 Quot scriplis gravis est argenti aerisve cylindrus:
 Hoc cujusque potest pondus spectare liquoris. 110
 Nam si tenuis erit, majori immergitur, unda:
 Sin gravior, plures modulos superesse notabis.
 Aut si tantumdem laticis sumatur utrimque,
 Pondere praestabit gravior: si pondera secum

Conveniunt, tunc major erit, quae tenuior unda est.
 Quod si ter septem numeros texisse cylindri
 Hos videas latices, illos cepisse ter octo,
 His drachma gravius fatearis pondus inesse.
 Sed refert aequi tantum conferre liquoris
 (Ut gravior superet drachma) quantum expulit undae 120
 Illius aut hujus teretis pars mersa cylindri.
 Haec de mensuris, quarum si signa requires,
 Ex ipsis veterum poteris cognoscere chartis.

DE INVENTIONE ARGENTI AURO IN UNA
 MASSA PERMIXTI.

Nunc aliud partum ingenio trademus eodem.
 Argentum fulvo si quis permisceat auro,
 Quantum id sit, quove id possis deprendere pacto,
 Prima Syracosii mens prodidit alta magistri.
 Regem namque ferunt Siculum, quam voverat olim
 Coelicolûm regi, ex auro statuisse coronam:
 Compertoque dehinc furto (nam parte retenta,
 Tantumdemque argenti opifex immiscuit auro)
 Orasse ingenium civis, qui mente sagaci
 Quis modus argenti fulvo latitaret in auro
 Reperit, inlaeso, quod diis erat ante dicatum:
 Quod te quale fiet paucis (adverte) docebo.
 Lancibus aequatis, quibus haec adpendere mos est,
 Argenti atque auri, quod edax purgaverit ignis,
 Impones libras, neutrum ut praeponderet: hasque
 Submittes in aquam, quas pura ut ceperit unda,
 Protinus inclinat pars haec, quae sustinet aurum. 140
 Densus hoc namque est, simulari et crassius unda.
 At tu siste jugum, medique è cardine centri
 Intervalla nota, quantum discerpserit illinc.
 Quotque notis distet suspensio pondere filum:
 Fac drachmis distare tribus. cognovimus ergo

148 Q. RHEM. FAN. DE POND. &c.

Argenti atque auri discrimina. denique libram
 Libra tribus drachmis superat, quum mergitur unda.
 Sume dehinc aurum, cui pars argentea mixta est,
 Argentique meri par pondus, itemque sub unda
 Lancibus impositum specta: propensior auri 150
 Materies subsistet enim, furtumque docebit.
 Nam si ter senis superabitur altera drachmis,
 Sex solas libras auri dicemus inesse,
 Argenti reliquum: quia nil in pondere differt
 Argentum argento, liquidis quum mergitur undis.
 Haec eadem puro deprendere possumus auro,
 Si par corrupto pondus pars altera gestet.
 Nam quoties ternis pars inlibata gravarit
 Corruptam drachmis sub aquam, totidem esse notabis
 Argenti libras, quas fraus permiscuit auro. 160
 Pars etiam librae quaevis si forte supersit,
 Haec quoque drachmarum simili tibi parte notetur.
 Nec non et sine aquis * *

RELIQUA DESIDERANTUR.

S U L P I C I A E S A T Y R A.

D E

CORRUPTO STATU REIPUB. TEMPORIBUS
DOMITIANI, PRAESERTIM CUM EDICTO
PHILOSOPHOS URBE EXEGISSET.

MUſa, quibus numeris heroas et arma frequentas,
Fabellam permitte mihi detexere paucis.

Nam tibi ſeceſſi, tecum penetrale retractans
Conſilium. quare nec carmine curro Phalaeco,
Nec trimetro jambo, nec qui pede fractus eodem
Fortiter irarſci didicit, duce Clazomenio.

Cetera quin etiam, quot denique millia luſi,
Primaque Romanas docui contendere Graiis,
Et ſalibus variare novis, conſtanter omitto:

Teque, quibus, princeps et ſacundiſſima, calles, 10
Adgredior. præcibus deſcende clientis, et audi.

Dic mihi, Calliope, quidnam pater ille deorum
Cogitat? an terras, et patria ſaecula mutat?

Quasque dedit quondam, morientibus eripit artes?

Noſque jubet tacitos, et jam rationis egenos,

Non aliter, primo quam quum ſurreximus aevo,

Glandibus et purae rurfus procumbere lymphæ?

An reliquas terras conſervat amicus, et urbes;

Sed genus Auſonium, Remulique exturbat alumnos?

Quid reputemus enim? duo ſunt, quibus extulit ingens 20

Roma caput, virtus belli, et sapientia pacis.
 Sed virtus agitata domi, et socialibus armis,
 (Cetera quae imperia, et totum simul abstulit orbem.)
 In freta Sicaniae, et Carthaginis exiit arces,
 Deinde, velut stadio victor qui solus Achaeo
 Laetquet, et inmota secum virtute fatiscit:
 Sic itidem Romana manus contendere postquam
 Destitit, et pacem longis frenavit habenis,
 Ipsa domi leges, et Graja inventa retractans,
 Omnia bellorum terra quaesita, marique 30
 Praemia consilio, et molli ratione regebat.
 Stabat in his, neque enim poterat constare sine ipsis:
 Aut frustra uxori, mendaxque Diespiter olim,
 Imperium sine fine dedi, dixisse probatur.
 Nunc igitur qui res Romanas imperat inter,
 Non trabe, sed tergo prolapsus, et ingluvie albus,
 Et studia, et sapiens hominum nomenque genusque,
 Omnia abire foras, atque Urbe excedere iussit.
 Quid facimus? Grajos, hominumque relinquimus urbes,
 Ut Romana foret magis his instructa magistris. 40
 Nunc Capitolino veluti turbante Camillo,
 Ensisibus, et trutina Galli fugere relicta:
 Sic nostri palare senes dicuntur, et ipsi
 Ut ferale suos onus extirpare libellos.
 Ergo Numantinus, Libycusque erravit in isto
 Scipio, qui Rhodio crevit formante magistro,
 Cetera et illa manus bello secunda secundo,
 Quos inter Prisci sententia dia Catonis
 Scire adeo magni fecisset, utrumne secundis,
 An magis adversis staret Romana propago? 50
 Scilicet adversis. nam quum defendier armis
 Suadet amor patriae, et captiva penatibus uxor:
 Convenit, ut vespis, quarum domus arce Monetae,
 Turba rigens strictis per lutea corpora telis.
 Ast ubi apes secura redit, oblita favorum

S A T Y R A.

151

Plebs, materque una somno moriuntur obeso.
 Romulidarum igitur longa et gravis, exitium, pax.
 Hoc fabella modo pausam facit. optima posthac
 Musa velim moneas, sine qua mihi nulla voluptas
 Vivere, uti quondam Lydus dum Smyrna peribat, 60
 Nunc itidem migrare velint. vel denique quidvis,
 Ut dea, quaere aliud. tantum Romana Caleno
 Moenia, jucundos pariterque avertit Sabinos.
 Haec ego. tum paucis Dea me dignarier inquit :
 Pone metus aequos, cultrix mea. summa tyranno
 Haec instant odia, et nostro periturus honore est.
 Nam laureta Numae, fontesque habitamus eosdem,
 Et comite Egeria ridemus inania coepta.
 Vive, vale, manet hunc pulchrum sua fama dolorem.
 Musarum spondet chorus, et Romanus Apollo. 70

F R A G M E N T U M S U L P I C I A E.

Flavia Gens quantum Tibi tertius abstulit Haeres :
 Poene fuit tanti non habuisse duos.

F I N I S.

